

Tartu Ülikool

Filosoofiateaduskond

Germaani, romaani ja slaavi filoloogia instituut

**PATRICIA CORNWELLI TEOSE „THE BONE BED“ SEITSME
PEATÜKI TÕLGE JA TÕLKE ANALÜÜS**

Magistritöö

Laura Oll

Juhendaja: Ilmar Anvelt

Tartu 2014

Eessõna

Käesolev magistritöö sisaldab Patricia Cornwelli teose „The Bone Bed“ seitsme peatüki tõlget inglise keelest eesti keelde ja selle tõlke analüüsi. Analüüs käsitleb teoses esinenud nimede tõlkimisel tekkinud probleeme ning meditsiini- ja kriminalistikaterminoloogiaga seotud probleeme.

Analüüsiosa jaguneb kaheks suuremaks peatükiks, milleks on pärisnimed ja meditsiini- ja kriminalistikaterminoloogia.

SISUKORD

1.	SISSEJUHATUS	4
1. 1	Teose pealkiri	5
2.	TÕLGE	7
3.	TÕLKEANALÜÜS	52
3. 1	Nimede tõlkimine	52
3. 1. 1.	Pärisnime definitsioon	52
3. 1. 2	Pärisnimede tõlkimise strateegiad	54
3. 1. 3	Tõlkestrateegia	57
3. 1. 4	Nime ületoomine	57
3. 1. 5	Nime tõlkimine	62
3. 1. 6	Nime osaline tõlkimine	69
3. 1. 7	Nimele lisamine	70
3. 1. 8	Nime tähenduse üldistamine	73
3. 2	Meditsiini- ja kriminalistikaterminid	74
3. 2. 1	Üldisemad meditsiini- ja kriminalistikaterminid	74
3. 2. 2	Meditsiinis ja kriminalistikas kasutatavad vahendid	79
3. 2. 3.	Terminite rigor, rigor mortis, livor, livor mortis ja lividity tõlkimine	84
3. 2. 4.	Sunken ja collapsed tõlkimine	86
3. 2. 5.	Hambaraviterminid	87

4.	KOKKUVÕTE	92
5.	KASUTATUD KIRJANDUS	94
5. 1	Esmane allikas	94
5. 2	Teisesed allikad	94
	SUMMARY	98

1. SISSEJUHATUS

Käesoleva magistritöö teemaks on Patricia Cornwelli raamatu „The Bone Bed“ seitsme peatüki tõlge ja selle tõlke analüüs.

Patricia Cornwell on kaasaegne Ameerika kirjanik, kes sündis Miamis, Floridas. Tema sulest on ilmunud mitmeid sarju. Kõige tuntum nendest sarjadest on kriminaalromaanide sari kohtuarst Kay Scarpettast. Sarjas on ilmunud tänaseks 21 raamatut, millest „The Bone Bed“ on 20-s. Samuti on ta kirjutanud pseudo-politseisarja, mille peategelasteks on Andy Brazil ja Judy Hammer. Samuti on ta otsinud tõendeid selle kohta, et kunstnik Walter Sickert oli tegelikult Rappija Jack ning Cornwell on kirjutanud sellest ka raamatu „Portrait of a Killer – Jack the Ripper: Case Closed“. Cornwelli raamatutest on eesti keelde tõlgitud seitseteist raamatut: Urve Liivamägi on tõlkinud kuus raamatut (Postmortem, Trace, Point of Origin, Body of Evidence, Unnatural Exposure, The Body Farm), Uta Saar kolm (Hornet’s Nest, Blow Fly, Black Notice), Tiiu Loog kaks (At Risk, Book of the Dead), Piret Viilu kaks (Cruel and Unusual, Port Mortuary), Tiina Viil ühe (Southern Cross), Kai Vaarandi ühe (Predator), Viivi Verrev ühe (All That Remains) ja Gea Mägi ühe (The Last Precinct).

Raamat „The Bone Bed“ räägib sellest, kuidas Scarpettale saadetakse videofail, mis kujutab paadisõitu ja mille lõpus ilmub jpg-fail äralõigatud kõrvast. Arvatakse, et video on seotud Kanadas kaduma läinud antropoloogiga. Samas leitakse ühe teise naise laip ning selgub, et kõik sündmused on omavahel seotud. Ja Kay Scarpetta peab selle mõistatuse lahendama.

Valisin magistritööks just selle tõlke kuna tunnen suurt huvi antud kirjandusžanri vastu ja tundsin, et just sellest kirjandusžanrist pärit raamat pakub tõlkimisel väljakutseid.

Magistritöö jaguneb kolmeks suuremaks osaks. Esimeses osas on originaaltekst, teises osas tõlge ning kolmandas tõlkeanalüüs.

Magistritöö analüüsiosa jaguneb kaheks suuremaks osaks. Esimeses osas analüüsin teoses leiduvate erinevate pärisnimede tõlkevõimalusi. Selgitan ka pärisnime tähendust ja annan ülevaate mõningate tõlketeadlaste arvamustest selle kohta, kas ja kuidas peaks pärisnimesid tõlkima. Selles osas tuleb lähema vaatluse alla erinevate tüüpi pärisnimede tõlkimine nagu Ameerika Ühendriikide erinevate valitsusasutuste ja organisatsioonide nimed, erinevate akronüümide, loodusobjektide ja väljamõeldud asutuste nimed. Teine osa omakorda keskendub meditsiini- ja kriminalistikaterminite tõlkimise analüüsile. Eraldi on välja toodud raamatus leiduvad üldisemad terminid, meditsiinis ja kriminalistikas kasutatavad vahendid ja hambaraviterminid.

Minu magistritöö eesmärgiks on uurida erinevate Patricia Cornwelli kriminaalromaanis esinevate pärisnimede tõlkevõimalusi ja meditsiinisõnavara tõlkimist.

1.1 Teose pealkiri

Teose „The Bone Bed“ tõlkimisel tekkis küsimus, kuidas tõlkida teose pealkirja. Kuna termin *bone bed* esineb ka teose teksti sees, siis peaks nii tekstisisene termin kui ka pealkiri ühtima. Termin *bone bed* on ingliskeelne termin, mida kasutatakse geoloogias. Antud terminile oli raske sõnaraamatutest nii seletust kui ka vastet leida, sest vähestes sõnaraamatutes oli see termin esindatud.

The Oxford English Dictionary (1991) kirjeldab terminit *bone bed* kui „a geological stratum abounding with bones of animals“.

Webster's Third New International Dictionary (1981) annab terminile järgmise seletuse: „any terrestrial or marine stratum in which bones or bone fragments are abundant“.

The Concise English Dictionary kirjeldab terminit järgnevalt: „a bed or deposit composed of fragments of teeth and small bones, scales, etc. of extinct animals, especially fishes and saurians.

Teoses esineb Wapiti bone bed, milles avastati hilisest kriidiajastust pärit *pachyrhinosauruste* luud. *Pachyrhinosauruste* luud avastati Grande Prairie lähistel Albertas, Kanadas. Artikli „The Late Cretaceous pachyrhinosaur bonebed (Late Cretaceous: Wapiti Formation) near Grande Prairie, Alberta“ (Tanke, 2005) kohaselt on tegemist olulise avastusega, sest sealt avastati väga paljude eri vanuses dinosauruste luud.

Eestikeelsetes sõnaraamatutes terminile *bone bed* vastet ei leidu ja arheoloogiaõppejõududega konsulteerides selgus, et eesti keeles antud terminile vastet ei esine. Mistõttu oleks vajalik termin ise välja mõelda. Arheoloog Marge Konsa pakkus välja termini luulasu, mis võiks iseenesest sobida, kuna lasu tähistab laia madalat hunnikut vm kindla kujuta kuhjumit. Ise pakkuksin välja termini luukiht, kuna leitud luud asuvad maapinnas kihiti. Kuna teose puhul on tegemist meelelahutusliku raamatuga, siis võib termin luulasu ehk lugejas küsimusi tekitada, sest see ei tähendaks talle midagi. Luukiht aga oleks ehk natukene selgemini arusaadav ja sobiks teose pealkirjaks.

2. TÕLGE

Proloog

22. oktoober 2012

6.20 hommikul

Seal, kus Red Willow ja Wapiti jõed ühinevad Alberta loodeosas Peace'i piirkonnas, keerlevad ja vahutavad tumerohelised veed langenud puude ja valgete kivikestega randadega hallide liivaste saarekeste ümber.

Mustad kuused ja haavad kasvavad tihedalt mäenõlvadel ja võrsed kasvavad järsu nurga all jõekallastel ja kaljudel, sihvakad oksad sirutumas päikese poole, enne kui gravitatsioon neid painutab ja nad pooleks napsab.

Kuivanud puud risustavad veepiiri ja kogunevad lõhenenud puutüvedest ja pilbastunud okstest pesadesse, millest kärestikud ümber ja läbi voolavad, praht liigub allavoolu elu lõputus õitsengu ja hääbumise rütmis, kõdunemise, taassünni ja surma rütmis.

Inimasustusest ei ole ainsatki märki, ma ei näe ei inimeste poolt tekitatud prahti, reostust ega hooneid ning ma kujutan ette 70 miljoni aasta tagust jõhkrat katastroofi, kus rändavate pachyrhinosauruste kari ühekorrraga hukkus, kui sajad neist rabeledes ja paanikas uppusid, üritades ületada jõge üleujutuse ajal.

Nende tohutud korjused langesid lihasööjate toiduks ning lagunesid ja pudenesid koost. Aja jooksul liigutasid luid maalihked ja veehoovused, need muutusid liustikulisteks seteteks ja paljanditeks, mis on graniitsest aluspõhjakivimitest ja lahtistest kividest peaaegu eristamatud.

Mu arvutiekraanil mööda libisevad stseenid võiksid kujutada endast ürgset metsikut loodust, mis on jäänud puutumatuks juba kriidiajastust saadik, kui ei oleks ilmselget tõsiasja: videofaili on teinud inimene, kes hoidis videokaamerat üle madala vee liueldes ja põigeldes ohtlikul kiirusel leetseljakute ja pooleldi vee alla vajunud rahnude ja puude ümber.

Kiirkaatri välimuse ega sisemuse kohta ei ole näha mingeid äratuntavaid detaile, näha ei ole ka kaptenit ega reisijaid; paistab vaid ahtri metallpiire ja vastu heledat päikesevalgust kellegi must kuju, möödatormava kiiskava veepinna ja avara sinise taeva taustal teravalt välja joonistuv vari.

Üks

Ma vaatan oma kummist rihmaga liiga suurt titaanist käekella ja haaran oma kohvi – musta, ilma magusaineteta – kui minu Massachusettsi Tehnoloogiainstituudi ülikoolilinnaku idapoolses servas asuva kuulikujulise maja koridoris kostavad kauged sammud. Väljas ei ole veel valge sel oktoobri kolmandal esmapäeval.

Minu viimase korruse kabinetist seitse korrust allpool kulgeb liiklus Memorial Drive'il ühtlase voona, tipptund on selles Cambridge'i osas enne koitu aastaajast või ilmast olenemata täies hoos. Sõidukite esituled liiguvad mööda kaldapealset nagu säravad putukasilmad, Charlesi jõgi virvendab tumedalt ja teisel pool Harvardi silda on Bostoni linn nagu sädelev barjäär, mis eraldab maismaal asuvaid äri- ja haridusimpeeriume sadamatest ja lahtedest, mis mereks muutuvad. Töötajate jaoks on veel liiga vara, kui tegemist ei ole just mõne surmajuhtumite uurijaga, kuid mulle ei torka pähe ühtegi head põhjust, miks Toby, Sherry või kes iganes valves on, peaks sellel korrusel viibima.

Tegelikult ei ole mul aimugi, kes südaööl valvesse tuli, ja ma püüan meenutada, millised sõidukid olid parkimisplatsil, kui ma tund aega tagasi tööle jõudsin. Ma mäletan ähmaselt tavapäraseid valgeid maastureid ja ühte meie mõrvauurimise autot. Ma tõesti ei märganud midagi muud, olin liiga hõivatud oma iPhone'iga, mille alarmid ja sõnumid tuletasid mulle meelde tänaseid konverentsikõnesid, kohtumisi ja kohtusse ilmumist. Mõtlen kannatamatult, et kehva olukorra teadvustamise tingis tegelemine korraga mitme asjaga.

Ma peaksin oma ümbrusele rohkem tähelepanu pöörama, noomin end, kuid jumala pärast, ma ei peaks ju pead vaevama selle pärast, kes valves on. See on naeruväärne. Pettunult mõtlen ma oma peauurijale, Pete Marinole, kes tundub, et ei viitsi enam elektroonilist kalendrit täita. Kas on siis nii raske tõmmata ja asetada nimed ühe kuupäeva alt teisele, nii et ma näeksin, kes töö on? Ta ei ole sellega juba mõnda aega tegelenud ja hoiab omaette. Ma pean ta ilmselt enda juurde õhtusöögile kutsuma, valmistama midagi, mis talle maitseb, ja rääkima sellest, mis temaga toimub. Mõte sellest paneb mu kannatuse proovile ja hetkel tundub, et mul ei ole kannatust ollagi.

Mõni vaimse häirega isik või peaks ütlema kuri inimene.

Ma kuulatan, kas keegi luurab ringi, kuid ei kuule nüüd kedagi, kui ma internetis ringi vaatan, klõpsates failidele ja juureldes korduvalt samade üksikasjade üle, ning ma mõistan, kui lõõduna ma end tunnen ja kui vihale see mind ajab.

See kord said, mis tahtsid.

Minu jaoks ei ole tõesti midagi verist või võigast, mida ma ei oleks näinud või millega ma kuidagi toime ei tuleks, kuid eile õhtul ei olnud ma selleks valmis, veetes vaikset pühapäeva kodus koos oma abikaasa Bentoniga, muusika mängimas, MacBook köögikapi peal lahti juhuks, kui juhtub midagi, millest ma kohe teadma peaksin. Rahulikus tujus olin ma hõivatud ühe tema lemmikroa, *risotto con spinaci come lo fanno a sondrio*, valmistamisega ning ootasin, et vesi kastrulis keema läheks ja jõin Geheimrat J Rieslingi veini, mis pani mind mõtlema meie hiljutisele reisile Viini ja meie sealolemise tegelikule põhjusele.

Mõtlesin inimeste peale, keda armastan, valmistasin suurepärasest sööki ja jõin mahedat veini, kui täpselt 6.30 idaranniku aja järgi saabus e-kiri koos lisatud videofailiga.

Saatja aadress oli mulle tundmatu: *BLiDedwood@stealthmail.com*.

Sõnum puudus, oli vaid teema pealkiri: TÄHELEPANU PEAKOHTUARST KAY SCARPETTA, paksus kirjas suurtähtedega ja Eurostile'i kirjatüübis.

Alguses olin ma lihtsalt hämmingus 18-sekundilisest ilma helita videost, mis kujutas endast väljalõigatud ja kirjale lisatud katkend kaatrisõidust mulle tundmatus maailma paigas. Filmilõik näis täiesti süütu ega tähendanud mulle midagi, kui ma seda esimest korda vaatasin. Ma olin kindel, et keegi oli saatnud selle mulle kogemata, kuni salvestis äkki lõppes ja muundus jpg-failiks, šokeerimiseks mõeldud kujutiseks.

Ma käivitan järjekordse küberruumi otsingumootori ega suuda leida kuigi palju kasulikku teavet *pachyrhinosauruste* kohta – paksu ninaga taimetoiduline dinosaurus sarvilise kondise luukilbi ja lapiku otsaesisega, mida tõenäoliselt kasutati teiste loomade alistamiseks puksimise abil. Ainulaadselt imeliku välimusega elukas; kui vaatan kunstniku tõlgendust ühest, leian, et ta meenutab pisut groteskse luust maskiga kahetonnist lühijalgset ninasarvikut. Roomaja, kel on nägu, mida on raske armastada, kuid Emma Shubert armastas neid ja nüüd on 48-aastane paleontoloog jäänud ilma oma kõrvast või oma elust või mõlemast.

Anonüümne e-kiri saadeti otse siia, minu juhitava Cambridge'i Kohtuekspektiisi Keskusesse ehk CKK'sse, ja ma võin ainult oletada, et selle eesmärgiks on mind mõnitada ja hirmutada ning ma kujutlen kaatrit libisemas üle jõevee tuhandeid miile siit loodes kuskil, mis näeb välja kui osa kadunud maailmast. Uurin ülevalgustatud tontlikku kuju, kes istub paadi tagaosas, võib-olla pingil, olles näoga otse filmija poole.

Kes sa oled?

Seejärel on näha järsk kivine nõlv, mis nagu ma nüüd tean, on dinosauruste väljakaevamiskoht, mida kutsutakse Wapiti luukihiks ning seejärel muundub video jpg-failiks, mis on vägivaldne ja julm.

Kaks

Äralõigatud inimkõrv on hästi eristatav ja habras, kaardus kõhr ilma karvadeta. Parem kõrv. Võib-olla valge. Kindlalt saan ma vaid öelda, et tegemist on heledanahalisega. See võib olla naise kõrv, kindlasti mitte täiskasvanud mehe või väikelapse kõrv, kuid ma ei saa välistada, et tegemist võib olla vanema tüdruku või poisi kõrvaga.

Kõrvanibu on üks kord täpselt keskelt läbi torgatud; verine ajaleheosa, millel kõrva pildistati on kergesti äratuntav kui *Grande Prairie Daily Herald-Tribune*, mis oleks olnud Emma Shuberti kohalik ajaleht sel ajal, kui ta töötas möödunud suvel Kanadas Peace'i piirkonnas. Ma ei näe kuupäeva, ainult osa loost, mis räägib sellest, kuidas mägimänni mardikad puid hävitavad.

Mida sa minust tahad?

Ma kuulun kaitseministeeriumi alla, täpsemalt Relvajõudude Meditsiiniekspertide alla ja kuigi see laiendab mu pädevust föderaalsete tasandile, siis kindlasti ei kuulu minu pädevuse alla Kanada. Kui Emma Shubert on tapetud, ei hakka mina seda juhtumit uurima, kui just ei juhtu, et tema surnukeha satub tema kadumiskohast tuhandete miilide kaugusele kagusse ja ilmub välja siin piirkonnas.

Kes mulle selle video saatis ja mida ma peaksin sellega seoses mõtlema või tegema? Võib-olla seda, mida olen juba teinud eelmise öhtu kella 6.30 alates.

Hoiata õiguskaitseorganeid, muretse, ole vihane ja tunne end üsna kasutuna.

Kõrvalruumis, kohtuekspertiisi arvutilaboris klõpsatab lahti biomeetriline lukk. Ma taipan, et tegemist ei ole ei Toby ega kellegi teisega, vaid mu õetütre Lucyga ning ma olen üllatunud ja rõõmus. Ma arvasin, et ta ei tule täna tööle. Viimastel andmetel kavatses ta oma helikopteriga ära sõita, võib-olla New Yorki, kuid ma ei ole selles kindel. Ta on viimasel ajal väga hõivatud olnud oma *maakodu* sisse seadmisega – nii kutsub ta suurt maa-ala, mille ta ostis siit loodesse jäävas Lincolnis. Ta liigub edasi-tagasi Texase ja Bostoni vahel, et saada luba hiljuti saabunud uue kahemootorilise helikopteri juhtimiseks. Ta ütleb, et ta on hõivatud asjadega, milles mina aidata ei saa, ja mu õetütrel on saladusi. Tal on alati saladusi olnud ja ma saan sellest alati aru.

Sina tulid? Saadan ma talle sõnumi. Kohvi?

Siis seisab ta mu lahtises ukseavas, sihvakas ja tähelepanuväärselt heas vormis oma musta T-särgi, mustade siidist sõjaväepükste ja mustade nahast jooksukingadega, veenid tema tugevatel käsivartel ja randmetel paistmas, tema roosa-kuldsed triibutatud juuksed

duššist veel niisked. Ta näeb välja nagu oleks ta juba jõusaalis käinud ja suundub kohtumisele kellegagi, kellest mina midagi ei tea, ja kell ei ole veel isegi seitse hommikul.

„Tere hommikust.” Mulle meenub, kui tore tema seltskond on. „Ma arvasin, et sa lendad.”

„Sa oled varakult kohal.”

„Mul on hulk histoloogia analüüse kogunenud, kuid arvatavasti ei jõua ma nendega alustada,” vastan ma. „Ja ma pean pärastlõunal kohtusse minema Mildred Lotti kohtuasja pärast, või pigem peaksin seda ehk Mildred Lotti etenduseks nimetama. Minu tunnistajapinki tirimine on tühipaljas trikk.”

„See võib olla midagi rohkemat.” Lucy kaunil näol on pingsalt mõtlik ilme.

„Jah, see võib olla piinlik. Tegelikult olen ma päris kindel, et nii see lähebki.” Ma jälgin teda uudishimulikult.

„Võta kindlasti Marino või keegi teine endaga kaasa.” Ta on peatunud poolel teel üle terashalli vaiba ja vaatab üles geodeetilise klaaskupli poole.

„See olid vist sina, keda ma siin viimase tunni jooksul ringi uitamas kuulsin,” uurin edasi. „Ma juba kartsin, et meil võib olla sissetungija.” See on minu viis küsida, mis temaga toimub.

„See ei olnud mina,” vastab ta. „Ma alles jõudsin siia, astusin läbi, et midagi üle kontrollida.”

„Ma ei tea, kes veel majas on, kes valves on,” lisan. „Nii et see ei olnud sina, keda ma kuulsin? Noh, ma ei kujuta ette, miks keegi valves olijatest peaks siin korrusel uitama.”

„See oli Marino. Vähemalt seekord. Mind paneb imestama, et sa ei märganud parkimisplatsil tema bensiiniõgijat.”

Ma ei maini, et ega ta ise parem pole. Mu õetütar ei ole nõus sõitma millegagi, millel on vähem kui 500 hobujõudu, tavaliselt V12 mootor, soovitatavalt valmistatud Itaalias, kuid tema kõige hiljutisem sõiduriist on minu arvates Inglise päritolu, kuigi ma võin eksida. Superautod ei kuulu minu pädevusvaldkonda ja mul ei ole nii palju raha kui temal, ja isegi kui oleks ei kulutaks ma seda Ferraridele ja lennumasinatetele.

„Mida ta siin nii vara teeb?” pärin mõistmatult.

„Ta otsustas eile õhtul ise valvesse jääda ja saatis Toby koju.”

„Mida sa sellega mõtled, et ta otsustas valvesse jääda? Ta saabus just eile õhtul Floridast tagasi. Miks ta otsustas valvesse jääda? Ta ei ole kunagi valves.” See ei ole loogiline.

„Hea, et ei olnud suuri juhtumeid, mis oleks nõudnud kedagi sündmuskohale, sest ma arvan, et Marino magas. Või äkki veetis aega Twitteris,” sõnab Lucy. „Mis ei ole hea mõte. Mitte pärast tööaega, kui ta kipub ennast lõdvaks laskma.”

„Ma ei saa aru.”

„Kas ta ütles sulle, et viis juurdlusosakonda täispuhutava madratsi?” küsib ta.

„Me ei luba voodeid. Me ei luba valves olijatel magada. Mis ajast ta valves on?” kordan ma.

„Sellest ajast, kui ta tülitseb mis-ta-nimi-nüüd-oligiga.”

„Kellega?”

„Aga võib-olla ta tegeleb kaunistamisega ega taha autot juhtida.”

Mul ei ole aimugi, millest Lucy räägib.

„Mida juhtub viimasel ajal üsna palju.” Lucy vaatab mulle otse silma. „Ta tutvus mis-ta-nimi-nüüd-oligiga Twitteris ja on pidanud tema jälgimise lõpetama rohkem kui ühes mõttes. Ta tegi Marino tõesti lolliks.”

„Kaunistamisega?”

„Ta teeb suveniirpudelitest kaunistusi. Peale seda, kui on nende sisu ära joonud. Sa ei kuulnud seda minult.”

Ma mõtlen tagasi 11. juulile, Marino sünnipäevale, mis ei ole tema jaoks kunagi õnnelik sündmus olnud ja muutub aina hullemaks, mida vanemaks ta jääb.

„Tädi Kay, sa pead tema enda käest küsima,” lisab Lucy, kui mulle meenub aeg, mil külastasin Marinot Lääne-Cambridge’is tema uues majas.

Tema maja asub puudega ümbritsetud väikesel krundil. Marinole meeldib uhkustada, et majas on töökorras kaminad ja *ehtsad täispuidust põrandad* ning valmis kelder, kuhu ta ehitas sauna, töökoja ja viis sinna poksikoti, millega talle eputada meeldib. Kui ma tema juurde jõudsin, kaasas sünnipäevakorv omatehtud sparglipiruka ja valge šokolaadiga külma koera koogiga, oli ta redeli otsas ja riputas katuseääre külge väikeste klaasist pealuudega valgustite juhtmeid; enne kui jõudsin küsida, seletas ta omal algatusel, et need on Crystal Head viina minipudelid, mille ta tellis *otse piiritusetehasest ja muutis kaunistusteks*, justkui tahtes vihjata, et ostis sadade viisi tühje pudeleid. Kõvahäälselt lisas ta, et *teeb ettevalmistusi halloweeniks* ja ma oleksin pidanud juba siis taipama, et ta on uuesti jooma hakanud.

„Ma ei mäleta, millega sa täna täpselt tegeled, kui just mitte jälle mõne seafarmiga, mille sa kuskil kavatsed pankrotti ajada,” ütlen ma Lucyle, kui üritan mitte mõelda kõigile jubedatele asjadele, millega Marino purjus peaga hakkama on saanud.

„Edela-Pennsylvanias.” Ta jätkab mu kabinetis ringi vaatamist justkui siin oleks midagi muutunud, millest ta teadlik peaks olema.

Mitte midagi ei ole muutunud. Vähemalt mitte minu arvates. Kääbuskadakas mu mati viimistlusega terasest nõupidamislaua on uus lisandus, kuid see on ka kõik. Pildid, tunnistused ja diplomid, mida ta vaatab, on kõik samad, nagu ka orhideed, gardeenid ja saagopalm. Mu musta laminaatpinnaga töölaud, mida ta üksisilmi vaatab, ei ole muutunud. Samuti ei ole muutunud lauaga kokkusobiv kapp ega must graniidist tööpind mu tooli taga, kuhu ta pilk nüüd liikunud on.

Mitte väga kaua aega tagasi lasin ära viia mikroanalüüsisüsteemi, mille asendasin ScanScope’iga, mis võimaldab mul vaadata mikroskoobislaide, ning ma vaatan, kuidas Lucy kontrollib monitori, lülitades seda sisse ja välja. Ta tõstab üles klaviatuuri ja pöörab selle ümber ning liigub siis edasi mu ustava Leica mikroskoobi juurde, millest ma kunagi ei loobu, sest ma ei usalda kunagi midagi rohkem kui oma silmi.

„Sead ja kanad Washingtoni maakonnas, nagu ikka,” sõnab ta, jätkates ringikõndimist, silmitsemist, asjade puudutamist ja nende üles tõstmist.

„Talunikud maksavad trahve ja alustavad siis jälle uuesti,” lisab ta. „Sa peaksid mõnikord minuga koos lendama ja näeksid sigade latreid, sealautu, milles nad on kokku surutud nagu sardiinid karbis. Inimesed, kes on loomade, ka koerte vastu kohutavad.”

Kõlab heli, Lucy iPhone’ile on saabunud sõnum ja ta loeb seda.

„Reovee nired voolavad oja jõesse ja jõgedesse.” Ta toksib põialdega sõnumile vastuse ja naeratab, nagu oleks ta sõnumi saatjasse kiindunud või teeks too talle nalja. „Loodetavasti tabame need jobud otse teolt ja lõpetame nende tegevuse.”

„Ma loodan, et sa oled ettevaatlik.” Tema vasttärkanud keskkonnaaktivisti innukus ei rõõmusta mind sugugi. „Kui hakkad inimeste elatusvahenditega jamama, võivad asjad halvasti lõppeda.”

„Nagu tema puhul?” Ta osutab mu arvuti ja ekraanil oleva suunas.

„Mul ei ole aimugi,” tunnistan ma ausalt.

„Kelle elatusvahenditega Emma Shubert jamas?”

„Ma tean ainult seda, et kaks päeva enne kadumist leidis ta hamba,” vastan. „Nähtavasti on tegemist esimese välja kaevatud luuga kihist, mis avastati üsna hiljuti. Tema ja teised teadlased olid seal väljakaevamisi alustanud paar suve tagasi.”

„Luukiht, mis võib osutuda kõigist siiani leitudest kõige rikkalikumaks,” sõnab Lucy. „Matmispaik dinosauruste karjale, kes surid ühekorraga, mis on tõesti ebatavaline, võib olla ainulaadne. See on erakordne võimalus terveid skelette kokku panna ja muuseumi täita, meelitada kohale turiste ja innukaid dinosauruste austajaid ja loodussõpru kõikjalt maailmast. Kui ala just ei ole nii saastatud, et keegi ei tuleks.”

Igaüks, kes on lugenud Grande Prairie kohta, teab sealse maagaasi- ja naftatootmise majanduslikku tähtsust.

„1700 miili torusid kannavad Alberta õliliiivadest toodetud sünteetilist toorainet rafineerimistehastesse Kesk-Läänes ja ulatuvad isegi Mehhiko lahe äärde,” ütleb Lucy ja kaob mu tualettruumi, kus valamu kõrval seisab Keurigi kohvimasin ja mokakann. „Reostus, ülemaailmne kliimasoojenemine, täielik häving.”

„Proovi Illy MonoDose'i. Hõbedases karbis,” hüüan ma talle. „Ja tee minu oma topeltkange.”

„Ma arvan, et täna hommikul sobib Café Cubano paremini.”

„Demerara suhkur on kapis,” annan ma talle teada, kui võtan viimase lonksu külma kohvi ja panen video uuesti mängima.

Mille ma kahe silma vahele olen jätnud? Midagi kindlasti.

Ma ei suuda halvast sisetundest lahti saada ja keskendun uuesti ülevalgustatud kujule, kelle näojooned on kiiskava päikese poolt moonutatud. Isik ei tundu olevat kuigi suur, see võib olla nii naine, väikest kasvu mees või isegi vanem laps, kes kannab päikesemütsi, mille külgedel on loor ja millel on lai äär, millest ta näib parema käe kahe sõrmega kinni hoidvat, ilmselt selleks, et müts peast ei lendaks. Aga ma ei saa jällegi kindel olla.

Ma ei suuda eristada tumedalt varjutatud näol ühtegi joont või seda, mis sel inimesel seljas on peale pikkade varrukatega jaki või kottis särgi ja päikesemütsi ning vaevumärgatava helgi paremal oimukohal, mis vihjab sellele, et ta kannab prille, võib-olla päikeseprille. Kuid ma ei saa milleski kindel olla. Ma ei tea praegu eriti palju rohkem kui kaksteist tundi tagasi, mil kirjale lisatud video mulle saadeti.

„Ma ei ole FBI-lt rohkem midagi kuulnud, kuid Benton leppis tänaseks koosoleku kokku, eeldusel, et ma saan selleks ajaks kohtust tulema,” ütlen ma üle mokakannu

aurupahvakute. „See on rohkem mitteametlik arutelu, sest peale mulle saadetud videoklipi ei ole veel midagi juhtunud.”

„Midagi on juhtunud,” kõlab Lucy hääle tualettruumist. „Kellegi kõrv on ära lõigatud. Kui muidugi ei ole tegemist võltsinguga.”

Kolm

Äralõigatud kõrva väline osa, väliskõrv, tundub olevat oimulihase sidekirmest puhtalt eemaldatud.

Olen suurendanud pilti nii palju kui võimalik ilma, et see liiga häguseks muutuks ja lõigatud haava servad paistavad teravad ja korrapärased. Ma ei näe mingit märki kahvatuselt ega sellest, et lõigatud kude oleks pahupidi pööratud või kokku vajunud, mida võiks oodata juhul, kui eemaldamine toimub kaua aega pärast surma – kui kõrv oleks eemaldatud näiteks palsameeritud kehalt või meditsiinikooli laibalt. Millegi sellisega ei tundu tegemist olevat. Kõrv ja ajalehel olev veri ei paista olevat vana.

Kuid ma ei oska öelda, kas veri on inimese oma, ja kõrvadega on alati raskusi. Kõrvades ei ole eriti veresooni ja ei ole mõeldamatu lõigata kõrv küljest enne või pärast surma ja hoida seda mitu nädalat külmikus ning see võiks pildil näida piisavalt värske, nii et mul oleks võimatu kindlalt määrata, kas vigastus tekkis enne või pärast ohvri surma.

Teisisõnu, seletan ma Lucyle, ei ole see pildifail minu eesmärkide jaoks piisav. Mul on vaja uurida tegelikku kõrva, kontrollida äralõigatud servadest elulisi reaktsioone, kontrollida DNA-d Riiklikust DNA Registrist ja samuti DNA-andmebaasi tarkvarast CODIS-est, juhuks kui DNA profiil on seotud kellegagi, keda on varem karistatud.

„Ma olen temast juba leidnud hiljutisi pilte, paljud neist erinevatelt veebisaitidel, sealhulgas mõned, mis on tehtud siis, kui ta sel suvel Albertas töötas,” ütleb Lucy mu kabineti juurde kuuluvast tualettruumist, kui me jätkuvalt räägime piisavalt valjusti, et üksteist kuulda. „Kuid ilmselt ei saa me teha õiget üks-ühele võrdlust. Ma pean suurust kohandama, pildi täpselt õige nurga alla sättima, kuid hea uudis on see, et ühitatud kujutis on vähemalt kasulik, sest Shubertit ei saa kindlasti välistada.”

Lucy seletab, et ta on võrrelnud pildifaili Emma Shuberti fotodega, püüdes ühitada pilte tema kõrvadest äralõigatud kõrvaga. Me ei saa välistada sobivust, kuid kahjuks ei anna ka visuaalne võrdlus lõplikku vastust.

„Ma saadan sulle faili,” lisab ta. „Sa võid näidata võrdlusi neile, kes iganes koosolekule tulevad.”

„Kas sa jõuad umbes viieks tagasi?”

„Ma ei teadnud, et ma olen kutsutud,” tema hää l kõlab üle järjekordse espresso valmistamise müra.

„Muidugi oled sa kutsutud.”

„Kes veel tulevad?”

„Paar agenti Bostoni piirkondlikust kontorist. Douglas, ma arvan.” Ma viitan Douglas Burke’ile, FBI naissoost agendile, kel on segadusseajav nimi. „Ma ei ole kindel, kes veel. Ja Benton.”

„Ma ei saa tulla,” vastab Lucy. „Mitte siis, kui Douglas tuleb.”

„Oleks tõesti kasulik, kui sa kohal oleksid. Mis Douglasel viga on?”

„Midagi on. Ei, aitäh.”

Oma varasema õiguskaitsekarjääri jooksul nii FBI-st kui ka ATF-ist¹ välja heidetuna, ei suhtu Lucy föderaalagentidesse eriti heatahtlikult, mis võib minu jaoks ebamugavust tekitada, sest mu abikaasa on FBI kriminaalkäitumise analüütik ehk profileerija ja mul on kaitseministeeriumi juures eriline reservväelase staatus. Me mõlemad oleme osa sellest, mida Lucy pahaks paneb ja millest ta lugu ei pea, osa FBI-st, kes ta hülgas, kes ta vallandas.

Lihtsalt öeldes, Lucy Farinelli, mu ainus õetütar, kelle ma olen üles kasvatanud nagu oma tütre, usub, et reeglid on lihtsurelike jaoks. Ta oli isepäine föderaalagent ja on isepäine tehniline geenius ning ilma temata puruneks mu elu koost ja tunduks tühi.

„Meil on tegemist kellegi päris nutikaga.” Ta ilmub tualettruumist kahe topsi ja väikese terasest kannuga.

„See ei ole hea märk,” vastan. „Sa arvad harva, et keegi on nutikas.”

„Keegi kavalpea, kes on tark mõnedes asjades, kuid liiga ennasttäis, et mõista, kui paljut ta ei tea.”

Ta valab topsidesse kanget ja magusat helepruuni vahukihiga kaetud espressot – see on *colada*, mis sai harjumuseks, kui ta aastaid tagasi ATF-i Miami harukontoris töötas, enne kui ta sattus *halvasti lõppenud tulevahetusse*.

„Aadress *BliDeadwood* on üsna selge.” Ta asetab topsi ja kannu mu klaviatuuri kõrvale.

„Minu jaoks see küll selge ei ole.”

„Billy Deadwood,” selgitab ta.

„Okei.” Ma püüan aru saada. „Äkki seletaksid?”

¹ ATF = Bureau of Alcohol, Tobacco, Firearms and Explosives – eesti k. Alkoholi, tubaka, tulirelvade ja lõhkeainete amet

Lucy tuleb ümber laua minu juurde ja toksab mu selja taga olevat graniidist tööpinda, äratades sellel olevad kaks videokuvarit. Ekraanisäästjad ilmuvad eredates punastes, kuldsetes ja sinistes värvides Cambridge'i Kohtuekspertiisi Keskuse ja Relvajõudude Meditsiiniekspertide vapid kõrvuti, kaks madu ja karikas ja õiglusekaalud ning mängukaardid, ässade ja kaheksate paar, *surnud mehe käsi*, mida Wild Bill Hickok väidetavalt hoidis 1876. aastal pokkerimängu ajal, kui ta surnuks tulistati.

„Relvajõudude Meditsiiniekspertide vapp.” Lucy osutab arvutiekraanidel olevale *surnud mehe käele*. „Ja Wild Bill Hickok või *Billy* tapeti Deadwoodis Lõuna-Dakotas. Kas see seletab asja? Jah, tädi Kay. Ma lihtsalt loodan, et tegemist ei ole kellegagi meie endi tagahoovist.”

„Miks peaks sul olema vähimatki kahtlust, et see nii võiks olla?”

„Keegi kasutas ajutist tasuta e-posti aadressi, mis hävitab või kustutab end ise kolmekümne minuti möödudes,” arutleb Lucy. „Heakene küll, see ei ole kuigi ebatavaline, seda võib igaüks teha. Siis suunab see inimene sulle saadetava e-kirja läbi tasuta proksiserveri, mis antud juhul on eriti suure anonüümsusega, mille hostinimi ei ole saadaval. Asub Itaalias.”

„Nii et keegi ei saa e-kirjale vastata, sest ajutine konto kustutatakse 30 minuti pärast ja seda pole enam.”

„Selles asja mõte ongi.”

„Ja keegi ei saa IP-aadressi jälitada ega välja uurida, kust e-kiri tegelikult saadeti.” Ma mõistan tema mõttekäiku.

„Just see, millega saatja arvestab.”

„Me peaksime eeldama, et e-kirja saatis keegi Itaaliast.”

„Täpsemalt Roomast,” märgib Lucy.

„Kuid see on vaid jälgede segamiseks.”

„Absoluutselt,” ütleb ta. „Kes iganes selle e-kirja saatis, ei olnud kindlasti eile meie aja järgi kell 6.30 Roomas.”

„Aga kirjatüüp?” Ma naasen e-kirja juurde ja vaatan teemarida.

TÄHELEPANU PEAKOHTUARST KAY SCARPETTA

„Kas see on millegi poolest tähendusrikas?” küsin ma.

„Väga retro. Meenutab viiekümnendaid ja kuuekümnendaid, suured kandilise kujuga tähed ümarate nurkadega, mis peaksid meenutama tollest ajast pärit televiisoreid. *Sinu* ajast,” õrritab ta.

„Palun ära solva mind nii vara hommikul.”

„Eurostile'i lõi Itaalia kirjadisainer Aldo Novarese,” seletab Lucy. „Kirjatüüp oli algselt loodud Torinos asuva valukojas Nebiolo Printechi jaoks.”

„Ja mida see sinu arvates tähendab?”

„Ma ei tea.” Lucy kehitab õlgu. „Põhimõtteliselt toodavad nad paberit ja tipptasemel kõrgtehnoloogilisi trükimasinaid.”

„Võib-olla mingi seos Itaaliaga?”

„Ma kahtlen selles. Ma arvan, et see, kes sulle selle e-kirja saatis, eeldas, et tegelikku IP-aadressi ei saa kindlaks teha,” sõnab ta ja ma tean, mis järgneb.

Ma tean, mida ta teinud on

„Teisisõnu,” jätkab ta, „me ei teeks kindlaks e-kirja saatmise tegelikku asukohta...”

„Lucy,” segan ma vahele. „Ma ei taha, et sa äärmuslikke meetmeid kasutaksid.”

Ta on neid juba kasutanud.

„Suur hulk neid tasuta anonüümseid asju on saadaval,” jätkab ta, nagu ta ei olekski teinud seda, mida ma tean, et ta on teinud.

„Ma ei taha, et sa hākiksid mõnda Itaalia või muu kohta proksiserverisse,” ütlen ma talle otsustavalt.

„E-kirja saatis sulle keegi, kel oli juurdepääs Logani traadita ühendusele,” teatab ta minu üllatuseks.

„See saadeti lennujaamast?”

„Videoklipp saadeti sulle Logani lennujaama traadita võrgust, siit vähem kui seitsme kuramuse miili kauguselt,” kinnitab ta, ja seega pole ime, et ta arvestab võimalusega, et tegemist võib olla kellegagi meie lähikonnast.

Mõtlen oma personaliülemale Bryce Clarkile, Pete Marinole ja mitmele minu hoones töötavale kriminalistile. Eelmisel nädalal viibisid Cambridge'i Kohtuekspertsi Keskuse töötajad Floridas Tampas Rahvusvahelise Identifitseerimise Liidu aastakoosolekul ja nad kõik lendasid eile Bostonisse tagasi umbes samal ajal, kui see e-kiri anonüümselt Cambridge'i Kohtuekspertsi Keskusesse saadeti.

„Eile õhtul, mingil hetkel enne kella kuute,” seletab Lucy, „logis see inimene sisse Logani tasuta traadita internetti. Seda teevad reisijad tuhandeid kordi päevas. Kuid see ei tähenda, et e-kirja saatnud inimene oli füüsiliselt lennujaamaterminalis või lennukis.”

„Kes iganes see inimene on, ta võis olla parklas,” selgitab Lucy, „või kõnniteel, võimalik, et ka veetaksos või sadamas praamil, kusagil, kuhu signaal jõuab. Kohe kui see

isik internetiga ühendust sai, lõi ta ajutise e-posti aadressi *BLiDedwood@Stealthmail.com*, kasutades võib-olla tekstitöötluste tarkvara, et kirjutada teemarida Eurostile'i kirjatüübis, ning lõi ja kleepis selle e-kirja.”

„Ta ootas enne kirja saatmist 29 minutit,” ütleb Lucy. „Lihtsalt kahju, et ta sai rahuldust teadmisest, et e-kiri avati.”

„Kuidas see inimene teab, et ma kirja avasin?”

„Sellepärast, et ta ei saanud sõnumit, et kirja saatmine ebaõnnestus,” vastab Lucy. „Mille ta oleks saanud just sekundeid enne seda, kui konto end hävitas. Tal ei ole mingit põhjust mitte eeldada, et e-kiri jõudis kohale ja avati.”

Tema hääletoon on teistsugune. Tema sõnad kõlavad nagu noomitus.

„CKK põhiaadressile saadetud ahistavate või viirusega nakatatud kirjade puhul on tagasisaatmine kiire ja automaatne,” tuleb ta mulle meelde. „Eesmärk on jätta saatjale mulje, et kirja ei olnud võimalik kohale toimetada. Kui harvad ja kahetsusväärased erandid välja arvata, lähevad kahtlased e-kirjad tegelikult otse karantiini, nagu mina seda nimetan, nii et ma näen, millega tegemist on ja saan hinnata ohu taset,” rõhutab ta ja ma mõistan, millele ta vihjab. „Ma ei näinud seda e-kirja, sest see ei läinud karantiini.”

Harvad ja kahetsusväärased erandid, millest ta räägib, puudutavad mind.

„Minu üles seatud tulemüürid lugesid e-kirja seaduslikuks tema pealkirja pärast: „*Tähelepanu peakohtuarst Kay Scarpetta*”,” ütleb Lucy nagu see oleks minu süü, mida see ka on. „Midagi, mis on suunatud sulle isiklikult, ei loeta rämpspostiks ega panda karantiinis ajutiselt väljundkasti, sest sa andsid mulle sellise juhise. Vastu minu tahtmist, mäletad?”

Ta hoiab mu pilku ja tal on õigus, kuid ma ei saa sinna midagi parata.

„Näed nüüd milleni see viib, et lubasin sul petta seda, mida ma turvaliseks olen muutnud?” küsib ta.

„Ma mõistan su pettumust, Lucy. Kuid see on ainus viis kuidas paljud inimesed mind kätte saavad, kui nad mu otseseid CKK kontaktandmeid ei tea,” kordan ma seda, mida olen ennegi öelnud. „Nad saadavad midagi minu nimele ja ma kindlasti ei taha, et see rämpsposti läheks.”

„Lihtsalt kahju, et sina avasid selle esimesena,” ütleb Lucy. „Muidugi, tavaliselt oleks Bryce seda teinud enne, kui sul üldse võimalust oli.”

„Mul on hea meel, et ta seda ei teinud.” Mu personaliülem on väga tundlik ja üsnagi pirtsakas.

„Just. Ta ei teinud seda, sest oli just reisilt naasmas. Tema ja mitmed teised olid nädal aega ära,” ütleb Lucy nagu ei oleks ajastus olnud juhuslik.

„Kas sa kardad, et kes iganes selle e-kirja saatis, teadis, mis CKK’s toimub?” küsin.

„See teeb mulle muret, jah.”

Ta veeretab tooli lähemale, täidab uuesti meie topsid ja ma tunnen tema parfüümi värsket greibilõhna, mille järgi ma tean alati, kui mu õetütar on liftis viibinud või ruumist läbi käinud. Tunneksin tema isesuguse lõhna kõikjal ära ka kinnisilmi.

„Oleks rumal mitte arvestada võimalusega, et keegi võib kõiki meid ja meie tegemisi jälgida,” sõnab ta. „Keegi, kellele meeldib mängida ja kes arvab, et ta on targem kui jumal. Keegi, kes naudib inimeste traumeerimist ja kiusamist.”

Mul ei ole kahtlustki, miks ta täna hommikul minu kabinetis ringi nuuskis. Ta tuli midagi *üle kontrollima*, sest ta on minu suhtes liigselt kaitsev, ülemäära valvas. Sellest ajast alates, kui Lucy kõndima õppis, on ta mu tähelepanu nõudnud ja jälginud mind kotkapilgul.

„Kas sa kardad, et Marino on sellega seotud? Et ta luurab minu järele või üritab mulle kuidagi haiget teha?” Ma login oma e-posti sisse.

„Kuradima kindlasti teeb ta rumalusi,” ütleb Lucy, nagu peaks ta midagi kindlat silmas. „Kuid tal ei ole piisavalt oskusi ja milline võiks olla tema motiiv? Vastus on, et tal ei olegi seda.”

Neli

Ma otsin oma sisendkaustast kirja Bryce'ilt või USA abiprokurörlt Dan Stewartilt, kuna ma loodan, et minu ilmumine kohtusse ei ole vajalik.

„Kuidas oleks pildi selgemaks muutmiseks? Võib-olla saame välja selgitada, kes on kaatril?” Ma räägin videoklipist samal ajal, kui närvitsen Mildred Lotti pärast.

„Unusta ära,” vastab Lucy.

„See on nii naeruväärne,” pomisen, kui ei leia sõnumit, mis mind sellest kohustusest vabastaks.

Varem piisas kaitsele minu lahkamisaruandest, minu kohtusse ilmumine ei olnud vajalik ega isegi soovitatav, kuid pärast ülemkohtu poolt Melendez-Diazi asjas tehtud otsust on elu iga Ameerika kohtueksperdi jaoks muutunud. Channing Lott tahab seista silmitsi oma süüdistajaga. Miljardärist töösturit süüdistatakse väidetavalt oma nüüd surnuks arvatud naise tapmise tellimises ja ta on nõudnud minu kohaleilmumist täna pärastlõunal kell kaks.

„See, mida sa praegu videofailis näed, ongi kõik, mida seal näha on.” Lucy tühjendab oma klaasi. „Mida sa praegu näed, on parim, mis olla saab.”

„Kas on kindel, et ei ole olemas tarkvara, mis võiks olla täiuslikum kui see, mida me CKK's kasutame?” Ma ei taha sellega leppida.

„Täiuslikum kui see, mille mina olen välja töötanud?” Ta tõuseb ja astub mu arvutiekraanile lähemale. „Mitte miski ei ole ligilähedanegi sellele, mis meil on. Probleem on selles, et salvestis on ülevalgustatud.”

Ta klõpsab hiirega, et mulle näidata, nimetissõrmes massiivne raske kuldsõrmus, mida ta on viimasel ajal kandma hakanud, ja terasest kronograaf käekell randme ümber. Peatades video ilma näota kuju juures paadi tagaosas, seletab ta, et tegi sellest videoklipist mitu kihti, vähendades heledust ja kasutades teravusefiltreid, kuid asi on lootusetu.

„Kes iganes filmis oli näoga otse päikese poole,” ütleb ta, „ja mitte miski ei *taasta* ülevalgustatud osasid. Parim, mida me saame teha, on konteksti ja asjaolusid arvesse võttes oletada, kes see inimene olla võiks.”

Oletamisest ei piisa ja ma panen klipi uuesti mängima, naastes jõealale, mis on umbes tunnise kaatrisõidu kaugusel paljast viljatust nõlvast, kus Ameerika paleontoloog dr Emma Shubert koos Alberta ülikooli kolleegidega kaevas, kui ta peaaegu üheksa nädalat tagasi kadus. Politseile antud ütluste kohaselt nähti teda viimati 23. augusti õhtul kella

kümne paiku kõndimas üksi läbi Pipestone Creeki laagriplatsi metsaala suundumas pärast õhtusööki söögisaalis oma treilerisse. Järgmisel hommikul oli tema uks praakil ja ta oli läinud.

Kui ma rääkisin eile õhtul uurijaga Kanada Kuninglikust Ratsapolitseist, öeldi mulle, et mingeid märke rüselusest ei olnud, mitte miski ei osutanud sellele, et Emma Shubertit oleks tema treileris rünnatud.

„Me peame välja selgitama, kes selle mulle saatis,” ütlen ma Lucyle. „Ja miks. Kui on võimalik, et see kuju kaatril on Emma Shubert, siis mis toimus? Milline on tema näoilme? Õnnelik? Kurb? Hirmunud? Kas ta viibis kaatril vabatahtlikult?”

„Ma ei saa neile küsimustele vastata.”

„Ma tahan teda näha.”

„Sellel videoklipil sa teda ei näe. Midagi rohkemat ei ole näha.”

„Kas ta oli teel luukihi juurde kaevama või naases sealt?” küsin ma.

„Tuginedes päikese asukohale ja selle jõeosa satelliitfotodele,” sõnab Lucy, „sõitis kaater ilmselt itta, mis viitab sellele, et tegemist on hommikuga. Nagu näha, oli tegemist päikselise päevaga ja tänavu augustis ei olnud selles maailma osas selliseid päevi just palju. Mitte nii juhuslikult oli päikseline kaks päeva enne seda, kui ta kadus – päeval, mil ta leidis *pachyrhinosauruse* hamba.”

„Nii et sa arvad siis, et ilmast lähtudes on see video tehtud 21. augustil.”

„Ilmselt käis ta sel päeval kaevamiskohal, sõitis kaatriga Wapiti jõge mööda luukihini,” Lucy kordab uudistes olnud teavet. „Nii et video võidi jäädvustada iPhone’iga sel hommikul kaatrisõidu ajal. Tal on iPhone. Või oli. Nagu sa tead, oli see tema treilerist kadunud. See võib olla ainus kadunud asi, sest teised isiklikud asjad olid väidetavalt puutumata.”

„Salvestis jäädvustati iPhone’iga?”

See on uus teave.

„Ja ka foto äralõigatud kõrvast,” ütleb Lucy. „Esimese põlvkonna iPhone nagu oli Emma Shubertil.”

Ma ei kavatsegi Lucylt küsida, kuidas tal õnnestus need andmed hankida. Ma ei taha teada.

„Tal oli ikka veel tema esimene telefon alles, ta ei vaevunud seda uuema vastu vahetama, ilmselt oma lepingu pärast AT&T-ga.” Lucy tõuseb püsti ja suundub vannituppa, et meie joogitopsid ära loputada, ja ma kuulen koridorist kaugeid hääli.

Seejärel kostub politseisireeni salvestatud heli, mis on üks Pete Marino telefonihelinatest. Keegi on temaga kaasas. Ma arvan, et see on Bryce, ja nad on teel siia poole. Mõlemad räägivad mobiiltelefonidega, kuulda on vaid nende sõnade kõla ning nende hoogsa tooni põhjal saan aru, et midagi on juhtunud.

„Ma helistan sulle hiljem ja tulen tagasi enne ilmamuutust,” lisab Lucy lahkudes. „Õhtupoole läheb päris tormiks.”

Siis ilmub Marino mu uksele. Tema kaitsevärvi tööriivad on kortsus nagu ta oleks nendes maganud, ta nägu punetab ja ta jalutab sisse nagu oma koju, rääkides valjusti mobiiltelefoniga. Minu tagasihoidlikult nägus personaliülem Bryce on tema taga, disainerpäikesepillid pealaele lükatud, jalas pleegitatud kitsad säärega teksad ja seljas T-särk nagu oleks ta just „Glee” võtetelt saabunud. Ma märkan, et ta ei ole habet ajanud sellest ajast, kui ma teda nädal tagasi nägin enne kui ta Floridasse läks, ning näokarvade olemasolu või nende puudumine tähendab alati sama asja. Bryce Clark vahetab pidevalt erinevaid rolle, katsetades peosatäitmist omaenda elus.

„Tavaliselt oleks vastus ei,” ütleb Marino oma mobiiltelefoni. „Kuid te peate kutsuma akvaariumitöötaja telefonile, nii et meie ülemus saaks temaga isiklikult rääkida ja veenduda, et kõik on asjast ühte moodi aru saanud...”

„Me oleme tänulikud ja saame täiesti aru.” Bryce räägib kellegi teisega. „Muidugi me mõistame, et keegi ei hakka selle pärast võitlema. Võib-olla heidate tuletõrjepoistega liisku – see oli muidugi nali. Ma olen kindel, et tuletõrjelaeval on nagu teilgi päästeraam. *Ilmselgelt* ei ole vaja ei vaakumkotti, kaelatuge ega midagi muud. Muidugi on tuletõrjujad paremini varustatud selleks, et pärast kõik oma tekil olevatest võimsatest pumpadest veega üle lasta. Mida ma öelda tahan? Meie jaoks ei ole vahet, kuid keegi peab aitama selle kaldale tuua ja edasine jääb juba meie hooleks.” Ta heidab pilgu oma käekellale. „Umbes 45 minuti pärast? Natuke peale üheksat? See oleks suurepärane.”

„Mis toimub?” pärin Bryce’ilt, kui ta kõne lõpetab.

Ta paneb käed puusa ja uurib mind. „Kindlasti ei pannud me täna hommikul paadisõidu jaoks sobivaid riideid, on nii?” Ta vaatab mu halli peenetriibulist seelikkostüümi ja kotsakingi, mille valisin täna kohtu jaoks. „Olen kohe tagasi, haaran mõned asjad, sest sellises riietuses te rannavalvega sõitma ei lähe. Uppunut veest välja tõmbama? Jumal tänatud, et ei ole juuli, mitte et vesi siinkandis kunagi soe oleks, ja ma loodan kuramuse kindlalt, et ta ei ole kaua vees olnud, sest see on üks kõige ebameeldivamaid asju. Vabandust, kuid olgem ausad. Kes seda taluda suudab? Ma

mõistan, et keegi ei taha sellises seisus lõpetada, kujutad sa ette? Kui ma suren ja selliseks muutun, palun ärge leidke mind.”

Ta tuulab mu riidekapis ja otsib tööks sobivaid rõivaid.

„Selle osa pärast ei ole rannavalve poisid rahul ja miks nad peaksidki olema?” Ta ei vaiki hetkekski. „Midagi sellist pardale võtta, kuid ärge muretsege, nad teevad seda, sest ma palusin neid kenasti ja tuletasin neile meelde, et kui teie – ja ma pean konkreetset just teid silmas, ülemus – ei oska sellega ümber käia, siis kes veel?”

Ta libistab paari sõjaväepükse riidepuult maha.

„Tuletan lihtsalt meelde, et panete laiba kahekordsesse kotti või teete ükskõik mida selleks, et nende laev rämedalt haisema ei hakkaks? Ma lubasin. Kas soovite lühikesi või pikki varrukaid?” Ta piilub kapist minu poole.

„Ma soovitan pikki, sest tuule tõttu on ilm seal näpistavalt külm,” ütleb ta enne, kui jõuan vastamisele mõtlemagi hakata. „Vaatame siis: sulejope, see päästevärvi oranž, on hea mõte, sest teid on siis näha isegi miili kaugusele. See on vee peal alati hea mõte. Ma näen, et Marinol ei ole jopet, kuid mina ei vastuta tema riietuse eest.”

Bryce toob riided minu juurde ning samal ajal jätkab Marino vestlust kellegagi, kes on ilmselgelt merel.

„Me ei taha, et keegi sõlmi läbi lõikaks või midagi ja nõõrid tuleks ära kinnitada,” juhendab ta, kui Bryce mu kohtueksperdi tööriivad lauale asetab ja naaseb kapi juurde saabaste järele. „Ma lõpetan nüüd kõne ja helistan lauatelefonilt tagasi – võib-olla on ühendus siis parem ja te saate ise tohtriga rääkida,” lisab Marino.

Kui ta tuleb ümber laua minu juurde, kuulen ma koridorist lifti peatumist ja rohkem hääli. Lucy on teel oma helikopteri juurde ja teised töötajad saabuvad. Kell on mõni minut kaheksa läbi.

„Mingi eelajalooline kilpkonn on lõunakanalis kinni jäänud,” seletab Marino kätt mu lauatelefoni järele sirutades.

„Eelajalooline?” hüüatab Bryce. „Ma ei usu seda.”

„Nahkkilpkonn. Nad on peaaegu välja surnud ja on olnud olemas Jurassic Parkist alates.” Marino ignoreerib teda.

„Ma ei usu, et tol ajal oli olemas *park*,” ütleb Bryce valjemini vahele.

„Võib kaaluda kuni tonni.” Marino jätkab minuga rääkimist, kui ta mu telefonil numbrit valib, käsimüügist ostetud lugemisprillid jämedale ninale surutud. „Oma homaaripüüniseid kontrollima läinud paadimees avastas selle päikesetõusu ajal ja helistas

akvaariumi päästemeeskonnale, kellel on kokkulepe tuletõrje merepäästeüksusega. Kui tuletõrjelaev kohale jõudis ja hakkas kilpkonna pardale tõstma, tuli välja, et vertikaalse kõie küljes on kahetsusväärne lisand ... Pamela?” ütleb ta sellele, kes vastab. „Ma annan toru dr Scarpettale.”

Ta ulatab kuuldetoru mulle, paneb prillid oma paksude sõlmedega kokku ja pistab oma rinnataskusse ning selgitab, „Pamela Quick. Ta on tuletõrjelaeval, nii et ühendus ei pruugi eriti hea olla.”

Naine telefonis tutvustab end Uus-Inglismaa Akvaariumi merebioloogina ja tema hääletoon kõlab pakiliselt ja veidi vaenulikult. Ta ütleb, et saatis just e-postiga foto.

„Te näete ise, et meil hakkab aeg otsa saama,” kinnitab ta. „Me peame ta kohe pardale saama.”

„Tema?” küsin.

„Kriitiliselt ohustatud liiki kuuluva merekilpkonna, kes on teab kui kaua vedanud enda järel kalastustarbeid ja muud varustust ja midagi, mis on ilmselt surnukeha. Kilpkonnad peavad hingama ja ta suudab vaevu oma ninasõõrmeid vee peal hoida. Me peame ta *kohe* välja saama nii, et ta ei upuks.”

Marino hoiab oma mobiili minu läheduses, et näeksin e-postiga saadetud fotot, mille ta just avas ning mis kujutab noort blondi ja päevitunud naist kaitsevärvi pükstes ja rohelises tuulepluusis, kes kummardub üle tuletõrjelaeva reelingu. Ta kasutab pika varrega haardekonksu, et tõmmata kõit, mis on takerdunud vapustavalt hiiglasliku nahkja tumedat värvi mereolendi külge, kelle loibade siruulatus on peaaegu võrdne laeva laiusega. Mitme jardi kaugusel tema väljaulatuvast peast on voolava sinise vee pinnal vaevumärgatavalt näha värvitud küüntega kahvatud käed ja salk pikki valgeid juukseid.

Bryce asetab maha paari kergeid pahkludeni ulatuvaid poleeritud nahast ninaosa ja nailonist ülaosaga musti sõjaväesaapaid. Ta kurdab, et ei suuda sokke leida.

„Otsi mu allkorrusel olevast kapist,” ütlen ma talle, kui kummardun kingi jalast võtma ja ütlen Pamela Quickile, „Me ei taha surnukeha kaotada või seda kuidagi kahjustada. Nii, et tavaliselt ma ei lubaks...”

„Me saame selle looma päasta,” segab ta mulle vahele ning on ilmselge, et teda ei huvita minu luba. „Aga me peame seda kohe tegema.” Selle põhjal, kuidas ta seda ütleb, olen ma kindel, et ta ei kavatse ei mind ega kedagi teist ootama jääda ning ma tõesti ei saa seda talle pahaks panna.

„Muidugi tehke, mida vajalikuks peate. Kuid oleks kasulik, kui keegi saaks seda talletada video või fotodena,” ütlen ma talle, kui tõusen toolilt ja tunnen sokkis jalgade all vaipa, mis tuletab mulle meelde, et ma ei tea kunagi, mis elu tuua võib, isegi mitte seda, mida võib tuua järgmine minut. „Puudutage nööre ja varustust võimalikult vähe ja veenduge, et kõik on kinni, nii et midagi ei läheks kaotsi,” lisan ma.

Neliteist

Musta plastiku sees tundub ta armetult kokkukuivanud, pikad märjad valged juuksed kleepunud üle nahkja näo. Tema habras keha justkui kaob pika halli seeliku, tumeda – kas lilla või tumepunase – pluusi ja tuhmunud metallnööpidega tumesinise jaki sisse. Kõik riided tunduvad olevat vähemalt nelja numbri jagu suuremad.

„Mis uudistest sa räägid?” Marino tõmbab oma kirurgimaski näo eest.

„Näib, et igale poole on jõudnud videomaterjal sellest, kuidas ma nahkkilpkonna uurin ja surnukeha veest välja tõmban.” Ma avan kotid ja tunnen hallitanud vana ihu lõhna. „Vaata kohapeal tehtud pilte sellest, kuidas ta oli kinni seotud. Enne füüsiliste tõendite kogumist pean ma eemaldama pahklude ümber oleva nööri.”

„Topelt kalamehesõlm. Ja see on tagavarasõlm. Mõlema nööri sõlmed on täpselt ühesugused,” täheldab Marino.

Ta hakkab pildistama surnud naise pahklude ja kaela ümber olevaid kollase nailonnööri läbilõigatud juppe.

„See on täpselt nii nagu kõlab,” ütleb ta. „Sa seod oma põhisõlme, milleks on see siin, mis on põhimõtteliselt topelt ülekäesõlm. Ja siis pealekauba seod veel mõne neist.”

Ta osutab oma sinise kinnastatud käega, et mulle näidata.

„Tagavarasõlm, veendumaks, et kõik on kinnitatud,” lisab ta. „Nii et keegi keris kaks erinevat nööri tema pahklude ja kaela ümber, sidus mõlemale kaks sõlme ning jättis pikemad otsad, et kinnitada need koerapuuri ja laevavenderi külge, ning oleks huvitav näha, millised need sõlmed on. Vean kihla, et need on samasugused.”

Ta tõstab pilgu kellale ja vangutab pead.

„Ise tõmbate omale häda kaela, tohter.”

„Kas sinu arvates on mingi konkreetne põhjus, miks keegi peaks sellist tüüpi sõlmed valima?” Ma kinnitan uue tera skalpelli käepidemesse.

„Mitte ühtegi loogilist põhjust. Tavaliselt kasutatakse topelt ülekäesõlme kahe õngenööri ühendamiseks või kahe erineva nööri kokkusidumiseks, mis antud juhul ei kehti. Nii et selleks ei ole mingit kindlat põhjust, välja arvatud see, et ilmselt on see inimene harjunud taolist sõlme siduma. Sa jääd kuradima moodi hiljaks ja see pole juuksuriaeg.”

„See, millega keegi harjunud on, võib meile öelda, millise inimesega meil tegemist on.”

„Ma arvan, et me oleme juba välja nuputanud, et kes iganes ta vette viskas, tegi seda paadist,” sõnab ta. „Tähendab, teda ei lükatud välja lennukist ega helikopterist.”

„Ma ei tea, millest ta välja lükati.”

Nihutan riided eest ära ja teen alakeha ülemisse paremasse ossa väikese sisselõike.

„Kalur, keegi, kellele meeldib paadiga sõita,” ütleb Marino, kui ma sisestan sisetemperatuuri mõõtmiseks maksa termomeetri.

„Keegi, kes teab nööriest ja sõlmedest. Selliseid sõlmi ei seota juhuslikult.”

Võtan kärult kirurginoa ja lõikan läbi kollase nööri, mis on kolm korda tihedalt tema pahklude ümber seotud, ning kinnitan otsad teibiga kokku ja sildistan need, et teaksin, milline nöörijupe millisega kokku kuulub. Ma mõõdan nööri pikkuse ja laiuse ning olen ettevaatlik, et mitte sõlmi rikkuda.

„Jäljed tema pahkludel on väga pindmised marrastused,” tähendan ma. „Ei mingeid vagusid ega muljumisjälgi, nööri on vaevu mingi jälje jätnud. Tema kael näeb ilmselt samasugune välja, kuid seda uurime hiljem.”

„Ta seoti kinni kaua aega peale surma.” Marino teeb naise pahkludel olevatest nõrkadest joontest lähivõtteid.

„Selles pole mingit kahtlust,” nõustun ma. „Varbaküüned on värvitud kahvatu-roosaks ja need on lõhenenud. Ja tema jalataldadel on midagi punakat, mis on kummaline.”

„Näiteks võib-olla kandis ta mingil hetkel punaseid sokke või punaseid kingi või midagi, mis andis värvi?” Marino kummardub, et tema jalataldu pildistada, kaamera katik korduvalt klõpsumas.

„Pigem oli ta paljajalu ja astus millegi sisse.” Ma vaatan lambi ja luubi abil tumedaid punakaid laike tema kokkutõmbunud varvaste all, päkkadel ja kandadel. „See on midagi, mis ilmselt vees maha ei tule, midagi, millesse ta võis astuda. Nii mulle tundub. Mis iganes see ka ei ole, kandus see tema nahale või on sellesse imibunud, või mõlemat.”

Kraabin skalpelliga kergelt veidi värvi tema vasakult jalatallalt ja pühin punakad kübemed teralt ümbrikusse, jätkates ise samal ajal Marino kurssi viimist Ronilt kuulduga.

„See on nii kohalikes telejaamades kuid ka üleriigilistes uudistes. Üsna lähivõttes tehtud videomaterjal, millest osa on filmitud õhus, kuigi ta ei ole kindel, et kõik,” selgitan ma. „Me teame, et uudistekopter oli õhus, kui me tuletõrjelaeval olime, kuid milline oli olukord siis, kui olime kahekesi koos rannavalvega? Kuidas oleks, kui kataksime laua linadega?”

Ma eemaldan kleebiselt tagumise osa ja surun kleebise kollasele silikoonkäevõrle, mille kinnitan surnukeha parema randme ümber; tema nahk on krimpsus ja kõva nagu märjaks saanud töödeldud loomanahk. Tema sõrmeküüned on värvitud sama tagasihoidlikku virsikuroosat värvi nagu tema varbaküünedki ning need on katki, värv maha koorumas, lõhenenud ja kriimustatud nagu oleks ta küüntega midagi kraapinud või paljakäsi kaevanud.

„Ilmselt filmiti teiselt helikopterilt, kuna videol oled sa vees.” Marino raputab lahti plastikkattega lina.

„Kui keegi just laevalt ei filminud.” Naise paremas nimetissõrmes on sõrmus, 1862. aasta kolmesendine hõbemünt massiivsel kollasest kullast alusel. „Seal oli ümberringi palju laevu,” tuletan ma talle meelde.

„See pidi olema see suur valge helikopter, mis kogu selle aja meie pea kohal tiirutas, kui me teda veest välja tõmbasime,” otsustab Marino. „Ma oleks pidanud sabanumbrit vaatama, pagan võtaks.”

Ma üritan sõrmust küljelt küljele väänata, tundes hämmastust selle suuruse ja selle üle, et see sobib nagu valatult tema nimetissõrme, kuigi ei tohiks sobida, ning mõtlen, kas ta kandis seda algselt mõnes väiksemas sõrmes või kas see sõrmus üldse tema oma on. Kui see praegu ideaalselt tema nimetissõrme mahub, siis surma ajal see ei oleks mahtunud, sest kui keha hakkab mumifitseeruma, muutub see väga kuivaks ja sõna otseses mõttes tõmbub kokku nagu puuviljad, köögiviljad ja liha toidukuivatis. Ehted, kingad ja riided ei ole enam parajad, nii nagu nad olid eluajal ja ma kujutan ette, kuidas keegi viis surnukeha kohast, kuhu see oli peidetud ning paigutas ta ehted ümber ja võib-olla riietas ta teatavat moodi, enne kui ta nööriaga kinni sidus ja merelahte viskas.

Miks?

Selleks, et sõrmus kindlasti leitaks? Et leitaks tema isiklikud asjad?

„Ma vaatasin sabanumbrit ja kirjutasin selle üles,” ütlen ma Marinole, ise nende teiste asjade peale mõeldes. „Me võime lasta seda kontrollida Föderaalse Lennuameti andmebaasist.”

„Tõenäoliselt saame teada panga, mille kaudu see on liisitud või mõne tähtsusetu osaühingu; Lucy kasutab sama võtet. Nii et kui politseinikud mõne tema batmobiili või batmootorratta taga sõidavad, ei saa nad tema registreerimisnumbrit kontrollides tema isikut välja selgitada, ning lennujuhid ei saa tema magusat raadiohäält nimega ühendada.”

Kui Marino ringi liigub tekitavad tema Tyvekiga kaetud jalad libisevat heli.

„Peaaegu mitte ühegi sellise helikopteri, isegi mitte uudiste omade puhul ei ole kontrollimisest kasu,” sõnab ta. „Eriti kui kopter on eravalduses. Kui ma politseinikuna alustasin, ei olnud maailm nii paganama anonüümne. Ja sa jääd kuradima moodi hiljaks. Sa ei jõua mitte mingil juhul kella kaheks, kui sul just raketimootorit ei ole.”

„Mulle tundus, et valge helikopter, millel on sabatalal punased ja sinised triibud, võiks kuuluda eraisikule või mõnele ettevõttele.” Ma tõstan üles surnukeha vasaku käe, hoides seda oma mõlema kinnastatud käega, ja vaatan mustast siidist rihmaga kella, mis on tihedalt tema randme ümber kinnitatud. „Sellele paigaldatud kaamera välja arvatud. Eeldusel, et see oli videokaamera ja mitte FLIR infrapunakaamera. Kuid mõlemad on eraisiku või ettevõtte õhusõidukitel ebatavalised.”

„Ma olen päris kindel, et ei ole seda kopterit siin varem näinud.” Marino raputab teise lina lahti. „Mis on veidi imelik, sest enamik neist lendavad meist mööda üle jõe kohas, mida nimetatakse Fenway marsruudiks Logani lennujaama ja sealts välja. Põrgu päralt, mul ei ole aimugi, mis telejaamaga võiks tegemist olla, kui see üldse on telejaam, või kuidas nad teadsid, et me seal väljas oleme ja mida me teeme. Ma tean, et kohtunik Conry suhtub sinusse hästi, kuid sa mängid tulega.”

„Ma teen seda, sest nii on vaja,” vastan ma. „See naine siin ei saa oodata.”

„Võib vaid loota, et kohtunik näeb asja samamoodi.”

Kell näib olevat valgest kullast või platinast mehhaaniline Art Deco mudel, mille ehisvõru on kaunistatud teemantite või muude läbipaistvate vääriskividega. Aeg kella piklikul plaadil on seisma jäänud täpselt kuus läbi neli minutit ja ma ei tea, kas tegemist on hommiku või õhtuga. Ma ei tea ka kuupäeva, millal kell seisma jäi.

„Võib-olla oli tegemist mõne muud tüüpi filmimisega,” arutleb Marino. „Kui nad näiteks tegid siinkandis filmi või reklaami ja kes iganes kopteriga lendas juhtus lihtsalt meie toiminguid nägema ja otsustas selle üles võtta.”

„Ilmselt ei olnud see Lucy uus kopter.”

„Ma ei ole seda veel näinud,” vastab Marino. „Ta on seakasvatajatega liiga hõivatud, et mind sõitma viia.”

„Me ei eemalda veel tema ehteid, kuid teeme pilte, palju pilte. Ta ei näe samasugune välja, kui me tagasi tuleme.”

„Mul on juba sitaks pilte, kuid teen mõned veel.”

„Mida rohkem, seda parem.”

„Miks peaks see olema Lucy kopter?” Kasutades joonlauda mõõtkavana, asetab Marino selle randme kõrvale, millel on kell. „Kohe kindlasti ei teeniks ta lisaraha mingi telejaama või võttegruppi jaoks töötades või postitades videoid sinust igale poole internetti.”

„Loomulikult mitte.”

„Sa peaksid sabanumbri talle kontrollimiseks andma,” soovitab Marino. „Ma olen täiesti kindel, et ta suudab välja uurida, kellele kopter kuulub ja miks nad meie järele luurasid.”

„Me ei tea, et see, kes valges helikopteris oli, luuras meie järele. Võib-olla olid nad lihtsalt uudishimulikud. Meie lähedal oli ka üks purjekas,” tuletan ma meelde. „Suur purjelaev kokkurullitud punaste purjedega. See seisis meist võib-olla saja jardi kaugusel, kui me surnukeha ja varustust veest välja tõmbasime ja see ei liikunud kordagi. Ma saadan sabanumbri Lucyle e-postiga.”

Ma kastan vatipulgad destilleritud vette.

„Kui me saame kindlaks teha, kus see naine suri, võime sealt leida tükke tema küüntest,” ütlen ma otsustavalt.

„Siiani ei ole ma märganud ühtegi enesekaitset saadud vigastust, kuid ta tegi midagi, mis murdis kõik ta küüned. Sõrmeküüned, varbaküüned, kõik neist.”

Ma hõõrun vatipulkadega igat küünealust ja vatipulgad värvuvad punakat tooni.

„Kas see on samasugune punakas värv, mis tema jalgadel?” imestan ma. „Mis iganes see ka ei oleks, ma ei saa kõike sellest kätte. See on liiga sügaval küüne all.”

Ma asetan vatipulgad kirurgilise lambi alla ja uurin neid luubiga.

„Midagi kiudjat, võib-olla,” märgin ma.

„See meenutab mulle klaaskiust isolatsiooni, kuid on teralisem nagu tolmu või muld ja tumedamat värvi.”

Ma lõikan tema küüsi väikeste kääridega ja roosaks värvitud küünetükid teevad vaikset klõpsuvat häält kui nad kukuvad paberümbriku põhja, mida ma lahti hoian.

„Ma uurin neid mikroskoobi all ja vaatan siis, mida Erniel öelda on,” lisan ja ma olen teadlik sellest, kuidas sekundid mööda libisevad, kuidas aeg minu ja surnud naise jaoks otsa saab.

Seinakella minutiosuti tiksub aina kella kahele lähemale ja võib juhtuda, et mul tuleb pahandusi, ning ma märgistan küünelõikeid ja vatipulki jälgede ja DNA jaoks ja korra kirurgilisel alusel eri suuruses nõeltega süstlaid. Mu pulss kiireneb, kuid ma ei

saa peatuda, ja võtan klaaskapist EDTA-ga² katseklaasid ja spetsiaalsed kollektorkaardid, kuigi ma tean, et temalt vere saamine saab olema problemaatiline. See on juba ammu veresoonte seintest välja imbunud ja mul veab, kui saan piisavalt verd, et kaarti täita. „Sa kirjuta kõik üles ja jätka pildistamist ja me teeme selle hästi kiiresti ära.” Ma kontrollin kaela ja käsivarte painduvust ning üritan jalgu laiali suruda, kuid need ei anna järele. „Koolnukangestus ei ole väljakujunenud,” dikteerin ma Marinole ja ta kirjutab selle üles, kui ma eemaldan surnukeha kõhule tehtud sisselõikest termomeetri. „Maksatemperatuur on on 5,6 °C ja see on huvitav. Kas me oleme lahe veetemperatuuris täiesti kindlad? Pamela Quick ütles, et see oli 10,5 °C.”

„Temperatuur rannavalve paadi GPS-il oli 10,5 °C,” kinnitab Marino. „Muidugi võis vesi sügavamal külmem olla.”

„Neli ja pool kraadi külmem sellel sügavusel, kus teda kõied paigal hoidsid?” Ma kahtlen selles. „Ja ta ei muutunud külmemaks vees, mis oli temast soojem. Mis tähendab seda, et vettepaneku ajal oli ta külmem kui 5,6 °C.”

„Võib-olla hoiti teda kusagil sügavkülmas.”

„Kalad ega teised mereolendid ei ole talle vigastusi põhjustanud, mis oleks tõenäoliselt juhtunud, kui ta oleks olnud vee all kasvõi üks või kaks päeva. Ma kahtlen tõsiselt, et ta oli vees piisavalt kaua, et üles sulada,” otsustan ma. „Ta kas hakkas juba enne vettepanekut sulama või hoiti teda kusagil tõeliselt külmas, kuid mitte nii külmas, et ta oleks kõvaks külmunud.”

Ma alustan ta lahti riietamist: tema riided on läbimärjad, määrdunud ja liivased ja ta lõhnab tugevamalt lagunemise järele. Vastik kirbe hais poeb mu ninasõõrmetesse ja katab mu hambad ja varsti on hais piisavalt tugev, et mu silmi kipitama panna.

„Raisk,” vannub Marino ja vahetab kirurgilise maski filtriga maski vastu.

Ma tõmban siidvoodriga tumesinise kašmiirjaki üle surnukeha õlgade ja sikutan ta kanged käed pikkadest, liibuvates varrukatest välja ja tõstan jaki üles, et seda eest ja tagant uurida. Ma ei näe ühtegi auku, rebendit ega kahjustust. Kuid kolm ees olevat pruunikat metallnööpi on kõik erinevad ja näevad väga vanad välja.

„Need võivad olla antiiksed. Võimalik, et sõjaväe omad,” ütlen ma Marinole. „Teeme neist lähivõtted. Nagu vana mündiga sõrmus, võivad need olulised olla, sest need on ebatavalised.”

² Etüleendiamiintetraäädikhape, mida kasutatakse vere hüübimist takistava ainena.

Ma laotan läbiligunenud jaki linaga kaetud lauale laiali, täheldades pikka kumerat selga, kitsenevat vöökohta, materjaliga samas toonis tikandeid külgedel ja varrukatel.

„Sedelil on kirjas Tulle Clothing, suurus kuus. Praegu ta igatahes enam kuus ei ole. Pigem null,” kommenteerin ma.

„Kuidas kirjutatakse „Tulle”?”

Ma ütlen talle ja ta märgib selle üles riidediagrammile. „See on üsna eripärane,” lisan. „Nagu Tallulah stiil.”

„Mul pole aimugi, mis see on.” Ta hakkab nööpe pildistama.

„Retrolõige polsterdatud õlgade ja laiade revääridega ning külluslikult kaunistatud tikand, mis on tehtud riidega sama värvi niidiga,” selgitan. „Kujuta ette Tallulah Bankheadi.”

„Keegi, kellel on raha ja kes üritab olla glamuurne,” ütleb Marino. „Ei ole loogiline, et keegi ei tea tema kadumisest.”

„Keegi teab. See teab, kes ta merelahte jättis.” Ma hakkan nööpe luubiga uurima.

Viisteist

Tuhmunud messing vaevumärgatava kullaläikega, igal nööbil on mingit tüüpi kotkakujutis ja taga rauast kand, mis on jaki ette õmmeldud tugeva tumeda niidiga.

„Kodusõjaaegsed. Ehtsad. Pärit umbes samast ajast kui tema sõrmuses olev münt.” Marino nõjatub lähemale, silmitsedes nööpe läbi oma lugemisprillide. „Püha müristus, need juba on midagi.”

Ma naasen kandraami juurde ja roiskumislõhn läheb tugevamaks, kui ma naise pluusi lahti nööpima hakkan. Lagunemine on süngelt kihisedes kohale jõudnud nagu nähtamatute putukate parv, kui me töötame ja aeg käest libiseb, viies teda üha lähemale roiskumisele, samas kui mina jõuan lähemale sellele, et mind võidakse süüdistada lugupidamatuses kohtu vastu.

„Tõenäoliselt ei ole need lihtsõduri vormi küljest. Arvatavasti on need ohvitseri nööbid.” Marino sirutab käe luubi järele ja tema hääletooni sigineb eksperdihinnang. „Enamik inimesi, kes vanu nööpe koguvad, ei õmble neid riiete. Ükski normaalne inimene ei teeks seda.”

„See tundub tõesti natuke ebatavaline,” märgin ma. „Antiiksete või vanaaegsete ehete ja muu taolise kandmine on üks asi, kuid ma oletan, et nende riiete õmblemine oleks hoopis midagi muud.”

„Selles on sul õigus ja nööbikogujad seda ei tee.”

Ta hääles on jäik hukkamõiste toon, justkui oleks ta surnud naise iseloomu kohta ootamatu otsuse teinud.

„Nööbikogujad panevad need näitamiseks välja, raamivad need pildiraamidesse, vahetavad neid, müüvad neid, võib-olla annetavad need muuseumitele, sõltuvalt sellest, milliste nööpidega tegu,” ütleb Marino. „Ma olen näinud, kuidas sellised nööbid müüakse sadade või isegi tuhandete dollarite eest.”

Ta uurib kolme nööpi põhjalikult luubiga, nihutades igaüht kinnastatud sõrmega.

„Kui neid külje pealt vaadata,” ta näitab mulle, „siis ei ole need üldse mõlkis ja on väga hästi säilinud, mis lisab neile väärtust. Keegi ei õmbleks kunagi midagi taolist jaki külge. Kes pagan midagi sellist teeks?”

„Noh, tema või keegi teine tegi seda,” vastan.

Surnukehalt märga pluusi eemaldades otsustan ma, et see on lilla, mitte tumepunane. Krae all oleval sildil on kirjas Audrey Marybeth, suurus kuus.

„Võib-olla tegeles ta antiigiga,” pakun ma. „Võib-olla oli ta koguja või edasimüüja või kuulusid nõobid kellelegi tema perekonnast.”

Pluusi all olev rinnahoidja lotendab ta rinna ümber, selle korvid on mitu numbrit liiga suured ja ma oletan, et naise keha on vedelikukaotuse tõttu kaotanud vähemalt kakskümmend protsenti oma massist. Ta kuivas kokku kusagil, kus temperatuur oli alla nulli või nullilähedane; kusagil, kus oli piisavalt külm, et takistada bakterite vohamist, mis oleks põhjustanud lagunemist, mis on nüüd hoogsalt alanud. Tema lõhn tugevneb iga minutiga ja ma lausa kutsun endale häda kaela. Ma kujutan ette, kuidas kohtunik Conry advokaadid oma laua juurde kutsub ja pärib neilt alguses diskreetselt ja seejärel tungivalt, kus ma olen.

„Siinkandis tegelevad paljud kogumisega.” Marino näoilme on kalk ja tema tuju on kibestunud. „Lähed mõnda sellisesse kolapoodi ja võid osta vanaaegseid nõöpe, peaaegu igasuguseid, mida välja suudad mõelda. Politsei, tuletõrje, raudtee, sõjaväe omasid. Kuid neid ei õmmelda riieteale, isegi mitte neid nikliga kaetud nõöpe, mis maksavad viis dollarit tükk. Isegi mitte tõeliselt sitas seisukorras nõöpe, mida saab hulgi osta.”

„Mis ajast oled sina ekspert vanaagsete nõöpide alal?” Ma laotan pluusi jaki kõrvale.

„Sa tõesti ei hooli.” Ta vaatab kella ja see näitab täpselt kaks.

„Praegusel hetkel hoolin ma kõige rohkem sellest, et saaksime kõik vajaliku, kuni see veel võimalik on.”

Suuremalt jaolt mõtlen ma DNA peale. Mul on olnud juhtumeid, kus kehaõntest, maost, hingamisteedest, sügavalt tupevõlvilt on peale märkimisväärselt pikka aega veel võimalik leida spermat, ja ma ei kavatsegi eeldada, et sellelt kehalt on juba liiga hilja midagi leida, ükskõik, kui kaua see naine on surnud olnud. DNA vaenlaseks on bakterid ja need on nähtamatult hakanud temas kihama ning sõna otseses mõttes söövad ta luudeni paljaks.

Ma võin hinnata ta kudede lagunemist lõhna järgi, mis on esialgu petlikult vastik ja seejärel palju tugevam ning muutub varsti ninnakargavaks haisuks, mida põhjustavad tema soolestikust pärinevad organismid, mis olid suikunud sel ajal, kui teda hoiti kuiva ja väga külma või külmununa. Kuna ta on merevees, paadis, autos ja nüüd siin ruumis sees kraadide võrra soojenenud, siis teevad roiskumist põhjustavad bakterid temaga nüüd mida tahavad. Nad on alustanud protsessi, mida mul õnnestuks külmutamisega natukene aeglustada, kuid mida ma kindlasti peatada ei saa. Ta laguneb kiiresti otse meie silme all.

„Mäletad, kui ma hakkasin esimest korda metalliotsijatega jändama?” küsib Marino ja ma tõesti ei mäleta.

„Ähmaselt.” Ma küünitan käe kaugemale, et tõmmata lahti tema pika halli seeliku lukk ning avastan, et värvel on ühest kohast kokku volditud, et seda pingutada. Riie on kolme tugeva klambriga mitme tolli võrra kokku tõmmatud. Klambrid on roostevabast terasest, neil ei ole mingit märki roostest.

„Miks pagana pärast seda on tehtud?” Marino jääb klambreid vaatama.

„Nagu ma juba ütlesin, ei ole ta enam suurus kuus.”

„Kui ta seda üldse kunagi oli.”

„Elusast peast oli ta kindlasti suurem kui praegu,” vastan ma. „See on päris kindel.”

„Aga kui seelik oleks tema seljast maha libisenud, sest see oli liiga suur, ei oleks see kaotsi läinud, sest oleks jäänud kinni tema pahklude ümber olevatesse nõõridesse ja koerapuuri,” sõnab Marino. „Milleks nii palju vaeva näha?”

„See sõltub sellest, millal seda tehti. Ainus, mida ma võin kindlalt öelda, on see, et keegi pingutas tema seeliku värvlit.” Ma tõmban seeliku üle tema kortsus paljaste kahvatute jalgade ja oma üllatuseks leian jäänused õhukestest sukkpükstest.

Need on räbaldunud, poole reie pealt katki rebenenud ja oma kujutlustes näen ma teda elusana. Ma näen, kuidas ta on hirmunud, luku taga ja püüab põgeneda.

Ta kraabib küüntega, taob ust, murrab oma küüned. Liigub meeleheitlikult ilma kingadeta ringi pinnal, mis on kaetud millegi tumepunasega.

Seejärel ei midagi; kujutluspilt kustub. Ma ei kujuta ette, mis võis tema sukkpükstega juhtuda, kuid tean, et nende sääreosa ei ole lõigatud millegi teravaga. Üliõhukese nailoni silmad jooksevad kuni kontrollääreni ning reite ümber jäänud osa on ebaühtlaselt ribadeks rebitud, nagu räbaldunud läbipaistev marli lotendamas ümber tema kahvatu surnud naha. Kas ta tõmbas oma sukad poole reie pealt katki? Kui jah, siis miks?

Või tegi seda keegi teine?

Sama inimene, kes klammerdas tema seelikuvärvli kinni ja paigutas ehted nii, et need ei kukuks kehalt ära ega läheks kaduma.

Nagu jakk, on ka seelik eripärane, üsna stiilne, koosneb kahest kangakihist, mis ulatuvad palistamata asümmeetrilise allääreni, Peruvian Connection, suurus kuus. Ma laotan selle linale kuivama, kui Marino jätkab meenutusi meie koostöö algusaastatest Richmondis, mil temast sai ilmselt üsna hea aardekütt, kes kasutas oma märgistamata Fordi

pakiruumis hoiavat metalliotsijat, et otsida kuriteopaikadest – eelkõige lageda taeva all olevatest kuriteopaikadest – metallist asitõendeid, näiteks padrunikestasid.

„Peamiselt tegin ma seda siis, kui töötasin õhtuses vahetuses ja mul oli suurem osa päevast vaba,” räägib ta, kuid mälestus sellest ei muuda teda rõõmsaks ega sõnaohtraks, nagu tavaliselt, kui ta meie minevikust räägib.

Tema häälel on karm, halastamatu kõla, mis meenutab mulle kivi tabavat labidat.

„Ma läksin vara hommikul välja vanadele lahinguväljadele, metsa, jõekallastele, et otsida münte, nõöpe, ükskõik mida. Leidsin pandla, mille sain kenasti ära puhastada. Sa arvatavasti mäletad seda.”

Ma ei usu, et ma seda mäletan, kuid tean, et mul ei tasu seda talle öelda.

„Tõin selle sinu kabinetti ja näitasin seda sulle,” ütleb ta ja talle on alati suured pandlad meeldinud, eriti mootorratturite omad.

„Ovaalse kujuga, valatud messingist, millele oli hästi suurte tähtedega löödud tähed U.S.”

Ma asetan ihuvärvi aluspüksid, sukkpüksid ja rinnahoidja linale ning sätin kirurgililambi lähemale. Ma kontrollin koolnulaikude olemasolu, kui Marino uurib uuesti vanaaegseid nõöpe neile lähemale kummardudes ja neile valgust näidates.

„Ei mingeid märke koolnulaikudest keha esiküljel,” täheldan.

„Mis siis, kui keegi on surnud ja teda on võib-olla nii kaua külmikus või sügavkülmas hoitud? Võib-olla siis ei ole koolnulaike enam näha.”

„Erinevalt koolnukangestusest ei kao koolnulaigud täielikult ära. Need jätavad endast iseloomuliku jälje.” Ma uurin naist pealaest jalatallani, kulutades aega, mida mul tegelikult ei ole, ning liigutades pea kohal olevat lampi, kui ma otsin kasvõi väiksematki märki laikudest, mis jäid sellest ajast, kui tema vereringe seiskus ja veri gravitatsiooni mõjul ümber paiknes.

„Ma müüsin selle lõpuks viiesaja dollari eest. Praegu soovin, et ma ei oleks seda teinud, sest see oleks kindlasti rohkem väärt olnud,” jätkab Marino aardejahist rääkimist. „Samuti müüsin CS pandla, mille ma leidsin Dinwiddiest. See oleks võinud mulle paartuhat dollarit sisse tuua, kui mul kiirest raha ei oleks vaja olnud, kui Doris mu maha jättis, jooksis ära ja jättis mulle sitaks palju võlgu kaela. Ta on ilmselt ikka veel selle sitapeast automüüjaga koos, kuigi ma arvan, et nüüd müüb ta Aflaci kindlustuspoliise.”

„Võib-olla peaksid sa selle välja uurima.”

„Mitte mingil juhul. Dorisest on saanud tõeline ettevõtja,” ütleb Marino sarkastiliselt. „Katab tellised riidega ja müüb neid uksetõkendite pähe, ilma naljata, täiesti uskumatu. Nagu sümbol, või mis? Midagi, mis jääb jalgu, takistus, komistuskivi, kuid tema ei näe seda muidugi niimoodi.”

„Võib-olla peaksid sa proovima temaga rääkida ja uurima tema enda käest, kuidas tema seda asja näeb.”

„Seda võib leida internetist,” ütleb ta vihaselt. „Avatud Ütlen Mina. Tema veebisaidi nimi. *Ma hoian teie maailma võimalustele avatud*. Täiesti uskumatu.”

Arvata oli, et ta hakkab oma endisest naisest rääkima just siis, kui meil temast rääkimiseks aega ei ole. Ma keeran surnukeha vasakule küljele ja keha on nii kerge, et tundub nagu oleks see seest tühi.

„Ajaloolist asjadega nagu nööbid, medalid ja vanad mündid võib palju raha teenida, kuid on olemas ka selline asi nagu austus.” Ta on jälle sama teema juures tagasi. „Kohe kindlasti ei õmmelda vanaaegseid sõjaväenööpe jaki või mantli külge, et mingit paganama moesõnumit kuulutada.”

„Siin on seda näha. Koolnulaigud hemolüüsunud verega.” Ma vajutan oma sõrmedega erinevatesse kohtadesse seljal. „Ei mingit kahvatumist, sest veri on soontest välja imbunud. Nii et peale surma oli ta selili vähemalt nii kaua, kui kulus koolnulaikude väljakujunemiseks, ilmselt kaksteist tundi, aga võib-olla isegi kauem. Võib ka olla, et ta oli peale surma kogu aeg selja peal, teda hoiti kuskil selle ajani, kui ta ära viidi ja merelahte visati.”

„Kohe kindlasti ei saada sa jakki keemilisse puhastusse, kui selle küljes on tuhandete dollarite väärtuses vanaaegseid nööpe.” Ta ei suuda seda teemat jätta. „Kuid asi ei ole rahas.”

„Möödukas mumifitseerumine, nahk on märg, kuid kõva ja kuivanud ning tema näol ja kaelal on jäänuseid ebaühtlasest valgest hallitusest,” dikteerin ma ja Marino kirjutab selle üles. „Silmad aukus ja kokkuvarisenud.”

Ma kangutan ta suu lahti. „Põsed on sissevajunud.” Ma võtan põskede sisepinnalt vatipulgaga proovid. „Huultel, keelel ja hammastel puuduvad vigastused,” teatan ma neid valguse käes kontrollides. „Kaelal puuduvad diskreetsed värvimuutused.” Ma vaatan kella. Kell näitab üksteist minutit kaks läbi. Ma liigun keha mööda allapoole, kuid peale märkide möödukast mumifitseerumisest ei ole tal muid vigastusi ning ma lükkan ta jalad laiali. Ma palun Marinol tuua füüsiliste asitõendite kogumise komplekti, mida paljud politseinikud

kutsuvad vägistamiskomplektiks ja ma heidan talle uudishimuliku pilgu, kui ta kapi poole kõnnib, näol rahulolematu ja solvunud ilme, nagu puudutaks miski selle surnud naise juures teda isiklikult.

„Kindlasti saadame fotod tema nõöpidest ja ehetest NamUs-i, riiklikku kadunud ja tuvastamata isikute süsteemi,” ütlen ma.

„Need detailid on piisavalt ainulaadsed ja võivad olla olulised. Eriti kui vanaaegsete nõöpide õmblemine riistele on ebatavaline.”

„See näitab kuradima suurt lugupidamatust,” ta ulatab mulle plastmassist peegli ja avab füüsiliste asitõendite kogumise komplekti valge pappkarbi.

Kakskümmend üks

CKK-s on kohtumeditiini hambaarst Ned Adams tuntud kui hambalausuja selle tõttu, mida surnud talle avaldavad. Vanus, majanduslik olukord, hügieen, ja kui see ei paku piisavalt jutuainet, siis räägivad hambad veel toitumisest, joomisest, narkootikumide tarvitamisest ja sellest, kas isik oli rase või kas tal oli akne või söömishäire.

Hilistes kuuekümnendates, veidi kümmes, haigete põlvedega Ned, nägu kaetud sügavate kortsudega, mis on rohkem naeru- kui vihakortsud, võib ühe hamba põhjal kindlaks teha isegi pisiasjad, mida lahkunu sõbrad ja perekond tõenäoliselt ei teadnud ega oleks osanud ettegi kujutada.

Ta kinnitab, et Peggy Lynn Stanton, kelle keha me peale vastuvõtualas mõõtmist ja kaalumist mööda koridori sõidutame, langes oma eluajal väga viletsa hambaarsti ohvriks, kes Nedi sõnul läks naisele või kellelegi teisele hingehinda maksma.

„Keegi doktor Pulling³, vot see on alles nimi või mis? Kuid selle naise puhul ei olnud ta oma nime vääriline, nagu ma sulle kohe räägin.” Ned kõnnib kangetel jalgadel koos Luke'i ja minuga lagunenenud kehade külmiku poole, vihmamantel üle käsivarre, ta on elevil, sest tema ülesanne on edukalt täidetud ja ta ei kiirusta koju tühja majja. „Mingisugune kosmeetiline hambaarst Floridas Palm Beachis, kes ei järginud tavapäraseid ravinõudeid; ma ei ütle, et see oleks olnud tahtlik. Võib-olla oli tegemist lihtsalt ebapädevusega.”

„Jah, kindlasti,” ütleb Luke sarkastiliselt.

„Mida sa leidsid?”

„Kaheksas hammas, ülalõualuu keskmine lõikehammas, millel on ulatuslik sisemine juureresorptsioon koos suuõõne uurisega.” ütleb Ned. „Sa ei saa märkamata jätta seda suurt tumedat ala juurekanali keskel tema surmaeelsetel ja surmajärgsetel röntgenipiltidel.”

„See on hambakrooni all?” Ma tõmban külmiku käepideme üles.

„Täpselt nii. Trauma, mille tulemuseks on nakkus ja kestev põletik, mis jäi ravimata, ja ta torkas sellele ikkagi portselanist hambakrooni peale. Ma oletan, et see vennike läks naisele kokku vähemalt 40 tuhat maksma ning tekitas talle palju valu ja ebamugavust. Ma olen üsna kindel, et tema hambumus oli rikutud, kuid ma ei saa seda

³ Pulling – eesti k „tõmbamine“.

tõestada, sest ma ei saa ju tema käest enam küsida, kas ta kannatas krooniliste peavalude käes. Kuid ma ei oleks üllatunud, kui tal oli probleeme alalõualiigesega. Kui lähete tema maja läbi otsima, otsige öösel kasutatavat hambakaitset.”

Nagu see oleks kõige tähtsam asi, mida ma leida võiksin.

„Mis ajal võis nakkus alata?” Ma juhin ratastega kandraami läbi surma järele lõhnava külma, seisva õhuga ruumi, möödudes vaikivast ja kurvast publikust, mille moodustavad terasalustel lebavad mustades kottides mügarikud, paljud siin hoitavatest patsientidest on ikka veel tuvastamata.

„Seda on raske kindlaks määrata, kuid tema ravikaardi põhjal võin oletada,” Nedi hingeõhk aurab külma käes. „Ma ütleks, et see on seotud kahe ja poole aasta taguse juurekanali raviga, millele järgnes möödunud aasta märtsis portselanist hambakroon.”

„Nii, et ta oli Palm Beachis üsna hiljuti ehk märtsis,” järeldan ma, kui väljume tagumisest külmikuuksest, mis avaneb lagunemiseruumi.

„Ta pidi olema.” Ned järgneb meile. „Ja minu jaoks on võimatu uskuda, et selleks ajaks ei olnud resorptsioon arenenud nii kaugemale, et mõjutada periodontaalse sideme ümbrust ja hammast. Teisisõnu, see kuradima hammast oleks tulnud välja tõmmata, mitte taastada.”

„Veel üks kelm maailmas lisaks,” kommenteerib Luke.

„Kui ta oleks elanud, oleks ta pidanud paratamatult selle hamba välja tõmmata laskma ja talle oleks pandud implantaat ja uus hambakroon.” Ned asetab oma musta koti kapi peale ja sätib mantli toolileenile justkui kavatseks veel mõneks ajaks siia jääda. „Palju juureravi – kaheksal hambal, kui täpne olla – arvatavasti vigastuse tõttu, mille põhjustas tervete hammaste puurimine, et panna kroone, mida tal tegelikult vaja ei olnud. Näiteks tema tagumised purihambad. Miks panna portselankroonid hammastele, mida keegi nagunii ei näe? Oleks võinud kasutada kulda. Uskuge või mitte, see on odavam.”

„Raha, raha, raha.” Luke ulatab mulle maski ja kindad, tema siniste silmade rahulik pilk mulle suunatud, nagu oskaks ta seletada kõike, mis on juhtunud, justkui mul ei oleks mingit põhjust tema pärast mures olla.

„See ja asjaolu, et sama hambaarst teeb ka näosüste,” annab Ned meile teada, kui Luke ja mina paneme jalga kingakatted ja selga kitlid. „Kas teate, mis on uusim trend, mille suhtes mul on tõsised kahtlused? Hambaarstid süstivad patsientidele Perlane'i, Restylane'i, Juvédermi ja muid näo täiteaineid ning ka Botoxit. Võib-olla olen ma lihtsalt

vanamoeline, kuid ma arvan, et hambaarstid ei peaks põski ümaramaks muutma ega otsaesisel olevaid kortse siluma.”

Me libistame surnukeha kandraamilt lahanguale ning ta näib külmal roostevabal terasel kohutavalt väike ja kokkukuivanud. Lülitan sisse vaatluslambi ja liigutan seda mööda pea kohal olevat relssi, samal ajal kui Luke sildistab kärul olevaid näidiste mahuteid, ning mu tunded tema suhtes on segased ja kimbatust tekitavad. Need on vastakad ja hirmutavad ning ma püüan mitte mõelda ennekuulmatutele süüdistustele, mida Marino täna hommikul autos esitas. Ma ei taha tunnistada, et neil võib alust olla.

„Nii et see doktor Pulling, kes teda märtsis ravis, süstis talle selle visiidi ajal ka täiteaineid või Botoxit?” Ma suunan kuus ja pool tuhat luksit valgust õlavarte esiküljele.

„Huulte suurendamine. Üks kuupsentimeeter Restylane'i,” vastab Ned. „See on tema kaardil kirjas. Vähemalt pani mees kõik täpselt kirja.”

„Neli väikest muljumisjälge.” Ma juhin Luke'i tähelepanu nendele. „Ja üks on veel siin.”

„Pöidlajalg?” Ta sirutab kae lambi käepideme järele ja tema käsi riivab kergelt minu oma. „Võib-olla. Vastasküljel. Väga võimalik, et see on pöidlajalg. Jah.” Ma näitan talle ja ta naaldub minu vastu.

„Sõrmede jäetud muljumisjäljed, kui keegi teda kinni hoidis,” kirjeldab ta. „Keegi hoidis tema õlavarrest kinni, nelja sõrme jäljed siin ja pöidlajalg seal.”

„Täna sind, Ned.” See on minu viis talle teada anda, et sain temalt kõik, mis vaja.

„Vähemalt ei ole siin tegemist olukorraga, mida näen liigagi tihti.” Ta tõstab üles oma päevinäinud ja kulunud musta arstikoti, mis oli pulmakink tema nüüdseks surnud naiselt. „Pannakse kirja igasuguseid asju, mida tegelikult kunagi tehtud ei ole, selleks et hambaarst saaks esitada nõudeid kindlustusfirmale või et näidata kindlustusega katmata teenuseid kindlustatutena. Rääkimata lihtsalt lohakast tööst.”

„Tema seisundi puhul on väga raske aru saada, kas tegemist on sõrmejälgedega.” Luke kasutab luupi, et uurida muljumisjälge, millele ma tähelepanu juhtisin, ja ma olen teadlik tema valge kitli vaiksest kahinast, kui ta ringi liigub, ning intensiivsest valgusest, mis paistab tema kahvatublondidele juustele.

„Aitab, kui valgustada piirkondi erinevate nurkade alt, saades niimoodi ülevaate enne konkreetse üksikasja või üksikasjade visuaalset lähivaatlust,” soovitan ma talle, tajudes samal ajal nii temast kui ka lambist õhkuvat soojust. „Täpselt samamoodi nagu

kuriteopaiga puhul. Kõigepealt tuleb näha üldpilti. Ja siis keskenduda üksikasjadele. Ei maksa koondada kogu tähelepanu ühele asjale, nii et kõik ülejäänu jääb märkamata.”

„Kindlasti ei tahaks ma oma tähelepanu nii koondada, et mul kõik ülejäänu märkamata jääks.” Luke kohendab jälle valgust.

„Mul oli üsna hiljuti juhtum, kuhu mind konsulteerima kutsuti.” Ned võtab toolilt oma vihmamantli. „New Hampshire'is, mitmel patsiendil olid murdunud hambaarstitööriistad hammastes.”

„Suur tänu sulle, Ned.” Ma vaatan talle otsa. „Sa päästsid olukorra nagu alati ja ma olen tänulik, FBI on tänulik, kõik on tänulikud.”

Ta viivitab ukse juures. „Sel konkreettsel hambaarstil on kaelas rohkem kui sada väär ravi tsiviilhagi.”

„Benton läks välja pitsat tooma ja ma arvan, et ta on nüüd juba tagasi,” annan ma Nedile teada.

„Ta läheb ilmselt mõneks aastaks vangi ja ta võidakse tagasi Iraani saata.”

„Vaata võib-olla seitsmendale korrusele,” soovitan ma. „Ma olen kindel, et neil oleks hea meel sind näha, kui sul kojuminekuga kiiret ei ole.”

„Siin on võib-olla veel mõned,” Luke osutab veel pruunidele laikudele, mis on väikesed ja peaaegu täiuslikult ümmargused, tema käsivars riivab minu oma, ja ma tunnen selle sitkus läbi Tyvekist varruka. „Kui haare oli vahelduv? Nagu siis, kui kedagi jõuga kinni hoitakse ja haare korduvalt tugevneb ja lõdveneb. Kas sõrmeotstest võiksid jääda jäljed läbi tema riidekihtide?”

Ma võtan kaamera ja kuuetoollise mõõtkava, mille Marino täna varem märgistas.

„Kas võiks eeldada selliste muljumisjälgede tekkimist läbi pluusi ja villase jaki?” küsib Luke ja ma hakkan pildistama, sest Marinot ei ole kohal.

Kuigi ma ei tea täpselt mis toimub, järeldan ma, et ta viibib ikka veel ülakorrusel ja teda küsitlevad Machado ja FBI, nende huvi on seotud Twitteriga ja naisega, kellest Lucy mulle rääkis. Keegi, kellega Marino internetis tutvus ja kelle jälgimise ta hiljuti *lõpetas rohkem kui ühes mõttes*, nagu mu õetütar täna hommikul selgitas, kui teatas, et Marino on ööbinud töö juures täispuhutaval madratsil.

Toores väljend, mida Marino kasutas, kui me rannavalve baasi sõitsime, oli *vitt* ja ükskõik mis rumalustesse ta end mässis, ei ole lihtsalt võimalik, et ta saatis hiljuti sõnumeid *Pretty Please*-ile või mis iganes nime Peggy Lynn Stanton internetis kasutas. Marino võis päevi või nädalaid tagasi vahetada sõnumeid kellegagi, kel oli selline

kasutajanimi, kuid see inimene ei olnud naine lahanguaual. Naine lahanguaual oli surnud ammu enne seda, kui Marino hakkas vahetama sõnumeid selle inimesega, kelleks iganes ta teda pidas, naine oli surnud juba enne seda, kui Marino isegi oma Twitteri konto tegi, võib-olla oli ta surnud ja külmikus hoiul juba kevadest saadik, ning mu aju sorteerib kogu aeg informatsiooni, mu veri pekslemas.

Mu mõtted otsivad seoseid ja võimalusi, mu pulss lööb kiirelt. Ma püüan mitte mõelda sellele, mida ma tunnen, kui Luke mind puudutab, kui ta mind riivab ja ma sel juhtuda lasen.

„Ma tõesti ei tahtnud sinust mööda minna,” ütleb ta nüüd, kui Ned on läinud. „Ma palun siiralt vabandust. Ma arvasin, et aitan.”

Ma teen sisselõike pruunikatesse jälgedesse paremal õlavarrel, et näha, kas need on marrasknaha all hästi piiritletud. Ma otsin verejooksust tekkinud värvumist, mis ulatuks nahaalustesse kudedesse sügavamal nahakihtides ja see ulatubki.

„Küsimus on muidugi selles, millal ta need muljumisjäljed võis saada.” Ma haaran lambi käepidemest, juhtides valgusvoo tema kätele kuni kärbunud sõrmeotsteni, mille lühikeseks lõigatud küüned on kaetud kooruva lakiga.

Ma kontrollin tema randmete alumist poolt ja käelabade pealispinda.

„Tema seisundi tõttu on väga raske, kui mitte võimatu määrata nende muljumisjälgede vanust,” lisan ma.

Valgus liigub üle tema nahkja rindkere, kokkukuivanud rindade, valgustades kortsus kõhtu.

„Kuid sõltuvalt sellest, kui palju jõudu teda kinni hoidnud inimene kasutas, võis ta muljumisjäljed saada läbi riidekihtide,” vastan ma Luke'i küsimusele.

„Mulle tundub, et on oluline teada, kas ta kandis sel hetkel riideid või mitte,” ütleb ta. „Ma saan aru, et see küsimus kuulub rohkem Bentoni erialasse. Ma ei ole profileerija.”

„FBI võib olla väga veenev.” Ma suunan valguse naise puusadele ja reitele. „Ja ma olen kindel, et nad tundusid sulle veelgi veenvamad, kuna Benton oli nendega kaasas. Kuid me ei tööta õiguskaitse jaoks, Luke.”

„Muidugi mitte.”

„Meie ülesanne on objektiivselt vastata asitõendite poolt tõstatatud küsimustele.” Ma suunan valguse naise põlvedele. „Ja me peame rangelt kinni pidama alluvussuhetest, mis tähendab seda, et me ei ava oma tõenditeruumi FBI-le ega luba neil meid tagant kiirustada, ükskõik mis põhjus neil on või kui pakiline on nende vajadus.”

„Ta on sinu abikaasa nii, et ma oletasin...”

„Oletasid, et meie abielu mõjutab seda, kuidas me oma tööd teeme?”

„Ma vabandan,” ütleb Luke uuesti. „Kuid pärast tema pahameelt Viinis...”

Ta ei lõpeta oma mõtet. Ta ei pea täpsustama, et pärast Bentoni silmnähtavat armukadedusepuhangut eelmisel nädalal oleks tema rohkem vihale ajamine viimane asi, mida ta teha tahaks. Luke teab, et ta saaks seda teha. Ta teab, miks see võimalik on, ning ma ei kavatse temaga oma abielu arutada või tõde sellest, miks ta võiks Bentoni jaoks ohtu kujutada. Ma ei kavatse Luke Zennerile avalikult tunnistada, et mul on abikaasaga viimasel ajal olnud hõõrdumist, ebakindluse ja usaldamatuse hetki, mis ei ole nii alusetud ega irratsionaalsed nagu ma välja näidanud olen. Kui see, mille pärast me tülitseme, oleks tõesti alusetu, siis ei tantsiks me Luke’iga seda puudutamise, nõjatamise ja viivitamise tantsu, kasutaks kuuma külgetõmbe vaevu hoomatavaid märke, ning ainult siis, kui see juhtub, olen ma enda vastu aus.

„Ainus, milles ma ikka kindel ei ole, on see, et kas ta võis mingil hetkel alasti olla,” ütleb Luke, kui ma liigutan plastikjoonlauda, skaalat, iga foto jaoks. „Ma pakun seda ainult sellepärast, et muljumisjäljed tunduvad olevat üsna selgepiirilised. Siin ja siin.”

Ta astub lähemale, tema käsivars puudutab minu oma ja tema õlg riivab mind, kui ta kummardub, et muljumisjälgi lähemalt uurida, ning ma ei taha tunda seda, mida tunnen.

„Selgelt on näha kohad, kus kellegi sõrmeotste surve oli küllaltki tugev, ja ma tahaks teada, kas sõrmede ja naha vahel olid ka riidekihid.”

Ta nõjatub ettepoole, nõjatub minu vastu ja jääb sellesse asendisse.

„Kas muljumisjäljed näeksid sel juhul just sellised välja?” küsib ta.

„Me ei saa kindlalt öelda, kas ta sai muljumisjäljed läbi riiete või mitte,” vastan ma.

„Kas oleks mõtet alternatiivset valgusallikat proovida?” Ta viitab valgusallikale, mis on ikka veel laua peal, kus Marino selle mitu tundi varem vooluvõrku ühendas.

„Sellest ei ole abi.”

„Nii et siis ei.” Ta vaatab mulle silma.

„Kui sa tahad teda uurida selleks, et äkki võiks märgata mõnd nõrka või silmale nähtamatut muljumisjälge, mis meil kahe silma vahele on jäänud, eeldusel et meil on jäänud märkamata mõned pruunid kohad, mis võiksid olla muljumisjäljed?” Ütlen seda viisil, mis teda heidutab, sest ma pean seda tegema.

„See on ilmselt naeruväärne.”

„See ei ole naeruväärne, see on lihtsalt ebaloogiline,” vastan ma.

„Ma olen nõus. Tähendab, see oleks ju vähetõenäoline?” ütleb ta.

„Võimalus leida tavapäraseid asitõendeid, mille puhul alternatiivsest valgusallikast kõige rohkem kasu oleks, on peaaegu olematud.” Kuid see ei ole tegelikult põhjus, miks ma tema ettepanekut tõrjun, ja see ei ole see, millest me tegelikult räägime.

Ma ei astu temaga armusuhtesse, kui ma just ei otsusta, et ei hooli sellest, et rikun oma elu täiesti ära. Asi ei ole selles, kas tal minu suhtes mingi võimalus oleks, vaid sellest, et ma üldse selliseid mõtteid mõlgutan.

„Kehavedelikud, kiud, lasujäägid, peidetud sõrmejäljed, süvakoe muljumisjäljed?” Ma räägin ikka alternatiivsest valgusallikast ja mida selle abil antud olukorras leida võiks ning ma annan talle mõista, et tean, mis tunne on tahta midagi, mida sa ei saa.

„Õigus. Unustame selle,” nõustub ta.

„See on minu soovitus. Mitte, et ma ei mõistaks kiusatust proovida.”

„Ta on olnud vees,” ütleb ta. „See oleks ajaraiskamine.”

„Ja siis tuleks seda selgitada,” lisan ma.

„Kõike, mida me teeme, tuleb selgitada.”

„Kas ma võtan selle vooluvõrgust välja?” Ta sirutab käe alternatiivse valgusallika toitejuhtme järelle.

„Palun tee seda,” vastan ma. „Ma ei ole eriti huvitatud prillide ette panemisest ja tunni kulutamisest selleks, et uurida teda Crime-Lite'iga pealaest jalatallani lihtsalt selleks, et saaksin öelda, et me seda tegime. Võib-olla tasuks tema riided sellega üle käia, kuid sellega pole kiiret.”

„Me ei tea, kas tal olid need riided seljas, kui ta muljumisjäljed sai.” Luke naaseb selle mõtte juurde, kui ta uuesti laua juurde tuleb. „Teadmine, kas ta oli sel hetkel riides või mitte, kui keegi tema õlavartest haaras, võib olla tähtis fakt, kas pole? Vangistatu lahtiriietamine on seotud pigem allutamise kui millegi muuga, kas pole?”

„Oleneb sellest, kes seda kellele teeb ja miks.”

„Piinamise loogika, kohutav asi, mida kaaluda, kuid seal on oma loogika olemas. Alandamine, hirmutamine, vangi kontrollimine tema riiete eemaldamisega, talle koti pähe tõmbamisega,” ütleb ta. „Ma eeldan, et mingil hetkel võis ta olla seotud mingisuguse pehme nõoriga, mis ei oleks tingimata tema nahale jälgi jätanud.”

„See on võimalik.”

„Ma kujutan ette, et ta tuli naisele niimoodi selja taha.” Ta tõstab oma käed, et kujuteldavaid käsi haarata, suunates oma põidlaid nii nagu siis, kui ta haaraks kellegi

õlavartest selja tagant. „Võib-olla selleks, et sundida teda liikuma ühest kohast teise, näiteks kui keegi sundist teda mõnda tuppä minema või tiris teda, kui ta oli teadvuseta. Või kui ta oli tooli külge seotud ja keegi üritas temalt informatsiooni saada, et ta näiteks saaks tema indentideedi varastada. Tema PIN-koodi, salasõnad.”

Ma valgustan lambiga naise sääri, suunates ereda valguse tema pahklude pealispinnale ja külgedele ja tema jalgadele ning leian veel pruunikaid märke, ainult et need on tumedamad, kuivemad ja ebamäärase kujuga. Võtan skalpelli kätte, et väikeseid sisselõikeid teha, ning leian, et tumenenud nahaosad on kaotanud elastsuse, on väga kõvad, neil puuduvad tõendid verejooksust aluskoos. Need ei ole muljumisjäljed vaid mustrid, mis on põhjustatud millestki muust ja ma leian neid veel rohkem tema paljaste jalgade peal ja pahklude ümber.

Me lükkame ta külje peale, et saaksin tema selga kontrollida, ning tema parema küünarnuki alaosas ja küünarvarrel on veel kaks ebamäärase kujuga kõva pruuni ala.

„Mul ei ole aimugi, mis see on,” mõistatan ma. „Absoluutselt mitte aimugi.”

„Võib-olla mingit tüüpi surmajärgne moodustis?”

„Ma ei ole kunagi midagi sellist näinud.” Ma eemaldan histoloogia jaoks väikese osa kõvast pruunist nahast. „Nagu lõikaks kõva nahka. Ma ei kujuta ette, mis võiks seda põhjustada, neli korda kolme tolli suurusel nahapiirkonnad.”

„Võib-olla on see külmikust saadud kahjustus?”

„Ei. Kui see oleks põhjustatud külmikust, siis leiduks seda kogu kehal.”

„Aga mis siis, kui mõned kehaosad puutusid sügavkülmikus kokku metallpindadega?” pakub Luke.

„Siis oleks nahk sinna kinni jäänud.”

Ma surun skalpellitera otsa vintskesse nahka just vasaku rinna all ning teen sisselõike alla ja paremale ning seejärel teen sama ka vasakule ja lõikan teraga otse nabani välja, liigun ümber selle kuni häbemeluuni. Tundub justkui teeksin ma Y-lõiget libeda märja naha sisse, ning ma surun kõrvale kudesid, lõikan läbi roietest, eemaldades nendest moodustunud rinnaku. Teen lõua alla sisselõike, et eemaldada kaelaorganid ja keel.

„Tema keeleluu on terve.” Töötamise ajal teen kehadiagrammile märkmeid, lagunemise lõhn matab hinge. „Kaelalihased, pehme kude on kahjustamata. Ei migit märki hingamisteede takistusest või keemilisest ainest, näiteks tsüaniidist põhjustatud lämbumisest. Ei mingeid keelekahjustusi.”

Luke tõmbab peanaha tagasi ja õhk võngub luusae vingumisest ja raginast ning luutolm hõljub ereda valge valguse käes. Ma avan suured veresooned, alumise õõnesveeni, aordi ning leian täpselt selle, mida ootas, et need on tühjad, neil on laialivalgunud kuiva hemolüütilist määrdumist. Ma ei näe mingeid tõendeid ummistusest, vigastusest või haigusest, lihtsalt mõõdukas koguses lubjastumisest, kuid kindlasti mitte piisavalt, et see surmav oleks olnud.

„Aju on liiga pehme, et seda osadeks lõigata,” teatab Luke. „Kuid ma ei näe midagi, mis viitaks ajukahjustusele. Aju kõvakest on kahjustamata ja sel ei ole plekke.” Ta kirjutab selle üles.

Naise elundid on lagunened. Tema kopsud on kokkuvajunud, punakaslillad ja väga pehmed, hingamisteedes ei ole vett, vahtu, liiva või muid võõrkehasid, sapipõis on kuiv ja kortsus, selles ei ole jälgi sapist. Iga minutiga, mil me töötame, saab täiesti selgeks, et selle lahkamise eesmärk on välistada võimalikke surmapõhjuseid ning see jätab vähe kahtlust sellest, et ta kas lämbus või ta mürgitati. Kuid kulub veel aega – vähemalt mitu päeva – enne kui saame täieliku analüüsi etanooli ja narkootikumide sisaldusest maksakudedes.

„Ma ei leia mingeid täppverevalumeid.” Luke avab mõlema silma. „Kõvakestal ega sidekestal ei ole ebaregulaarseid verevalumite alasid. Loomulikult ei välista see lämbumist lämmatamise või kägistamise läbi,” lisab Luke, ja tal on õigus.

Kuigi puuduvad marrastused või muljumisjäljed, ehk vigastused, mida ma seostaksin lämmatamise või kägistamisega, näiteks näo või silmakõvakesta täppverevalumid, mida nimetatakse ka roosatähnideks, ei tähenda see, et keegi ei oleks võinud talle kilekotti pähe tõmmata või siduda tema nina ja suu kinni või toppida talle riidelappi kurku, mis tema hingamist takistas.

Tema maosisu on teraline ja kuiv nagu koeratoit. Ma kohendan valgust ja kasutan luupi, liigutades materjali tangidega ringi.

„Kuivanud, kuivatatud liha,” täheldan ma.

„Kui ma näen seda suurte tükkidena, siis ei olnud toit surmahetkel eriti seedunud.”

„Tema peensool on üsna tühi,” annab Luke mulle teada.

„Peaaegu mitte midagi tema jämesooles. Tavaliselt kulub selleks kui kaua? Umbes kümme tundi, et toit täielikult seeduks?”

„See oleneb paljudest asjadest. Kui palju ta sõi, kas ta tegi trenni, tema hüdratatsioonist. Erinevate inimeste seedimine erineb tunduvalt.”

„Nii et kui ta sõi ja toit oli vaevalt seeduma hakanud enne, kui ta suri,” oletab Luke, „on võimalik, et see juhtus vaid paar tundi peale tema viimast söömaega?”

„Võib-olla. Võib-olla mitte.”

Ma palun, et ta kaaluks maosisu ja asetaks osa sellest formaliini sisse, et me saaksime seda histoloogiliselt uurida.

„Jooditest tärglise, naftooli test suhkruga ja Oil Red O test lipiidide jaoks. Loodetavasti saame stereomikroskoobi abil eristada tuvastatavaid toiduosi.” Ma selgitan kindlaid värviproove, mida ma tahan, et kasutataks.

Me töötame kõrvuti, seljaga ukse poole.

„Nii, et ma lähen viin tõendusmaterjali toksikoloogiasse, histoloogiasse, jäljeanalüüsi ja annan neile konkreetsed juhised,” Luke käib nimekirja läbi. „Aga kui prooviks skaneerivat elektronmikroskoopi?”

„Võib-olla botaanilise analüüsi jaoks.” Ma tajun ähmaselt mingit õhuliikumist oma selja taga. „Maosisu võrdluste jaoks. Näiteks kas tegemist on napa kapsaga? Või hiina spargelkapsaga? Või on see hiina kapsas? Kas on mingeid jälgi lüljalgsetest, näiteks krevettidest? Kas seal on poorseid koostisosi, mis võiks olla kaer? Kas seal on teravilju, mis võiks olla nisu?”

Luke pöörab ümber ja siis teen seda ka mina.

„Ma tahtsin teada, kui kaua teil veel läheb,” ütleb Benton avatud uksele, mida ta käega lahti hoiab.

„Ma ei kuulnud sind sisse tulemas,” vastab Luke, justkui tahaks seda rõhutada.

„Me tegelikult just lõpetame.” Ma vaatan Bentonile otsa ja tema pilk on ettevaatlik.

„Kas leidsite midagi kasulikku?” Ta seisab ukseavas.

„Pikem vastus on praeguseks veel määratlemata, kuni selguvad toksikoloogia ja täiendavate uuringute tulemused.”

Ma seon oma kitli tagant lahti. „Lühike vastus on, et ma ei tea.”

„Sa ei oska isegi arvata?” Benton piidleb laual olevat surnukeha ja põhjus, miks ta lähemale ei tule, ei ole ei lõhn ega inetus.

Sellised asjad ei häiri teda. Teda häirib miski muu.

„Ma ei kavatse oletada, mis tema surma põhjustas.” Ma viskan oma kindad ja kingakaitsed bioloogiliselt ohtlike ainete kasti. „Kuid ma võin anda sulle pika nimekirja asjadest, mis seda ei põhjustanud.”

3. TÕLKEANALÜÜS

3.1 Nimede tõlkimine

Käesolevas osas analüüsin erinevate Ameerika Ühendriikide organisatsioonide ja ametiasutuste ning nende akronüümide tõlkevõimalusi. Lisaks on selles analüüsis osas vaatluse all ka originaalis esinevad erinevad pärisnimed, näiteks väljamõeldud nimetused, loodusobjektide nimetused jne.

3.1.1 Pärisnime definitsioon

Eesti keeles eristatakse pärisnimesid ehk proopiume (ingl. k. proper noun, proper name) ja üldnimesid ehk apellatiive (ingl. k. common noun). Üldnimi ehk apellatiiv on nimisõna, mis tähistab mingite esemete, nähtuste või muu liiki ja ühtlasi selle liigi mis tahes liiget (näiteks inimene, vesi). Pärisnimi ehk proopium on mingi objekti (inimese, looma, koha, eseme, asutuse) individuaalne, teda teistest eristav keeleline tähistus (näiteks Mary, London).

Inglise keeles erinevad pärisnimed üldnimedest mitmel viisil:

1. Pärisnimi tähistab mingit kindlat isikut, paika, asja või ideed (London, William Shakespeare), kuid üldnimed ei tähista kindlaid isikuid, paiku või asju vaid tähistavad üldisemaid asjade nimetusi (city, building, dog).
2. Pärisnimed ei esine tavaliselt mitmuses (ei kasutata Londons) kuid enamikel üldnimedel on mitmus (books);

3. Pärisnimede ees ei kasutata tavaliselt määravaid artikleid (nt a London), kuigi on erandeid (the Hague), kuid üldnimede ees kasutatakse määravaid artikleid (a book, the book).

4. Pärisnimed kirjutatakse suure algustähega, et neid tekstis üldnimedest eristada. Üldnimesid ei kirjutata suure algustähega, välja arvatud juhul kui nad esinevad lause alguses või pealkirja osana.

Inglise keeles tehakse eristus ka terminite proper noun ja proper name vahel. Huddleston (1988) teeb vahet terminil proper name ja proper noun. Proper noun on tema järgi grammatiline nimisõna alamklass. Proper name on aga „mingi kindla inimese, koha, organisatsiooni jne institutsionaliseeritud nimi – institutsionaliseeritud mõne ametliku nimetamistoimingu ja/või registreerimise kaudu“ (p. 96; tõlge)⁴

Traboulsi (2004) on oma töös kirjeldanud erinevate isikute nimede puhul pärisnimede jagunemist erinevatesse kategooriatesse:

1. Isikunimi ehk antroponüüm, mida nimetatakse ka eesnimeks, nt Maria.
2. Perekonnanimi, nt Kask.
3. Klanni nimi.
4. Isanimi ehk patronüüm. Venemaal on taoline nimetamisprakika üsna tavaline, näiteks Ivanovich, mis tähistab Ivani poega.
5. Lapse nimest tuletatud isanimi. Araabiamaaades on kombeks pöörduda inimese poole, kui kellegi ema või isa, nt Abu Ali – Ali isa. (p. 17)
6. Hüüdnimi.
7. Rahvanimetuse ehk etnonüüm, näiteks Eestis mulgid, saarlased.

⁴ A proper name is „the institutionalized name of some specific person, place, organization etc. – institutionalized by some formal act of naming and/or registration“ (p. 96)

Kohanimed ehk toponüümid. Sõna toponüüm tuleneb kreekakeelsetest sõnadest 'topos', mis tähendab „koht“ ja 'onoma', mis tähendab „nimi“. Kohanimede hulka kuuluvad nii geograafilised moodustised nagu mered, mäestikud, jõed, järved kui ka institutsioonilised objektid nagu tänavad, teed, majad ja sillad. Need nimed viitavad kultuuri ajaloo, uskumustele ja väärtushinnangutele. Näiteks Ameerika kohanimed pärinevad varasematelt maadeavastajatelt. Kohanimed võivad olla nimetatud kuulsate isikute järgi. (p. 18)

3.1.2 Pärisnimede tõlkimise strateegiad

Anne Lange (2008) sõnul on pärisnimede tõlkimisel üks reegel – nimi identifitseerib, nimest peab ära tundma, kellest/millest kirjutatakse (p. 52) Tema sõnul on reaalsete kohanimede ja nimetuste tõlkimisel oluline osa kontekstil. Tänavate, väljakute, hoonete nimesid üldiselt ei tõlgita.

Jiri Elman (1986, viidatud Vermes 2001 kaudu) eristab pärisnimede tõlkimisel kolme erinevate meetodit:

1. Üleviimine (*transfer*), mille puhul toob tõlkija lähtekeele nime sihtkeele teksti ilma originaalnime kuidagi muutmata.
2. Nime tõlkimine.
3. Nime muutmise või modifitseerimine, mille puhul tõlkija asendab lähtekeele nime sihtkeele nimega.

Brigitte Schultze (1991, viidatud Vermes 2001 kaudu) eristab viit erinevat pärisnime tõlkimise moodust:

1. Otsene ülekanne (*direct transfer*), mille puhul säilitatakse sihtkeeles lähtekeeke nimi muutmata kujul.
2. Adaptatsioon ehk kohandamine (*adaptation*), mille puhul kohandatakse lähtekeeke nimi vastavalt sihtkeeke õigekirja- ja hääldusreeglitele.
3. Asendamine (*substitution*), mille puhul asendab tõlkija lähtekeeke nime sihtkeeles eksisteeriva nimega (näiteks inglise Ian ja eesti Jaan).
4. Semantiline tõlge (*semantic translation*), mille puhul originaalis eksisteeriv nimetusele vastav tähendus tõlgitakse sihtkeeke vormis.
5. Kunstilise võtte ülekandmine (*transfer of an artistic device*), mille puhul jälgendab tõlkija originaalis olevat võtet sihtkeeles.

Schultze arvates lisanduvad nendele viiele meetodile veel ka väljajätmine (*omission*), lisamine (*addition*) ja asendamine täiesti uue, originaaliga mitte seotud nimega (*replacement*).

Peter Newmark räägib raamatus „A Textbook of Translation“ (1988) erinevate pärisnimede tõlkimisest. a) Inimeste ees- ja perekonnanimed tuuakse üldjuhul originaalist sihtteksti üle ilma neid muutmata, et nende rahvust säilitada ja seda juhul kui nende nimedele ei ole mingeid kõrvaltähendusi. Loomulikult on inimeste nimede tõlkimisel ka erandeid, näiteks pühakute, kuningate ja paavstide nimed. Kui nimel on teoses tähenduslik varjund, siis tuleks see nimi tõlkida, et lugejal selle nime tähendus märkamata ei jääks. (p. 214) b) Esemete nimed (kaubamärgid, tootemärgid, asutused) kantakse üldjuhul originaalist üle koos klassifikaatoriga juhul, kui nimi ei ole sihtkeeke lugejale tuttav, näiteks: *She gave her friend a Tampax – Ta andis oma sõbrannale Tampax tampooni.* (p. 216) c) Geograafiliste väljendite puhul tuleb nimesid alati atlasest kontrollida. Toponüümide puhul aga on oluline, millises kontekstis nad esinevad. Kui tegemist on

aadressiga, siis tuleb nimi kindlasti üle kanda. Kui aga on tegemist brošüüris oleva loodusobjekti nimega, siis tuleks see tõlkida, vähemalt osaliselt.

Raamatus „Approaches to translation“ (1982: 76) toob Newmark eraldi välja riiklike institutsionaalsete terminite tõlkimise võimalused. a) Transkriptsioon (*adoption, transfer*), mille puhul kasutatakse sihttekstis lähteteksti terminit (näiteks *Bundesrat*). b) Sõnasõnaline tõlge (*literal translation*), mida kasutatakse siis, kui lähtekeele termin on ilmne. c) Tunnustatud tõlge, mida kasutatakse siis, kui sihtkeeles eksisteerib lähtekeele terminile vastav tõlge. d) Kultuuriline vaste. e) Tõlkesilt (*translation label*), mis on umbkaudne vaste uuele terminile, mis tavaliselt kirjutatakse ülakomade vahele. f) Tõlkepaarid (*translation couplets*), mis koosnevad institutsionaalse termini transkriptsioonist, millele järgneb sulgudes termini tõlge (mis võib olla nii sõnasõnaline tõlge, kultuuriline vaste kui ka tõlkesilt). Tavaliselt kirjutatakse kõigepealt tõlge, millele järgneb originaaltermin sulgudes. g) Tõlkekolmikud, mis võivad olla nii sõnasõnaline tõlge, transliteratsioon kui ka denotatsioon. h) Läbitõlge (*through-translation*) – oluliste riiklike institutsioonide nimed, mis on „ilmsed“ võib sõnasõnaliselt ära tõlkida: *National Assembly – Rahvusassamblee*. i) Ärajätmine (*deletion*). Termin, millel puudub sihtkeeles eriline väärtus, võib ära jätta. j) Naturalisatsioon, mille puhul muudetakse nimi vastavalt lähtekeele õigekirjale või hääldusele. k) Akronüümid. Kui asutusel on sihtkeeles aktsepteeritud akronüüm olemas, siis tuleks seda kasutada. Newmark tõi välja ka erinevad viisid, kuidas tõlkija saaks terminile lisada alternatiivset või täiendavat informatsiooni (p. 77): (a) lisada täiendav info teksti sisse, (b) lisada informatsioon joonealuse märkusena lehekülje, peatüki või raamatu lõppu, (c) sõnaseletuste loendina raamatu lõppu. Esimene variant on tema arvates parim, sest see segab kõige vähem lugemist.

3.1.3 Tõlkestrateegia

Antud tõlke puhul võtsin oma strateegia aluseks Albert Peter Vermesi 2001. aastal kirjutatud doktoritöö „Proper Names in Translation: a Relevance-theoretic Analysis“. Oma töös toob ta kokkuvõtlikult välja erinevate autorite (Klaudy, Newmark, Soltesz, Schultze, Elman jne.) poolt välja pakutud võimalused, kuidas pärisnimesid tõlkida. Kokku on neid võimalusi tema arvates kaheksa:

1. Nime ületoomine originaalist tõlkesse ilma seda muutmata (*transference*);
2. Nime asendamine sihtkeeles olemasoleva nimega (*substitution*);
3. Transliteratsioon ehk nimede muutmine vastavalt sihtkeeles kirja- või hääldusele (*naturalisation, transliteration*);
4. Nime tõlkimine (täielik või osaline);
5. Nime muutmine või täielik ümbertegemine (*modification, total transformation*);
6. Nime täielik või osaline väljajätmine (*omission*);
7. Nimele seletava elemendi lisamine (*addition*);
8. Nime tähenduse üldistamine sihtkeeles.

Oma tõlkes olen kasutanud vaheldumisi erinevaid tõlkevõimalusi. Ainsad valikud, mida mina ei kasutanud olid nime asendamine (2), nime muutmine vastavalt sihtkeeles kirja- või hääldusele (3), nime muutmine või täielik ümbertegemine (5).

3.1.4 Nime ületoomine

Peter Newmark kirjeldab nime ületoomist kui: „Ületoomine on protsess, mille käigus tuuakse tõlkeprotsessina lähtekeeles sõna üle sihtkeeles teksti.“ (Newmark 1988: 81,

tõlge)⁵ Transference tähendab üldiselt nime ületoomist muutmata kujul lähtekeeles tekstist sihtkeelesse teksti. Muutmata kujul tuuakse sihtkeelesse teksti tavaliselt üle inimeste nimed, geograafiliste objektide nimed, ajakirjade ja ajalehtede nimed, tänavate nimed, aadressid ja avalike organisatsioonide nimed, kui neil ei ole just aktsepteeritud tõlget sihtkeeles.

Minu tõlkes esines mitmeid näiteid nime sihtkeelde ületoomisest, nende hulgas oli tänavanimi, ajalehe nimetus, ning erinevate asutuste ja avalike organisatsioonide nimetused.

1. *Seven stories below my top-floor office, traffic is steady on **Memorial Drive**, rush hour in this part of Cambridge well under way before dawn no matter the season or the weather.*

*Minu viimase korruse kabinetist seitse korrust allpool kulgeb liiklus **Memorial Drive**'il ühtlase voona, tipptund on selles Cambridge'i osas enne koitu aastaajast või ilmast olenemata täies hoos.*

Kuna tegemist on reaalselt eksisteeriva teega, siis oleks õige muutmata kujul see nimi tõlkesse üle tuua.

2. *The lobe is pierced once directly in the center, the bloodstained section of newspaper the ear was photographed on easily identifiable as the **Grande Prairie Daily Herald-Tribune**, which would have been Emma Shubert's local paper while she was working in northwest Canada's Peace Region this past summer.*

⁵ „Transference is the process of transferring a SL word to a TL text as a translation procedure.“ (Newmark 1988: 81)

*Kõrvanibu on üks kord täpselt keskelt läbi torgatud; verine ajaleheosa, millel kõrva pildistati on kergesti äratuntav kui **Grande Prairie Daily Herald-Tribune**, mis oleks olnud Emma Shuberti kohalik ajaleht sel ajal, kui ta töötas möödunud suvel Kanadas Peace'i piirkonnas.*

Tavapäraselt tuuakse ajalehtede ja ajakirjade nimetused muutmata kujul tõlkesse üle. Kuna *Grande Prairie Daily Herald-Tribune* on ka reaalselt eksisteeriv ajaleht, siis käesoleva tõlke puhul ei ole muud võimalust, kui ajalehe nimetus muutmata kujul üle tuua.

3. *“I’ve heard nothing further from the **FBI**, but Benton’s arranged a meeting for later today, assuming I’m out of court in time,” I say, above the macchinetta’s steamy blasts.*

*„Ma ei ole **FBI**-lt rohkem midagi kuulnud, kuid Benton leppis tänaseks koosoleku kokku, eeldusel, et ma saan selleks ajaks kohtust tulema,“ ütlen ma üle mokakannu aurupahvakute.*

FBI-l on eesti keeles olemas ka tõlgitud variant, Föderaalne Juurdlusbüroo ehk FBJ. Alternatiivsed tõlkevõimalused antud lause puhul oleksid ka:

*„Ma ei ole **Föderaalset Juurdlusbüroolt** rohkem midagi kuulnud, kuid Benton leppis tänaseks koosoleku kokku, eeldusel, et ma saan selleks ajaks kohtust tulema,“ ütlen ma üle mokakannu aurupahvakute.*

*„Ma ei ole **FJB**-lt rohkem midagi kuulnud, kuid Benton leppis tänaseks koosoleku kokku, eeldusel, et ma saan selleks ajaks kohtust tulema,“ ütlen ma üle mokakannu aurupahvakute.*

Esimene variant tundub mulle liiga pikk. Samas teise variandi puhul kahtlen ma, kas paljud lugejad on taolisest akronüümist kuulnud. *FBI* on aga ka eesti keeles kasutusel, mistõttu otsustasin ma tõlkesse jätta just ingliskeelse variandi.

4. *In a mellow mood, I was preoccupied with making one of his favorite dishes, **risotto con spinaci come lo fanno a sondrio**, waiting for water to boil in a saucepan, drinking a Geheimrat J Riesling that made me think of our recent trip to Vienna and the poignant reason we were there.*

*Rahulikus tujus olin ma hõivatud ühe tema lemmikroa, **risotto con spinaci come lo fanno a sondrio**, valmistamisega ning ootasin, et vesi kastrulis keema läheks ja jõin Geheimrat J Rieslingi veini, mis pani mind mõtlema meie hiljutisele reisile Viini ja meie sealolemise tegelikule põhjusele.*

Kay Scarpetta puhul on üheks oluliseks osaks tema elus söögitegemine ja just itaaliapärase sööki valmistamine. Tihti on ka teistes sarja raamatutes juttu sellest, kuidas ta süüa teeb ja mainitakse söögi nime just itaalia keeles ning eestikeelses variandis on jäetud itaaliakeelne variant. Antud juhul otsustasin toidu nimetuse samuti tõlkimata jätta, sest see rõhutab Scarpetta päritolu ja näitab tema teadmisi.

5. *“She still had the first one she’d gotten, didn’t bother upgrading, probably because of the contract she had with **AT and T**.”*

*„Tal oli ikka veel tema esimene telefon alles, ta ei vaevunud seda uuema vastu vahetama, ilmselt oma lepingu pärast **AT&T’ga**.”*

AT&T on Ameerika Ühendriikides tegutsev telekommunikatsiooniteenus. Antud lause puhul ei pidanud ma vajalikuks nimele seletuse lisamist, lihtsalt andsin mõista, et originaalis mõeldakse *the first one she'd gotten* all esimest telefoni, mistõttu peaks olema arusaadav, et tegemist on EMT või Elisa sarnase ettevõttega.

6. *She pours espresso, strong and sweet, with a light brown foamy layer on top, coladas that became a habit when she was with ATF's Miami Field Office years ago, before she got into a bad shooting.*

Ta valab topsidesse kanget ja magusat helepruuni vahukihiga kaetud espressot – colada, mis sai harjumuseks, kui ta aastaid tagasi ATF-i Miami harukontoris töötas, enne kui ta sattus halvasti lõppenud tulevahetusse.

ATF on organisatsiooni *Bureau of Alcohol, Tobacco, Firearms and Explosives* akronüüm. Raamatus esineb see organisatsioon ainult akronüümi kujul. Eesti keeles on sel organisatsioonil vaste olemas. Eesti keeles on see asutus välja kirjutatud kujul *Alkoholi, tubaka, tulirelvade ja lõhkeainete amet*. Akronüümina on eesti keeles kasutusel nii ingliskeelsed *ATF* kui ka *BATF*. Ühes varasemas Scarpetta sarja raamatus „Teadmata kadunud“ (2005) on tõlkija kasutanud ka eestikeelset tuletatud akronüümi *ATT*. Üldiselt ei oleks vahet, millist varianti kasutada, sest lugejale ei pruugi ükski variant midagi öelda. Seetõttu joonealuse märkusena peaks ära märkima, mida akronüümi all mõeldakse. Kuna varasemates sama sarja tõlgetes (nt „Viimane jaoskond“(2005)) kasutatakse akronüümi *ATF*, siis otsustasin mina samuti seda kasutada ja joonealuse märkusena välja tuua, mida antud akronüümi all mõeldakse.

3.1.5 Nime tõlkimine

Nime tõlkimisel olen jälginud mitmeid erinevaid võimalusi. Esmalt olen kontrollinud, kas nimedel on eesti keeles olemas aktsepteeritud ja laialtkasutatav vaste. Kui vaste on olemas, olen seda kasutanud. Kuid tekstis oli ka nimesid, millel eesti keeles vaste puudus, mistõttu tõlkisin nime ise eesti keelde, kuna ma ei näinud mõtet sellel, et krimiromaanis esinenud lugejale tundmatute asutuste nimed jätta tõlkimata ja siis joonealuse märkusena nime lahti seletada. Üldjuhul üritasin joonealuseid märkuseid võimalikult vähe kasutada. Nagu on öelnud Anne Lange (2008: 34): „Joonealuste märkuste arvu ja sisu kaalumisel on hea silmas pidada kirjanduse kahte liiki, nagu neid tutvustab Ezra Pound: on raamatuid, mida loetakse oma võimete arendamiseks – selleks, et teada ja taibata rohkem ning kiiremini kui enne nende lugemist –, ja raamatuid, mis täidavad puhkusevahendi, uimasti, opiaadi, vaimusäingi otstarvet.“ Kuna „The Bone Bed“ on ajaviiteromaan, siis mida lihtsamini loetavam on tõlge, seda parem. Seega üritasin leida nimedele head eestikeelset vastet, et lugemine oleks sujuvam ja lugeja ei peaks lugemist katkestama selleks, et joonealuseid märkuseid lugeda.

1. *I check my oversized titanium watch on its rubber strap and reach for my coffee—black, no sweetener—as distant footsteps sound in the corridor of my bullet-shaped building on the eastern border of the **Massachusetts Institute of Technology’s** campus.*

*Ma vaatan oma kummist rihmaga liiga suurt titaanist käekella ja haaran oma kohvi – musta, ilma magusaineteta – kui minu **Massachusettsi Tehnoloogiainstituudi** ülikoolilinnaku idapoolses servas asuva kuulikujulise maja koridoris kostavad kauged sammud.*

Massachussetts Institute of Technology või lühidalt *MIT* puhul on eesti keeles täiesti olemas vaste *Massachusetssi Tehnoloogiainstituut*, mistõttu ei oleks näiteks *MIT* kasutamine tõlkes õigustatud.

2. [...] where American paleontologist Dr. Emma Shubert was digging with colleagues from **the University of Alberta** [...]

[...] kus Ameerika paleontoloog dr Emma Shubert koos **Alberta Ülikooli** kolleegidega kaevas [...]

Nagu eelmise näite puhul, on ka *University of Alberta*’l eestikeelne vaste olemas, milleks on *Alberta Ülikool*. Tihti kasutatakse küll täpsustuseks nimetust *Kanada Alberta Ülikool*, kuid antud kontekstis ei ole see vajalik, sest tekstis räägitakse Kanadast.

3. The anonymous e-mail was sent directly here to the **CFC, the Cambridge Forensic Center**, which I head, the point I can only assume to taunt and intimidate me, and I imagine a jetboat skimming over a river thousands of miles northwest of here in what looks like a lost part of the world.

Anonüümne e-kiri saadeti otse siia, minu juhitava **Cambridge’i Kohtuekspertiisi Keskusesse ehk CKK’sse**, ja ma võin ainult oletada, et selle eesmärgiks on mind mõnitada ja hirmutada ning ma kujutlen kaatrit libisemas üle jõevee tuhandeid miile siit loodes kuskil, mis näeb välja kui osa kadunud maailmast.

Antud juhul ei ole tegemist reaalselt eksisteeriva asutusega, mistõttu puudub ka eesti keeles adekvaatne tõlge. Kuna *Scarpetta* sarjas esines *CFC* esimest korda minu tõlgitavas raamatus ja järgnevaid raamatuid ei ole veel tõlgitud, siis ei olnud võimalik ka

teistest raamatutest eksisteerivat tõlget otsida. Kuna raamatus eksisteerib asutus nii väljakirjutatud kui ka akronüümi kujul, siis oleks tingimata vaja nimi ära tõlkida. *Cambridge'i Kohtuekspertiisi Keskuse* tõlkisin raamatus Kriminallistikaekspertiisid (2013: 25) mainitud Eesti Kohtuekspertiisi Instituudi järgi.

4. *I'm affiliated with the **Department of Defense**, specifically with the **Armed Forces Medical Examiners, or AFME**, and while this expands my jurisdiction to the federal level, that certainly doesn't include Canada.*

*Ma kuulun **kaitseministeeriumi** alla, täpsemalt **Relvajõudude Meditsiiniekspertide** alla ja kuigi see laiendab mu pädevust föderaalsele tasandile, siis kindlasti ei kuulu minu pädevuse alla Kanada.*

*Lucy comes around to my side of the desk and taps the granite countertop behind me, waking up the two video displays on it. Screensavers materialize in vivid red, gold, and blue, the CFC's and **AFME's** crests side by side, a caduceus and scales of justice, and playing cards, pairs of aces and eights, the dead man's hand that Wild Bill Hickok supposedly was holding during a poker game when he was shot to death in 1876.*

*"The crest for the **AFME**."*

*Lucy tuleb ümber laua minu juurde ja toksab mu selja taga olevat graniidist tööpinda, äratades sellel olevad kaks videokuvarit. Ekraanisäästjad ilmuvad eredates punastes, kuldsetes ja sinistes värvides *Cambridge'i Kohtuekspertiisi Keskuse* ja **Relvajõudude Meditsiiniekspertide** vapid kõrvuti, kaks madu ja karikas ja õiglusekaalud ning mängukaardid, ässade ja kaheksate paar, surnud mehe käsi, mida Wild Bill Hickok väidetavalt hoidis 1876. aastal pokkerimängu ajal, kui ta surnuks tulistati.*

*„**Relvajõudude Meditsiiniekspertide** vapp.“*

Asutusel *Department of Defence* või pikemalt *United States Department of Defence* on eesti keeles vaste olemas. Vikipeedia annab artiklis „Ameerika Ühendriikide riigiasutused“ *Department of Defence* vasteks Ameerika Ühendriikide kaitseministeerium. Antud lause puhul leidsin ma, et ei ole vaja nime nii pikalt välja kirjutada, sest lugejale on selge, et tegemist on siiski Ameerika Ühendriikides aset leidva tegevustikuga.

Armed Forces Medical Examiner System ehk *AFMES* on reaalselt eksisteeriv organisatsioon, mis hõlmab enda alla erinevaid meditsiinieksperte, kes töötavad Ameerika relvajõudude heaks. Kasutusel on nii väljakirjutatud variant kui ka akronüüm. Eesti keeles puudub aga sellele organisatsioonile vaste. Jällegi tõlkisin nime sõnasõnalt ära ehk Relvajõudude Meditsiiniekspert.

Tekstis kasutatakse mitme kohas ka ainult akronüümi *AFME*, mistõttu tekib küsimus, kas peaks eesti keeles kasutama koguaeg väljakirjutatud versiooni või tõlkima kuidagi ka akronüümi ära. *AFME* võiks seetõttu tõlkida *RJME*, kuid kuna see ei ütleks eraldiseisvalt lugejale midagi, siis tekstis võib tekkida olukord, kus peab raamatu algusest otsima, mida see akronüüm väljakirjutatult tähendab. Akronüümi välja kirjutamine võtab tõlkes küll natuke rohkem ruumi, kuid niimoodi on tõlkes selgus olemas.

*5. Members of the CFC staff were in Tampa, Florida, last week for the **International Association for Identification's** annual meeting, and all of them flew back into Boston yesterday around the same time this e-mail was anonymously sent to the CFC.*

*Eelmisel nädalal viibisid Cambridge'i Kohtuekspertiisi Keskuse töötajad Floridas Tampas **Rahvusvahelise Identifitseerimise Liidu** aastakoosolekul ja nad kõik lendasid eile Bostonisse tagasi umbes samal ajal, kui see e-kiri anonüümselt CKK-sse saadeti.*

International Association for Identification on samuti reaalselt eksisteeriv organisatsioon. Eesti keeles sellele aga vastet ei ole. Raamatus „Kriminalistikaekspertiisid“ on kasutatud akronüümi IAI: *Holistilist lähenemist naha papillaarkurrustiku jälgede uurimisele toetab 1973. aastal avaldatud IAI (The International Association for Identification) resolutsioon, milles märgitakse, et eritunnuste miinimumarvu nõuet ei saa lugeda teaduslikult põhjendatuks.* (2013: 32)

Kuid „The Bone Bed“ tõlkes ei oleks loogiline kasutada akronüümi IAI, sest see ei ütleks lugejale midagi ja siis oleks vaja joonealuse märkusena IAI tähendus lahti seletada. Lihtsam variant oleks lihtsalt see nimi eesti keelde tõlkida. *Rahvusvaheline Identifitseerimise Liit* on jällegi sõna-sõnaline tõlge.

6. *When I talked with an investigator from the **Royal Canadian Mounted Police** last night I was told there was no sign of a struggle, nothing to indicate Emma Shubert might have been attacked inside her trailer.*

*Kui ma rääkisin eile õhtul uurijaga **Kanada Kuninglikust Ratsapolitseist**, öeldi mulle, et mingeid märke rüselusest ei olnud, mitte miski ei osutanud sellele, et Emma Shubertit oleks tema treileris rünnatud.*

*Royal Canadian Mounted Police’il on eesti keeles vaste olemas, milleks on **Kanada Kuninglik Ratsapolitsei**.*

7. *The woman on the phone introduces herself as a marine biologist with the **New England Aquarium**, and she sounds urgent and slightly hostile.*

*Naine telefonis tutvustab end **Uus-Inglismaa Akvaariumi** merebioloogina ja tema hääletoon kõlab pakiliselt ja veidi vaenulikult.*

New England Aquarium on küll realselt eksisteeriv asutus. Aga kuna tegemist on meelelahutuseks mõeldud raamatuga, siis vaevalt, et mõni lugeja tahaks kohe kindlasti seda asutust külastada. Raamatus mainitakse seda asutus vaid üks kord, mistõttu tõlgiks in ma selle nime ära *Uus-Inglismaa Akvaariumiks*.

8. *“We can have it checked out with the **FAA** database.”*

„Me võime lasta seda kontrollida **Föderaalse Lennuameti** andmebaasist.”

Federal Aviation Administration’il ehk *FAA*-l on Estermis olemas eestikeelne vaste *Föderaalne Lennuamet*. Estermi kohaselt kasutatakse eesti keeles ka *FAA* akronüümi, kuid antud juhul otsustasin ma akronüümi asemel nime välja kirjutada, sest *FAA* ei pruugi lugejale öelda, millega tegemist on.

9. *“**Open Says Me**. The name of her website. I hold open your world to possibilities. I can’t believe it.”*

„**Avatud Ütlen Mina**. Tema veebisaidi nimi. Ma hoian teie maailma võimalustele avatud. Täiesti uskumatu.”

Antud juhul on tegemist väljamõeldud firma nimega. Firma tegeleb telliskivide kaunistamisega ja nende müümisega uksetõkiste pähe. Arvatavasti on originaalis tegemist sõnamänguga ütlusest „Open Sesame“. „Open Sesame“ oli kasutusel loos „Ali Baba ja nelikümmend röövli“, kus see fraas avas koopa, kuhu oli peidetud suur varandus. „Open says me“ on aga fraas, mida kasutati multika „Popeye the sailor“ ühes osas, kus parodeeriti lugu „Ali Baba ja nelikümmend röövli“. Eesti keeles on olemas väljend „Seesam avane“,

kuid head sõnamängu sellele on raske leida. Seega lähtusin nime tõlkimisel nimele järgnevast jutust, *Ma hoian teie maailma võimalustele avatud*. Võimalus oleks tõlkida järgides „Seesam avane“ eeskuju ja öelda: *Avane Ütlen Mina*. Kuid see versioon ei tundu kuigi hea. Seetõttu valisin variandi *Avatud Ütlen Mina*, sest see telliskivi hoiab ukse avatud.

10. *I need to examine the actual ear, to check incised edges for a vital response, to run the DNA in the **National DNA Index (NDIS)**, and also the **Combined DNA Index System (CODIS)**, in the event the profile is connected to someone with a criminal record.*

*Mul on vaja uurida tegelikku kõrva, kontrollida äralõigatud servadest elulisi reaktsioone, kontrollida DNA-d **Riiklikust DNA Registrist** ja samuti **DNA-andmebaasi tarkvarast CODIS-est**, juhuks kui DNA profiil on seotud kellegagi, keda on varem karistatud.*

Nimedel *National DNA Index (NDIS)* ja *Combined DNA Index System (CODIS)* ei ole eesti keeles väljakujunenud vasteid. *NDIS* on osa *CODIS*-est, mida kasutatakse Ameerika Ühendriikide siseselt. *CODIS* on aga andmebaas, mis on kasutusel mitmetes maailma riikides. Eesti on olemas n-ö oma versioon *NDIS*-ist, Riiklik DNA Register, mida tõlgitakse inglise keelde kui National DNA Database. *NDIS*-i tõlke puhul võiks sama tõlget kasutada, sest need on suhteliselt samad andmebaasid, üks kasutusel Eestis, teine Ameerika Ühendriikides. *CODIS*-e puhul aga eesti keeles vastet ei ole olemas. Raamatus „Kriminalistikaekspertiisid“ on antud *CODIS*-ele seletus „DNA-andmebaasi tarkvara“ (2013: 56), kuid teksti sees kasutatakse ikkagi akronüümi *CODIS* (2013: 108): *13. oktoobril 1998. aastal tõi FBI (Federal Bureau of Investigation) turule üle riigi kasutatava DNA-andmebaasi tarkvara nimega CODIS (Combined DNA Index System)*. Kuna ma ei tahtnud antud juhul joonealust märkust kasutada, siis lisasin *CODIS*-e ette ka seletuse.

3.1.6 Nime osaline tõlkimine

Mõningate kohanimedele puhul olen pidanud vajalikuks nime osalist tõlkimist. Newmarki (1988, p. 210) sõnul tuleb toponüümide puhul teha vahet aadressidel ja kultuurilistel objektidel brožüürides. Aadresside puhul tuleb nimetus jätta tõlkimata. Kultuuriliste objektide puhul võib sõnad 'river', 'plain', 'church' jne. ära tõlkida. Raamatu „The Bone Bed“ puhul esines kohanimesid, mida võiks samuti osaliselt tõlkida, sest tegemist ei ole aadressidega vaid loodusobjektidega.

1. *Where the **Red Willow and Wapiti Rivers** merge in **the Peace Region** of northwestern Alberta, dark green waters tumble and foam around fallen trees and gray sandy islets with white pebble shores.*

*Seal, kus **Red Willow ja Wapiti jõed** ühinevad Alberta loodeosas **Peace'i piirkonnas**, keerlevad ja vahutavad tumerohelised veed langenud puude ja valgete kivikestega randadega hallide liivaste saarekeste ümber.*

2. *Headlights move along the embankment like bright insect eyes, **the Charles River** rippling darkly, and across **the Harvard Bridge** the city of Boston is a glittery barrier separating the earthbound empires of business and education from the harbors and bays that become the sea.*

*Sõidukite esituled liiguvad mööda kaldapealset nagu säravad putukasilmad, **Charlesi jõgi** virvendab tumedalt ja teisel pool **Harvardi silda** on Bostoni linn nagu sädelev barjäär, mis eraldab maismaal asuvaid äri- ja hariduseimpeeriume sadamatest ja lahtedest, mis mereks muutuvad.*

3. *“Pigs and chickens in **Washington County**, more of the same,” she says, as she continues walking around, staring, touching things, picking them up.*

*„Sead ja kanad **Washingtoni maakonnas**, nagu ikka,” sõnab ta, jätkates ringikõndimist, silmitsemist, asjade puudutamist ja nende üles tõstmist.*

Järgmise näitelause puhul ei ole küll tegemist loodusobjektiga, kuid otsustasin *Fenway Route*’i ikkagi ära tõlkida, sest tõlkes tundus eestikeelne variant loomulikum.

4. *Which is a little weird, because most of them end up flying right past us over the river on what’s called **the Fenway Route**, in and out of Logan.*

*Mis on veidi imelik, sest enamik neist lendavad meist mööda üle jõe kohas, mida nimetatakse **Fenway marsruudiks** Logani lennujaama ja sealt välja.*

3.1.7 Nimele lisamine

Mõningate tekstis esinenud nimede puhul pidasin ma vajalikuks nendele midagi seletavat lisada, sest arvasin, et üksinda see nimi ei pruugiks lugejale midagi öelda.

1. *“We’ll definitely e-mail photos of the buttons and her jewelry to **NamUs**,” I say.*

*„Kindlasti saadame fotod tema nööpidest ja ehetest **NamUs-i**, riiklikku kadunud ja tuvastamata isikute süsteemi,” ütlen ma.*

NamUs on akronüüm Ameerika Ühendriikides loodud süsteemist *National Missing and Unidentified Persons System*, kuhu on sisestatud kõik Ameerika Ühendriikides kadunud ja tuvastamata isikute profiilid. Eestis on sarnaseks asutuseks SA Kadunud, mille

kodulehele on üle riputatud kadunud isikute profiilid. Kuid tõlkes ei ütleks *NamUs* lugejale kindlasti mitte midagi, mistõttu oli vajalik kindlasti seletus lisada.

2. *In a mellow mood, I was preoccupied with making one of his favorite dishes, risotto con spinaci come lo fanno a sondrio, waiting for water to boil in a saucepan, drinking a **Geheimrat J Riesling** that made me think of our recent trip to Vienna and the poignant reason we were there.*

*Rahulikus tujus olin ma hõivatud ühe tema lemmikroa, risotto con spinaci come lo fanno a sondrio, valmistamisega ning ootasin, et vesi kastrulis keema läheks ja jõin **Geheimrat J Rieslingi veini**, mis pani mind mõtlema meie hiljutisele reisile Viini ja meie sealolemise tegelikule põhjusele.*

Kahtlen kas keskmine eesti lugeja teaks, et *Geheimrat J Riesling*’i all mõeldakse just veini, mistõttu pidasin vajalikuks kindlasti lisada, et tegu on *Geheimrat J Rieslingi veiniga*.

3. *“Seventeen hundred miles of pipeline carrying synthetic crude from the tar sands of Alberta to refineries in the Midwest and all the way to the Gulf of Mexico,” Lucy says, disappearing inside my bathroom, where there are a **Keurig** and macchinetta on the counter by the sink.*

*„1700 miili torusid kannavad Alberta õliliiivadest toodetud sünteetilist toorainet rafineerimistehastesse Kesk-Läänes ja ulatuvad isegi Mehhiko lahe äärde,“ ütleb Lucy ja kaob mu tualettruumi, kus valamu kõrval seisab **Keurigi kohvimasin** ja mokakann.*

Jällegi ei olnud ma kindel, kas keskmise lugeja jaoks oleks arusaadav, et *Keurigi* all mõeldakse *Keurigi kohvimasinaid*. Seetõttu lisasin seletuseks sõna kohvimasin.

4. *I don't mention that she's one to talk. My niece won't drive anything with less than five hundred horsepower, usually a **V12**, preferably Italian, although her most recent acquisition is British, I think, but I could be wrong.*

*Mu õetütar ei ole nõus sõitma millegagi, millel on vähem kui 500 hobujõudu, tavaliselt **V12 mootor**, soovitatavalt valmistatud Itaalias, kuid tema kõige hiljutisem sõiduriist on minu arvates Inglise päritolu, kuigi ma võin eksida.*

Antud juhul pidasin ma *V12*-le seletava sõna lisamist kindlasti vajalikuks, sest inimesele, kes ei ole autode entusiast ei ütleks lihtsalt *V12* midagi.

5. *She's probably still with that douchebag car salesman, except I think he's selling **Aflac** now.*

*Ta on ilmselt ikka veel selle sitapeast automüüjaga koos, kuigi ma arvan, et nüüd müüb ta **Aflaci kindlustuspoliise**.*

Eesti lugejale ei ütleks *Aflac* kindlasti mitte midagi, mistõttu on vajalik seletada, millega tegemist on. *Aflaci* kodulehelt võib leida, et tegemist on kindlustusfirmaga. Mees, kellest juttu on müüb seega *Aflaci kindlustuspoliise*.

3.1.8 Nime tähenduse üldistamine

Mõningate pärisnimede puhul otsustasin ma originaalnimetuse asendada eestikeelse seletava väljendiga.

1. *“Did he tell you he’s moved an inflatable **AeroBed** into Investigations?” she says.*
*„Kas ta ütles sulle, et viis juurdlusosakonda **täispuhutava madratsi**?” küsib ta.*

AeroBed on täispuhutavaid madratseid tootev ettevõte. *AeroBed* on seega lihtsalt täispuhutava madratsi firmamärk. Kuna Eestis neid madratseid ei müüda, siis tuleks *AeroBed*’ile lisada ka seletus: *„Kas ta ütles sulle, et viis juurdlusosakonda **AeroBed**’i **täispuhutava madratsi**?” küsib ta.* Kuid tõlke seisukohalt ei anna *AeroBed*’i ületoomine originaalist tõlkele midagi juurde nii, et selle võib täiesti ära jätta ja asendada see lihtsalt üldistava seletusega täispuhutav madrats.

3.2 Meditsiini- ja kriminalistikaterminid

Meditsiiniterminite tõlkimisel üritasin terminid võimalikult arusaadavalt edasi anda. Kuna raamatu „The Bone Bed“ näol on tegemist kriminaalromaaniga, mis on mõeldud laiemale lugejaskonnale, kel ei pruugi olla piisavalt teadmisi, et keerulisematest meditsiiniterminitest aru saada, siis üritasin terminid võimalikult lihtsalt tõlkida.

Ka meditsiiniterminite tõlkimisel kasutasin ma tõlkestrateegiat, mida nimede tõlkimise puhul. Erinevate terminite puhul kasutasin vahelduvalt termini täieliku või osalise tõlkimise varianti, seletava elemendi lisamise varianti ja mõnel juhul ka termini üldistamist sihtkeeles.

3.2.1 Üldisemad meditsiini- ja kriminalistikaterminid

1. *The external part of the severed ear, the pinna appears to have been cleanly excised from the fascia of the temporalis muscle.*

Äralõigatud kõrva väline osa, väliskõrv, tundub olevat oimulihase sidekirmest puhtalt eemaldatud.

Antud lause tõlkimisel tekkis probleeme mitmetele terminitele õige vaste leidmisega. Näiteks terminit *temporalis muscle* ei leidnud ma meditsiinisõnastikest. Vikipeedia artiklis „Näolihased“ on toodud ladinakeelne termin *musculus temporalis*, millele on antud vasteks oimulihas.

Sõna *excise* vasteks andsid nii Inglise-eesti meditsiinisõnaraamat õdedele kui ka Väike inglise-eesti-vene meditsiinisõnastik tervishoiutöötajatele vasteks *välja lõikama, ekstsioneerima*. Kuid tõlge „Äralõigatud kõrva väline osa, väliskõrv, tundub olevat

oimulihase sidekirmest puhtalt välja lõigatud“, ei tundu kuigi ladus. Seetõttu valisin *excise* vasteks Festartis olnud vaste *eemaldama*.

Samuti tekkis probleeme sõnale *fascia* õige vaste leidmisega. Algselt leidsin ma Festartist vasteks *sidekude*, kuid see ei ole tegelikult täpne. Väike inglise-eesti-vene meditsiinisõnastik tervishoiutöötajatele annab *fascia* vasteks hoopis *sidekirme*, *fastsia*. Meditsiinitekstides kasutatakse mõlemat varianti, kuid kuna minu tõlgitud raamat on siiski mõeldud tavalugejale, siis ei tähendaks *fastsia* neile midagi. Seega tõlkisin *fascia* *sidekirmeks*, sest see on selgem.

2. *They aren't particularly vascular...*

Kõrvades ei ole eriti veresooni...

Algselt tõlkisin ma selle lauseosa: *Kõrvad ei ole eriti vaskulaarsed*, kuid see jääks lugejale arusaamatuks. Inglise-eesti meditsiinisõnaraamatus õdedele on *vascular* tõlgitud *vaskulaarne*, *veresoontega seotud*. Kuid tõlge *kõrvad ei ole eriti veresoontega seotud*, ei tundu ka väga loomulik. Seega leidsin, et variant *kõrvades ei ole eriti veresooni* on kõige loomulikum ja arusaadavam.

3. *Her hyoid's intact.*

Tema keeleluu on terve.

Käesolevale terminile *hyoid* leidsin ma eestikeelse vaste ladinakeelse termini kaudu, milleks on *os hyoideum*. Termin *os hyoideum* leidsin Wikipedia artiklist „Hyoid bone“. Raamatus „Inimese anatoomia I“ (1974:100) on kirjeldatud näokolju luid, millest üks on ka *os hyoideum* ehk *keeleluu*. Meditsiinisõnastikus on antud ka *keeleluu* tähendus

(2004:337): **keeleluu** la *os hyoideum*, ing *hyoid bone*, s *kieliluu* kaela ülaosas paiknev kaarekujuline luu, mis on fikseeritud suupõhja ja kaela ülaosa lihastega.

4. *No sign of injury to **the strap muscles**, to soft tissue.*

Kaelalihased, pehme kude on kahjustamata.

Strap muscles või *infrahyoid muscles* on defineeritud Medilexiconis kui „the small, flat muscles inferior to the hyoid bone including the sternohyoid, omohyoid, sternothyroid, thyrohyoid, and levator muscle of the thyroid gland.“

Raamatus „Inimese anatoomia I“ räägitakse *kaela lihastest* (1974:240), kuhu kuuluvad:

Eesmine rühm, süva kiht: *M. sternothyreoideus*, *M. thyreochoideus* ja pindmine kiht: *M. sternohyoideus* ja *M. omohyoideus*.

5. *“No **petechiae** I can find.”*

„Ma ei leia mingeid **täppverevalumeid**.“

[...] *the absence of facial or scleral **pinpoint hemorrhages** called **petechiae** doesn't mean that someone didn't place a plastic bag over her head [...]*

[...]näiteks näo või silmakõvakesta **täppverevalumid**, mida nimetatakse ka **roosatähnideks**, ei tähenda see, et keegi ei oleks võinud talle kilekotti pähe tõmmata [...]

Festart annab *petechiae* vasteks *roseool*, *roosatähnid*. Meditsiinikeeles kasutatakse pigem terminit *petehhia*. Biomedicumi kodulehelt võib leida ka *petehhia* seletuse: *petehhia e. ekhümoos e. täppverevalum* – väike punktikujuline verevalum. Meditsiinisõnastikus

(2004: 582) on *petechia* vasteks antud *petehhia*, mille seletuseks on antud täppverevalum, täppverevalandus; nahal või limaskestal esinev koesisest verejooksust põhjustatud, nahapinnast mitte kõrgemale ulatuv punktitaoline (läbimõõduga umbes 1 millimeeter) punane täpp. Antud seletusest saab ka tuletada vaste terminile *pinpoint hemorrhage*, milleks on *täppverevalum*.

6. “*Body fluids, fibers, gunshot residue, latent prints, deep tissue bruises?*”

„*Kehavedelikud, kiud, lasujäägid, peidetud sõrmejäljed, süvakoe muljumisjäljed?*“

Sisekaitseakadeemia sõnaraamat annab termini *latent* vasteks *latentne, mittenähtav*. Tõlkes oleks võimalik kasutada täpset kriminalistikas kasutatavat vastet *latentsed sõrmejäljed*: „Kehavedelikud, kiud, lasujäägid, **latentsed sõrmejäljed**, süvakoe muljumisjäljed?“ Kuid sellisel juhul võib mõnel lugejal tekkida küsimus, mida *latentsed* tähendab. Ja siis tuleks ehk lisada joonealuse märkusena, et *latentne* tähendab „varjatud, peidetud“. Joonealuse märkuse vältimiseks oleks parem kasutada tõlkes eestikeelset sõna. Võimalik oleks kasutada sõnu *peidetud, nähtamatud* või *varjatud*.

Termini *gunshot residue* puhul annab Sisekaitseakadeemia sõnastik vasteks *lasujääk, põlemisjääk*. Raamatus „Kriminalistikaekspertiisid“ (2013: 263) räägitakse *lasujäägiekspertiisidest*, mille käigus uuritakse tulirelvade kasutamisel tekkinud jälgi. Mainitakse ka sõna *lasujääk*: „Tulirelvast laskmisel jääb ümbritsevatele objektidele palja silmaga nähtamatu jälg, mida nimetatakse lasujääkideks.“ Eesti Kohtuekspertiisi Instituudi kodulehel (2009) mainitakse samuti terminit *lasujäägiuuringud*. Seetõttu otsustasin ka oma tõlkes kasutada terminit *lasujäägid*.

7. *“I’m assuming she could have been bound at some point with some type of **ligature** that was soft and wouldn’t necessarily leave marks on her skin.”*

*„Ma eeldan, et mingil hetkel võis ta olla seotud mingisuguse pehme **nööri**ga, mis ei oleks tingimata tema nahale jälgi jätnud.“*

Festart annab termini *ligature* vasteks *ligatuur*. Kuid antud kontekstis ei oleks sõna *ligatuur* kasutamine õigustatud, sest lugeja ei pruugi teada, mida see tähendab. Mõeldud on, et naine oli millegagi kinni seotud. Muidugi on võimalik kinni sidumiseks kasutada nii nööri, traati, juhet vms. Kuid kuna originaalis on öeldud, et tegemist on millegi pehmeaga, siis otsustasin tõlkes kasutada sõna *nöör*.

8. *“Some type of **postmortem artifact**?”*

*„Võib-olla mingit tüüpi **surmajärgne moodustis**?“*

Termini *postmortem artifact* all mõeldakse peale surma kehas tekkinud muudatusi, mille alla kuuluvad nii koolnukangestus, tumedate laikude ilmumine nahale, lagunemine, paisumine jne.

Kuna antud juhul on juttu tumedatest laikudest nahal, mis on moodustunud või silmale nähtavaks muutnud pärast naise surma, siis kasutan sõna *artifact* eestikeelse vastena sõna *moodustis*.

9. *I need to examine the actual ear, to check incised edges for **a vital response**, [...]*

*Mul on vaja uurida tegelikku kõrva, kontrollida äralõigatud servadest **elulisi näitajaid**, [...]*

Antud näite puhul on mõeldud seda, kas kõrva eemaldamise hetkel oli see inimene elus või surnud, kas tal oli olemas pulss ja vererõhk. Eesti keeles kasutatakse terminit *elulised näitajad*, mis hõlmab enda alla arteriaalse vererõhu, südame löögisageduse ja rütmi ning hingamissageduse.

3.2.2 Meditsiinis ja kriminalistikas kasutatavad vahendid

Tekstis esines ka mitmeid erinevaid masinaid ja vahendeid, mida kasutatakse näiteks lahkamiste juures. Nende terminite tõlkimisel üritasin lugejale nende masinate ja muu tähendust piisavalt selgelt edasi anda. Mõnel juhul olen lisanud seletavaid sõnu või üritanud termini eesti keelde tõlkida nii, et sellest oleks lihtne aru saada. Mõnel juhul olen pidanud vajalikuks lisada ka joonealused märkused, kuna leidan, et isegi tõlgituna võivad need terminid jääda lugejale arusaamatuks.

1. *My pulse picks up, but I can't stop, and inside a glass cabinet I collect **EDTA blood tubes and FTA cards**, although I know without a doubt that getting blood from her is going to be a challenge.*

*Mu pulss kiireneb, kuid ma ei saa peatuda, ja võtan klaaskapist **EDTA-ga katseklaasid ja spetsiaalsed kollektorkaardid**.*

Antud lauses esineb üks termin, mille puhul pidasin ma paremaks joonealuse märkuse lisamise. Termini *EDTA blood tubes* puhul tekkis küsimus, kuidas oleks kõige parem antud terminit tõlkida. Kõige lihtsam variant oleks *EDTA katseklaasid*, kuid see ei oleks piisavalt selge, sest tegemist on ikkagi katseklaasidega, kuhu on lisatud EDTA ehk etüleendiamiintetraädikhape. Rakvere Haigla kodulehel olevas artiklis „Vereproovi

võtmine vaakumkatsutisse“ on kasutatud varianti *EDTA lisandiga katsut*, kuid see tundus liiga pikk ja seetõttu ei kasutanud ma seda varianti oma tõlkes. Tartu Ülikooli Kliinikumi artiklis „Verepreparaatide kasutamise kord kliinikumis“ oli kasutatud terminit *EDTA-ga katseklaas*, mis tundus mulle kõige parem, sest seal on ära toodud see, et see on ikkagi katseklaas kuhu on lisatud EDTA. Joonealuse märkuse lisaksin antud juhul seetõttu, et *EDTA-ga katseklaas* ei seleta ikkagi piisavalt, millega tegu on. Seega lisasin joonealuse märkusena, et *EDTA* on etüleendiamiintetraädikhape, mida kasutatakse vere hüübimist takistava ainenä.

Termini *FTA cards* tõlkimisel jätsin algselt inglise keelse variandi *FTA kaardid*, kuid see ei oleks lugejale midagi seletanud. Tegemist on kaarditega, kuhu kogutakse vatitampoonide abil erinevaid proove, näiteks vere- või süljeproove. Väljendi *FTA kaardid* kasutamine ja siis joonealuse märkuse lisamine, kus oleks seletatud, mida need tähendavad, oleks olnud liiga keeruline lahendus. Seega otsustasin selle väljendi täiesti ära tõlkida. Raamatus „Kriminalistikaekspertiisid“ (2013: 68) kasutatakse taoliste kaartide kohta väljendit *spetsiaalsed kollektorkaardid*, mida kasutatakse sülje- ja vereproovide kogumiseks, mis minu arvates sobis hästi ka käesoleva raamatu tõlkesse.

Järgmiste näitelausete puhul leidsin ma, et on parem *Physical Evidence Recovery Kit* eesti keelde tõlkida ja akronüümi kasutamist vältida.

2. *I'm going to need to remove the ligature around her ankles if I'm going to PERK her.*

Enne füüsiliste tõendite kogumist pean ma eemaldama pahklude ümber oleva nööri.

I ask Marino to bring me a Physical Evidence Recovery Kit, a PERK, or what a lot of cops call a rape kit, ...

*Ma palun Marinol tuua **füüsiliste asitõendite kogumise komplekti**, mida paljud politseinikud kutsuvad vägistamiskomplektiks ...*

*„It’s damn disrespectful as hell.“ He hands me a plastic speculum and opens the **PERK’s** white cardboard box.*

*„See näitab kuradima suurt lugupidamatust,“ ta ulatab mulle plastmassist peegli ja avab **füüsiliste asitõendite kogumise komplekti** valge pappkarbi.*

Esimese näitelause puhul ei oleks tõlge „Enne PERKi kasutamist pean ma eemaldama pahklude ümber oleva nõõri.“ lugejale midagi öelnud, sest originaalis ei ole alguses seletatud, mida see akronüüm täpsemalt tähendab, see seletus tuleb tekstis alles hiljem. Kuna akronüüm PERK tähendab väljakirjutatuna *Physical Evidence Recovery Kit*, siis tõlkisin antud termini sõna-sõnalt *füüsiliste asitõendite kogumise komplektiks*. Kuid lause tõlkimine ka eestikeelse variandiga oleks tundunud liiga pikk: „Enne füüsiliste asitõendite kogumise komplekti kasutamist pean ma eemaldama pahklude ümber oleva nõõri.“ Seetõttu otsustasin sõna komplekt tõlkest välja jätta.

Teises näitelauses oli kasutatud nii väljakirjutatud varianti *Physical Evidence Recovery Kit* kui ka akronüümi PERK. Algselt tõlkisin ma lause niimoodi:

Ma palun Marinol tuua füüsiliste asitõendite kogumise komplekti, mida nimetatakse lühidalt ka PERKiks, või mida paljud politseinikud kutsuvad vägistamiskomplektiks.

Kuid kuna PERK ei ütleks lugejale midagi, siis oleksin võinud kasutada ka allmärkuse varianti, kus oleksin PERKi tähenduse välja kirjutanud. Kuid see variant oleks liiga kohmakas olnud. Akronüümi PERK tõlkimine eesti keelde näiteks FAKKiks ei tundunud mulle ka eriti hea variant. Ja kuna seda akronüümi esines tekstis vaid kolm

korda, siis ei hakanud ma akronüümi tõlkima ja antud näitelauses otsustasin selle üldse välja jätta, sest selle ära jätmine ei muutnud tekstis midagi.

Kolmandas näitelauses kirjutasin ma akronüümi asemel lihtsalt antud termini pikalt välja, sest ei tahtnud akronüümi kasutada.

3. „*Would it be worthwhile to try **the ALS**?*“ *He indicates the **alternate light source** still on the countertop, where Marino plugge it in hours earlier.*

„*Kas oleks mõtet proovida **alternatiivset valgusallikat**?*“ *Ta viitab **valgusallikale**, mis on ikka veel laua peal, kus Marino selle mitu tundi varem vooluvõrku ühendas.*

„*The chances of finding the usual evidence with the **ALS** can be most helpful are next to none.*“

„*Võimalus leida tavapäraseid asitõendeid, mille puhul **alternatiivsest valgusallikast** kõige rohkem kasu oleks, on peaaegu olematu.*“

Antud akronüüm *ALS* on kasutusel näiteks raamatus „Kriminalistikaekspertiisid“ (2013:71), kuid raamatus on kasutatud ka eestikeelset pikemat varianti *alternatiivne valgusallikas* (2013:71).

Esimeses näitelauses on originaalis kasutatud nii akronüümi kui ka väljakirjutatud varianti. Oleks võinud kasutada küll mõlemat varianti, jätta alles ingliskeelne akronüüm ja eestikeelne väljakirjutatud variant. Kuid see oleks tõlke keeruliseks teinud. Seega nagu PERKi puhul otsustasin ka antud akronüümi tõlkes mitte kasutada.

4. *I'm really not interested in putting on goggles and spending an hour scanning the body from head to toe with **the Crime-lite** just so I can say we did.*

*Ma ei ole eriti huvitatud prillide ette panemisest ja tunni kulutamisest selleks, et uurida teda **Crime-Lite**'iga pealaest jalatallani lihtsalt selleks, et saaksin öelda, et me seda tegime.*

Originaaltekstis mainitakse nii *ALS*-i kui ka *Crime-lite*'i, mis on üldiselt üks ja sama. *ALS* on üldiselt *alternatiivne valgusallikas*. *Crime-lite* on kohtumeditiinilistes uuringutes kasutatava alternatiivse valgusallika nimetus. Eesti keeles sellel vaste puudub. Varasemates Scarpetta sarja tõlgetes („Viimane jaoskond“ (2005), „Teadmata kadunud“ (2005)) on esinenud üks teine alternatiivne valgusallikas Luma-Lite, mille tõlkijad on jättnud tõlkimata. Enda tõlke puhul otsustasin jätta *Crime-lite* tõlkimata, sest eelnevas tekstiosas räägitakse nagunii alternatiivsest valgusallikast.

5. „*What about **SEM**?*“

„*Aga kui prooviks skaneerivat elektronmikroskoopi?*“

Antud juhul otsustasin jällegi ingliskeelse akronüümi eesti keeles lahti kirjutada ja mitte akronüümi kasutada, sest ma ei tahtnud tõlkes liiga palju joonealuseid märkusi kasutada.

6. *Assuming it was a video camera and not a **FLIR**.*

*Eeldusel, et see oli videokaamera ja mitte **FLIR** infrapunakaamera.*

Terminit *FLIR* kasutatakse üldistava terminina, mis viitab firma FLIR Systems kaamerale. FLIR Systems toodab erinevaid termograafias kasutatavaid infrapunakaameraid. FLIR Systems on ka Eestis esindatud, kuid kahtlen, kas tavalugeja

sellest ettevõttest midagi teaks. Seetõttu otsustasin tõlkesse lisada seletava sõna infrapunakaamera.

7. Luke peels back the scalp, and the air vibrates with the loud whining and grinding of the oscillating saw, and bone dust is suspended in the bright white light.

*Luke tõmbab peanaha tagasi ja õhk võngub **luusae** vingumisest ja raginast ning luutolm hõljub ereda valge valguse käes.*

Oscillating saw all on mõeldud terminit *autopsy saw* ja *bone saw*. See on tööriist, mida koronerid ja kohtuarstid kasutavad luude lõikamiseks. Algselt võiks arvata, et eestikeelne vaste võiks olla *lahkamissaag*, kuid see termin on kasutusel hoopis teise sae kohta. Nimelt kasutatakse lahkamissaagi puidutöötlemisel. Kuid kuna lahkamisel kasutatakse tekstis olevat saagi just luude ja mitte kudede lõikamiseks, siis on eesti keeles kasutusel termin *luusaag*. Meditsiinisõnastikus (2004: 439) on välja toodud ka *luusae* seletus: „luude läbilõikamiseks kasutatav saag“.

3.2.3 Terminite rigor, rigor mortis, livor, livor mortis ja lividity tõlkimine

Probleeme tekkis ka terminite rigor, rigor mortis, livor, livor mortis ja lividity tõlkimisega.

1. „**Rigor’s** indeterminate.“

„**Koolnukangestus** ei ole väljakujunenud.“

Antud terminiga *rigor* on mõeldud pikemat varianti *rigor mortis*, mis tähendab mõni tund pärast surma tekkivat koolnu lihase jäigastumist. Sisekaitseakadeemia sõnastiku järgi on antud termini eestikeelseks vasteks koolnukangestus. Sõnale *indeterminate* annab Festart mitmeid vasteid, näiteks *ebamäärane*, *määramata*, *kindlaksmääramata*, *väljakujunemata*. Ma valisin antud tõlkesse sõna *väljakujunenud*, sest see tundus kõige loomulikum.

Terminid *livor*, *livor mortis* ja *lividity* võib tõlkida täpselt sama eestikeelse vastega *koolnulaigud*. Wikipedia artiklis „Livor mortis“ on *livor mortis* ja *postmortem lividity* sama termini kaks erinevat nimetust. Ladina keeles tähendavad *livor* – „bluish color“ ja *mortis* „of death“ ning *postmortem* „after death“ ja *lividity* „black and blue“. Meditsiinisõnastik (2004) annab terminile *koolnulaik* seletuseks „mõne tunni jooksul pärast surma tekkiv sinakaslilla värvus koolnu alumistel nahapindadel ja teistes kudedes, mis juhtub vere valgumisest allapoole vereringe peatudes.“ Ehk need on tumedad laigud, mis tekivad laibale pärast surma ja viitavad eelkõige sellele, mis asendis inimene just enne surma ja pärast surma oli.

Kuna need kolm terminit saab eesti keeles tõlkida ühe vastega, siis olen ma seda ka teinud.

2. *I check her for **lividity** as Marino again examines the antique buttons, leaning close, shining a light on them.*

*Ma kontrollin **koolnulaikude** olemasolu, kui Marino uurib uuesti vanaaegseid nõõpe neile lähemale kummardudes ja neile valgust näidates.*

3. *„No sign of **livor anteriorly**,“ I note.*

*„Ei mingeid märke **koolnulaikudest keha esiküljel**,“ täheldan.*

4. Unlike **rigor**, **livor** doesn't completely go away.

Erinevalt **koolnukangestusest** ei kao **koolnulaigud** täielikult ära.

3.2.4 *Sunken* ja *collapsed* tõlkimine

Tõlkes esinesid mitmes kohas sõnad *sunken* ja *collapsed*, mille puhul tuli mul erinevate vastete vahel valida.

1. *I see no paleness or any hint that the incised tissue is everted or **collapsed**, which is what I might expect in a dismemberment that occurs long after death—if the ear was removed from an embalmed body, from a medical school cadaver, for example.*

*Ma ei näe mingit märki kahvatuses või sellest, et lõigatud kude oleks pahupidi pööratud või **kokku vajunud**, mida võiks oodata juhul, kui eemaldamine toimub kaua aega pärast surma – kui kõrv oleks eemaldatud näiteks palsameeritud kehalt või meditsiinikooli laibalt.*

Antud näites räägitakse kudedest ja üritasin leida sõnale *collapsed* head eestikeelset vastet, mis sobiks kudede kohta. Oma valiku tegin Unekliiniku artiklis „Uneapnoest“ oleva lause põhjal: „Sellised vahendid aitavad suurendada ülemiste hingamisteede avatust ning vältida kudede kokkuvajumist.“

2. ***Her lungs are collapsed**, reddish-purple and very soft, the airways devoid of water, froth, sand, or foreign material, the gallbladder dry and wrinkled, with no residual bile.*

***Tema kopsud on kokkuvajunud**, punakaslillad ja väga pehmed, hingamisteedes ei ole vett, vahtu, liiva või muid võõrkehasid, sapipõis on kuiv ja kortsus, selles ei ole jägi sapist.*

Kopsude puhul kasutatakse eesti keeles samuti sõna kokkuvajunud.

3. „*Cheeks are sunken.*“

„*Põsed on sissevajunud.*“

Inglise-eesti meditsiinisõnaraamat õdedele annab sõna *sunken* vasteks „(põskede kohta) sissevajunud, aukus“. Otsustasin tõlkes kasutada sõna *sissevajunud*, sest kopsude ja kudede kohta olin samuti kasutanud kokkuvajunud.

3.2.5 Hambaraviterminid

Eraldi oli antud tõlkes tegemist ka hambaraviga seonduvate terminitega. Nende terminite tõlkimisel üritasin ma jällegi terminit võimalikult arusaadavalt kuid täpselt edasi anda. Suurelt jaolt lähtusin tõlkimisel raamatud „Inimese anatoomia I“ (1974) toodud materjalist.

1. „*Tooth number eight, a maxillary central incisor with extensive internal root resorption coupled with a buccal fistula,*“ *Ned says.*

„*Kaheksas hammas, ülalõualuu keskmine lõikehammas, millel on ulatuslik sisemine juureresorptsioon koos suuõõne uurisega,*“ ütleb Ned.

Antud näitelauses tekkis küsimus mitme termini tõlkimisel. Kõigepealt termin *maxillary*. Festart annab termini *maxilla* vasteks *ülalõug*. Medilexicon annab termini *maxillary* seletuseks: „Relating to the maxilla, or upper jaw.“

Seejärel termin *incisor*. Väike inglise-eesti-vene meditsiinisõnastik tervishoiutöötajale on tõlkinud incisor esihambaks ja lõikehambaks. Eesti keeles on kasutusel mõlemad variandid. Kuid tõlkes tahtsin olla võimalikult täpne ja lähtusin raamatus „Inimese anatoomia I“ kasutatavast sõnastusest. Raamatus kasutatakse terminit lõikehambad:

Inimesel esinevad järgmised hambatüübid: lõikehambad, dentes incisivi, silmahambad, dentes canini, eespurihambad, dentes premolares, ja (taga)purihambad, dentes molares. (1974:342)

Termini *root resorption* tõlkimisel tekkis küsimus, kas kasutada tõlkes sõna *resorptsioon* või *hambajuure lühenemine*. Kuna tekstis kasutab hambaravitermineid hambaarst ja ta räägib teiste arstidega, siis oleks loogilisem kasutada natuke keerulisemat sõnavara, mida ma ka tegin. Kuid kas sõna *resorptsioon* ütleks tavalugejale midagi? Variant oleks muidugi allmärgusena *juureresorptsiooni* lahti seletada: Juureresorptsioon kujutab endast hambajuure lühenemist ja juuretipu ümardumist. Kuid kuna antud raamat on mõeldud meelelahutuseks ja mitte harimiseks, siis võiks antud juhul jätta tõlkesse lihtsalt sõna *resorptsioon* ilma seletuseta.

Buccal fistula puhul tekkis mõlema sõna tõlkimisel raskusi. Festarti sõnaraamat annab sõnale *buccal* vasteks *põse-*, *suuõõne-*. Dictionary.com annab sõna *buccal* seletuseks: Of or pertaining to the cheek; pertaining to the sides of the mouth or to the mouth. Nii et *buccal* võib tähistada mõlemat, kas lihtsalt põskesid või kogu suuõõnt. Kuna aga tekstis pole täpsemalt öeldud kumbaga tegu on siis otsustasin kasutada üldisemat sõna, milleks on suuõõs. Sest nagu on kirjas raamatus „Inimese anatoomia I“: Suuõõne seinteks on huuled, põsed, suupõhi ja suulagi. (1974:338) Sõna *fistula* puhul oli küsimus selles, kas kasutada tõlkes keerulisemat terminit fistul või eestikeelset vastet uuris. Arvan, et antud juhul oleks parem kasutada varianti uuris, sest fistul ei ütleks lugejale midagi.

2. „You can't miss this **big internal radiolucency** in the middle of the pulp canal in her per- and postmortem radiographs.“

„Ei saa märkamata jätta seda **suurt tumedat ala** juurekanali keskel tema surmaeelsetel ja –surmajärgsetel röntgenipiltidel.“

Dictionary.com kirjeldab sõna *radiolucency* kui: „almost entirely transparent to radiation; almost entirely invisible in x-ray photographs and under fluoroscopy.“ Artiklis „Radiographic Caries Identification“, paragrahvis Radiographic examination on kirjutatud: *[...] the carious lesion appears as a radiolucency on a dental radiograph [...] Radiolucent structures permit the passage of the x-ray beam and appear dark or black on a dental radiograph.*

Sõna *radiolucency* all on seega mõeldud röntgenpiltidel nähtavat ülejäänud ümbrusest tumedamat ala. Seetõttu kasutasin ka tõlkes varianti: [...] *seda **suurt tumedat ala** juurekanali [...].*

3. *I wouldn't be surprised if she had **TMJ**, though.*

*Kuid ma ei oleks üllatunud, kui tal oli **probleeme alalõualiigesega.***

TMJ on ingliskeelne lühend terminist temporomandibular joint. Selle eestikeelseks vasteks on sõnaraamatus „Meditiini terminite lühendeid“ (2007) antud *temporomandibulaarne* ehk *alalõua-oimuluuliiges*. Artiklis Alalõualiigese haiguslikud seisundid – 1. osa (para. 1, 2) räägitakse *temporomandibulaarliigese* ehk *alalõualuu liigese* (TMJ) probleemidest. Tekstis on mõeldud, et naisel oli probleeme alalõualiigesega. Tõlkes otsustasin kasutada eestikeelsemat varianti alalõualiiges, sest olgugi, et räägib hambaarst,

muudaks termini temporomandibulaarliiges kasutamine lause liiga keeruliseks ja lugeja ei pruugi teada, mida termin tähendab.

4. *And it's impossible for me to believe that by then the resorption hadn't already progressed to involve **the periodontal ligament space** and the tooth.*

*Ja minu jaoks on võimatu uskuda, et selleks ajaks ei olnud resorptsioon arenenud nii kaugele, et mõjutada **periodontaalse sideme ümbrust** ja hammast.*

Medilexicon annab terminile periodontal ligament seletuse: *the investing and supporting connective tissue structure by which a tooth is anchored within its alveolus. It consists of bands of collagen fibers connecting the cement of the tooth to both gingival and alveolar bone and to the cement of adjacent teeth. Interspersed among the collagen fibers are loose connective tissue, blood vessels, lymphatic vessels, and nerves.*

Google otsingus on võimalik leida vastet *periodontaalne ligament*, kuid see ei kõla tõlkes hästi. Termini ligament vasteks annab Festart sõna side ja kuna see variant kõlab tõlkes paremini, siis kasutasin just sõna *side*.

Meditšiinisõnastik annab *periodontaalse* seletuseks hambajuureümbrisse puutuv. Kuid jällegi, kuna räägib hambaarst, siis oleks loogilisem, et ta kasutab keerulisemat sõnavara, mistõttu kasutasin tõlkes terminit periodontaalne.

5. *"You can't miss this big internal radiolucency in the middle of **the pulp canal** in her pre- and postmortem radiographs."*

*„Sa ei saa märkamata jätta seda suurt tumedat ala **juurekanali** keskel tema surmaeelsetel ja surmajärgsetel röntgenipiltidel."*

*"I'd say it's related to **a root canal** two and a half years ago, which was followed by the porcelain crown this past March."*

*„Ma ütleks, et see on seotud kahe ja poole aasta taguse **juurekanali raviga**, millele järgnes möödunud aasta märtsis portselanist hambakroon.”*

Terminid **pulp canal** ja **root canal** on sünonüümid, mistõttu olen tekstis mõlemad tõlkinud eesti keelde kui juurekanal. Teise näitelause puhul on mõeldud terminit **root canal treatment**, mille käigus ravitakse hamba sisemist ala, kust asub hamba närvikude. Selle termini eestikeelseks vasteks on juurekanali ravi.

4. Kokkuvõte

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli tõlkida Patricia Cornwelli raamatu „The Bone Bed,, seitse peatükki ja analüüsida tõlkes esinenud pärisnimede ja meditsiiniterminoloogia tõlkevõimalusi.

Magistritöö koosneb neljast osast, milleks on sissejuhatus, originaaltekst, tõlge ja tõlke analüüs. Sissejuhatus annab ülevaate teose autorist Patricia Cornwellist ja teosest endast. Samuti on sissejuhatuses välja toodud ka probleemid, mis tulid esile teose pealkirja tõlkimisel. Terminile *bone bed* eestikeelse vaste leidmine oli keerukas, sest eesti keeles ei eksisteeri aktsepteeritud vastet. Seetõttu oli vajalik vaste ise välja mõelda. Inglisekeelsete seletustena võis sõnaraamatutest leida, et tegemist on maapinnas või meres oleva kihiga, kus leidub külluslikult luid või luukilde. Seetõttu valisin eestikeelseks vasteks termini luukiht.

Tõlke analüüsiosa jaguneb omakorda kaheks suuremaks osaks. Esimene neist keskendub teoses esinevate pärisnimede tõlgete analüüsile ja teine osa meditsiini- ja kriminalistikaterminoloogia analüüsile. Esimeses osas tõin välja pärisnime definitsiooni ja erinevad pärisnimede kategooriad. Samuti tõin välja erinevad tõlketeadlaste välja pakutud pärisnimede tõlkimise strateegiad. Tõin välja tõlketeadlaste Anne Lange, Jiri Elman, Peter Newmark ja Brigitte Schultze arvamused. Oma tõlke puhul võtsin pärisnimede tõlkimisel aluseks Albert Peter Vermesi 2001. aastal kirjutatud doktoritöö „Proper Names in Translation: a Relevance-theoretic Analysis“, kus ta annab kokkuvõtliku loetelu erinevate tõlketeadlaste (Klaudy, Newmark, Soltesz, Schultze, Elman jne) poolt välja pakutud pärisnimede tõlkimise võimalused. Oma tõlkes olen kasutanud Vermesi kirjeldatud tõlkevariantidest nime ületoomist, nime tõlkimist (nii täielikku kui osalist), nimele seletava

elemendi lisamist ja nime tähenduse üldistamist. Reaalselt eksisteerivate asutuste nimede puhul uurisin algselt, kas neil ei ole eesti keeles aktsepteeritud tõlget. Kui on, siis olen oma tõlkes just seda varianti kasutanud. Kuid kuna teoses oli tegemist erinevate Ameerika asutustega, siis tihti neil eesti keeles ametlik tõlge puudus ja oli vaja tõlge ise välja mõelda. Väga tihti on need sõna-sõnalised tõlked.

Analüüsi teine osa keskendus teoses leiduvate meditsiini- ja kriminalistikaterminite tõlkimisel esinenud probleemidele. Meditsiini- ja kriminalistikaterminite tõlkimisel üritasin eelkõige anda mõisted edasi võimalikult lihtsalt ja tavalugejale arusaadavalt. Tihti esines olukordi, kus oli vajalik valida keerukama ja lihtsama termini vahel. Üldjuhul valisin ma lihtsama termini, kuid esines olukordi, kus pidin ka keerulisema valima. Näiteks ühes peatükis kõneles hambaarst teiste arstidega ja kasutas üsnagi keerulist sõnavara. Kuna tegemist oli siiski arstidega, siis oleks loomulik, et nad natuke keerulisemaid termineid kasutaksid. Antud osa jagunes omakorda viieks väiksemaks alapeatükiks, milleks olid üldisemad meditsiini- ja kriminalistikaterminid, meditsiinis ja kriminalistikas kasutatavad vahendid, terminite *rigor*, *rigor mortis*, *livor*, *livor mortis* ja *lividity* tõlkimine, terminite *sunken* ja *collapsed* tõlkimine ja hambaraviterminoloogia. Meditsiini- ja kriminalistikaterminoloogia tõlkimisel olid abiks mitmed meditsiini- ja kriminoloogiaalased raamatud ja sõnaraamatud.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et käesoleva tõlke ja analüüsi eesmärgiks oli anda lugejale edasi võimalikult lihtne ja arusaadav tõlge. Tõlge on tihedalt seotud originaalteksti žanriga. Antud juhul oli tegemist kriminaalromaaniga, mille eesmärgiks on meelelahutus. Seetõttu pidi teoses kasutatud sõnavara olema piisavalt selgelt ja arusaadavalt tõlgitud.

5. KASUTATUD KIRJANDUS

5.1 Esmane allikas

Cornwell, Patricia Daniels. 2012. *The Bone Bed*. London: Sphere.

5.2 Teisesed allikad

Alexander, L. G. 1989. *Longman english grammar*. London, New York: Longman.

Annandale, Charles. *The concise english dictionary literary scientific and technical with pronouncing lists of proper names: foreign words and phrases: key to names in mythology and fiction: and other valuable appendices*. London, Glasgow and Bombay: Blackie and Sons Limited.

Bateman, Heather, Ruth Hillmore, Daisy Jackson, Sarah Lusznat, Katy McAdam, Charlotte Regan. 2004. *Dictionary of Medical Terms*. Fourth Edition. London: A&C Black.

Cornwell, Patricia Daniels. 2005a. *Teadmata kadunud*. Tõlkija Uta Saar. Tallinn: Varrak. (originaal avaldatud 1999).

Cornwell, Patricia Daniels. 2005b. *Viimane jaoskond*. Tõlkija Gea Mägi. Tallinn: Varrak. (originaal avaldatud 2000).

Dictionary.com. Saadaval: <http://dictionary.reference.com/>, vaadatud 13.05.2014

Dictionary of Internal Security. Saadaval: <http://dict.sisekaitse.ee/>, vaadatud 10.05.2014

Eesti Hambaraviportaal. 2001. *Alalõualiigese haiguslikud seisundid – 1. osa*. Saadaval: <http://www.hambaarst.ee/artiklid/160/>, vaadatud 12.05.2012.

Eesti Kohtuekspertiisi Instituut. 2009. *Ekspertiisid ja uuringud*. Saadaval: <http://www.ekei.ee/37672>, vaadatud 12.05.2014

Erelt, Tiiu. 2005. *Eesti ortograafia*. Neljas, täiendatud trükk. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

ESTERM. Saadaval: <http://mt.legaltext.ee/esterm/>, vaadatud 12.05.2014

Festarti sõnaraamat: Inglise-eesti/ eesti-inglise sõnaraamat versioon 2010 PRO. Saadaval: <http://www.festart.ee/est/tarkvara/tooted.html>, vaadatud 12.05.2014.

Gove, Philip Babcock. 1981. *Webster's Third New International Dictionary of the English Language Unabridged*. Springfield, Massachussets: Merriam-Webster Inc.

Hanna, Paul. *Cellular Pathology. Postmortem Artifacts (web)*. Saadaval: <http://people.upei.ca/hanna/ARTIFACTS/PM-artifacts-WEB.pdf>, vaadatud 12.05.2014.

Huddleston, Rodney D. 1988. *English grammar: an outline*. Cambridge: Cambridge University Press.

Iannucci, Joen. *Radiographic Caries Identification*. Ohio State University: College of Dentistry. Saadaval: <http://dent.osu.edu/Instructional-Resources/RadiologyCarie/>, vaadatud 13.05.2014.

Kõrgvee, Ago. 2009. *Kiirabiteenuse kvaliteedistandard ja indikaatorid osutatud kiirabiteenuse kvaliteedi hindamiseks. Hospitaliseerimist eeldavad juhtumid*. Tartu. Saadaval:[http://pub.e-tervis.ee/manuals/Kiirabi%20kvaliteedistandardid%20ja%20ravi-%20tegevusjuhised/1/Kiirabiteenuse%20kvaliteedistandard%20ja%20indikaatorid%20osutatud%20kiirabiteenuse%20kvaliteedi%20hindamiseks%20\(Hospitaliseerimist%20eeldavad%20juhtumid\).pdf](http://pub.e-tervis.ee/manuals/Kiirabi%20kvaliteedistandardid%20ja%20ravi-%20tegevusjuhised/1/Kiirabiteenuse%20kvaliteedistandard%20ja%20indikaatorid%20osutatud%20kiirabiteenuse%20kvaliteedi%20hindamiseks%20(Hospitaliseerimist%20eeldavad%20juhtumid).pdf), vaadatud 12.05.2014.

Lange, Anne. 2008. *Tõlkimise aabits*. Tallinn: Kirjastus Valgus.

Lanno, Üllar. 2013. *Kriminalistikaekspertiisid*. Paar OÜ. Saadaval: <http://riksweb.sisekaitse.ee/index.asp?action=102&tid=57318>, vaadatud 10.05.2014

- Lepp, A, E. Lepp-Kogerman, O. Maimets, G. Rooks, K. Ulp. 1974. *Inimese anatoomia I*. Tallinn: Kirjastus Valgus.
- MediLexicon*. Saadaval: <http://www.medilexicon.com/>, vaadatud 12.05.2014.
- Mesila, Ingrid. n. d. *Vereringe- ja lümfiringe- ning kudede veesisalduse häired*. Tartu Ülikooli Patoloogilise Anatoomia Ja Kohtuarstiteaduse Instituut. Saadaval: <http://biomedicum.ut.ee/~mesila/patoanatoomia/KKT/VERERINGEH.html>, vaadatud 12.05.2014.
- Newmark, Peter. 1984. *Approaches to translation*. Oxford: Pergamon Press.
- Newmark, Peter. 1988. *A textbook of Translation*. New York ja London: Prentice Hall. Saadaval: <http://www.omkarmin.com/pdf/a-textbook-of-translation-by-peter-newmark-pdf-carynannerisly-198846.pdf>, vaadatud 12.05.2014.
- Onomastika termineid*. Saadaval: <http://www.eki.ee/nimeselts/nimeterm.htm>, vaadatud 10.05.2014.
- Piiskoppel, Liisa. 2000. *Inglise-eesti meditsiinisõnaraamat õdedele*. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Piiskoppel, Liisa. 2008. *Väike inglise-eesti-vene meditsiinisõnastik tervishoiutöötajale*. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Rehemaa, Katrin. 2004. *Meditsiinisõnastik*. 2. trükk. Tallinn: Kirjastus Medicina.
- Silvet, Johannes. 2002. *Inglise-eesti sõnaraamat*. 4. täiendatud ja ümbertöötatud trükk. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Simpson, J. A., E. S. C. Weiner. 1991. *The Oxford English Dictionary. Second edition. Volume II*. Oxford: Clarendon Press.
- Tanke, Darren H. 2005. The Late Cretaceous pachyrhinosaur bonebed (Late Cretaceous: Wapiti Formation) near Grande Prairie, Alberta. Alberta Palaeontological Society, Ninth Annual Symposium, Abstracts Volume, Mount Royal College, Calgary. Saadaval: <https://www.gprc.ab.ca/community/pipestone/pachy%20bonebed.pdf>, vaadatud

13.05.2014.

Traboulsi, Hayssam N. 2004. *A Local Grammar for Proper Names*. PhD paper. University of Surrey.

Trapido, Laine. 2007. *Meditšiinitermine lühendeid*. 2. täiendatud ja parandatud trükk. Tallinn: AS Medicina.

Unekliinik. *Uneapnoest*. Saadaval: <http://lugemist.unekliinik.ee/files/201310-uneapnoest.pdf>, vaadatud 12.05.2014.

Verepreparaatide kasutamise kord kliinikumis. Tartu ülikooli kliinikum. Saadaval: http://www.kliinikum.ee/verekeskus/attachments/010_Verepreparaatide_kasutamise_kord_ver_2.pdf, vaadatud 13.05.2014.

Vereproovi võtmine vaakumkatsutisse. Rakvere Haigla. Saadaval: <http://rh.ee/index.php?page=194&>, vaadatud 13.05.2014.

Vermes, Albert Peter. 2001. *Proper Names in Translation : a Relevance-Theoretic Analysis*. Saadaval: http://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/2437/79819/1/de_402.pdf, vaadatud 10.05.2014.

Vikipeedia. *Ameerika Ühendriikide riigiasutused*. Saadaval: https://et.wikipedia.org/wiki/Ameerika_%C3%9Chendriikide_riigiasutused, vaadatud 13.05.2014.

Vikipeedia. *Näolihased*. Saadaval: <https://et.wikipedia.org/wiki/N%C3%A4olihased>, vaadatud 13.05.2014.

Wikipedia. *Hyoid bone*. Saadaval: http://en.wikipedia.org/wiki/Hyoid_bone, vaadatud 13.05.2014.

Wikipedia. *Livor mortis*. Saadaval: http://en.wikipedia.org/wiki/Livor_mortis, vaadatud 13.05.2014.

SUMMARY

Laura Oll

Patricia Cornwelli raamatu „The Bone Bed“ seitsme peatüki tõlge ja tõlke analüüs

Translation and analysis of seven chapters of Patricia Cornwell's book „The Bone Bed“

Master's thesis

141 pages

2014

The aim of this master's thesis was to translate seven chapters of Patricia Cornwell's crime novel „The Bone Bed“ and analyze the usage proper nouns and medical vocabulary used in the novel.

The analysis was divided into two major parts, first of which was dedicated to different proper nouns found in the novel. The analysis included opinions of different translation theorists on whether translation of proper nouns is necessary and how they should be translated. This part included examples of different American enterprises and institutions and also some names that the author had made up. The problem with the names of different enterprises was whether or not they had accepted translations in estonian, and if not, then how they should be translated.

Since the novel „The Bone Bed“ is a crime novel about a medical examiner, the plot has a lot of medical and criminological terminology. Therefore, the second part of the analysis was dedicated to different translation problems concerning medical and criminological vocabulary. In this part the aim was to make the terms as easily understandable as possible for the average reader.

It can be concluded that the present master's thesis dealt with problems concerning the translation of proper names and different medical and criminological vocabulary. The aim was to provide the reader with a simple and understandable translation.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina _____ Laura Oll _____

(*autori nimi*)

(sünnikuupäev: _____ 27.07.1989 _____)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

_____ Patricia Cornwelli teose „The Bone Bed,,

seitsme peatüki tõlge ja tõlke analüüs

(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on _____ Ilmar Anvelt _____,

(*juhendaja nimi*)

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, _____ Laura Oll _____ „16“ mai. 2014